

Ilona Hakalin

NUORTEN MIESTEN OSALLISUUSKOKEMUKSIA

Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityö
2017
Lapin yliopisto

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Nuorten miesten osallisuuskokemuksia

Tekijä: Ilona Hakalin

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -työ Sivulaudaturtyö ___
Lisensiaatintyö ___

Sivumäärä: 80 + 3 liitettä

Vuosi: 2017

Tiivistelmä:

Tässä tutkimuksessa tutkittiin, mitä osallisuus tarkoittaa nuorten miesten elämässä sekä miten osallisuus tai osallisuuden esteet ilmenevät tarinoissa. Tutkimusaineisto kerättiin toukokuussa 2017 ammatillisessa oppilaitoksessa 16 nuoren miehen kirjoittamina osallisuustarinoina (n=16). Tutkittavat olivat iältään 16–22-vuotiaita. Tutkimuksen metodologisena viitekehys oli narratiivisuus ja sosiaalinen konstruktionismi. Tutkimusta ohjaavana periaatteena oli nuorten miesten kokemusten ja toimijuuden arvostaminen. Tutkimuksella pyrittiin saamaan ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten ääntä kuuluville, sillä he ovat jääneet syrjään sosiaalityön tutkimuksissa. Aineistolähtöinen analyysi tehtiin narratiivisen analyysin ja sisällönanalyysin avulla. Tutkimuksen tulokset tiivistettiin yhdeksi nuorten miesten osallisuutta ja yhdeksi nuorten miesten osallisuuden esteitä esittäväksi kuvioksi sekä neljäksi osallisuuden tyyppitarinaksi ja yhdeksi osattoman nuoren koostetarinaksi. Tarinoiden perusteella nuorten miesten osallisuudella oli monia muotoja. Laajimmillaan osallisuuden nähtiin koskettavan koko elämää. Osallisuus oli rohkeutta ja vastuunottoa, yhteisten asioiden ajamista, oikeutta mielipiteiden ilmaisuun, läsnäolosta saatavaa henkistä tukea, kuulumista johonkin ja sosiaalista elämää sekä osallistumista ja mukana oloa. Osallisuuden esteiden nähtiin liittyvän henkisiin tekijöihin, kuten omiin sosiaalisiin taitoihin ja omiin valintoihin sekä ulkopuolisiin tekijöihin, kuten muihin ihmisiin ja ajan puutteeseen. Nuorten osattomuuteen liitettiin tarinoissa uskalluksen ja kiinnostuksen puute sekä kiusatuksi joutuminen ja syrjäytyminen. Tyyppitarinoiksi muodostuivat kaverin, osallistujan, vaikuttajan ja harkitsijan tarinat. Tutkimuksen perusteella voidaan tehdä johtopäätös, että kokemus osallisuudesta on erittäin tärkeä asia nuorille miehille. Osallisuuden kokemuksia tuottaa se, että on olemassa jollekin, on tärkeä jollekin ja on osa jotakin.

Avainsanat: osallisuus, nuoruus, tarina, narratiivisuus, sisällönanalyysi

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi ___ (vain Lappia koskevat)

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Tutkimusasetelma ja metodologiset lähtökohdat	4
2.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimusaineiston kerääminen.....	4
2.2 Sosiaalinen konstruktioismi ja narratiivisuus	9
2.3 Narratiivinen analyysi	12
2.4 Sisällönanalyysin soveltaminen	15
2.5 Eettiset kysymykset	16
3 Osallisuuden muotoutuminen nuoruudessa	21
3.1 Nuoruuden polku instituutioiden muodostamisessa kehyksissä.....	21
3.2 Kohtaaminen osallisuuden perustana	23
3.3 Sosiaalinen toimintakyky ja sosiaalinen pääoma osallisuuden vahvistajina	37
4 Tarinoissa rakentuva osallisuus	44
4.1 Osallisuuden ja osattomuuden ilmausten etsiminen	44
4.2 Nuorten miesten osallisuus	45
4.3 Osallisuuden esteitä.....	52
5 tarinat osallisuudesta.....	54
5.1 Tyyppitarinoiden ja koostetarinan muodostaminen	54
5.2 Kaverin tarina	56
5.3 Osallistujan tarina	58
5.4 Vaikuttajan tarina	60
5.5 Harkitsijan tarina.....	62
5.6 Osattoman tarina.....	64
6 Pohdinta.....	67
Lähteet.....	73
Liite 1. Huoltajan suostumuslomake lapsen tutkimukseen osallistumisesta.....	81
Liite 2. Nuoren suostumuslomake.....	82
Liite 3. Ohje tarinan kirjoittamiseksi.....	83

Kuviot

Kuvio 1. Tutkimusprosessin osa-alueet	20
Kuvio 2. Nuorten miesten osallisuus	46
Kuvio 3. Nuorten miesten osallisuuden esteitä.....	52
Kuvio 4. Kaverin osallisuus.....	57
Kuvio 5. Osallistujan osallisuus	59
Kuvio 6. Vaikuttajan osallisuus	61
Kuvio 7. Harkitsijan osallisuus	63
Kuvio 8. Nuoren osattomuus.....	65

1 Johdanto

Nuorten oikeuksia ja nuorten osallisuutta korostava keskustelu lisääntyi 1990-luvulla. Ensimmäinen lasten ja nuorten osallisuushanke oli valtakunnallinen sisäasiainministeriön koordinoima osallisuushanke vuosina 1998–2002. Viime vuosina osallisuus on ollut pinnalla mediassa ja tutkimuksissa sen verran runsaasti, että voidaan puhua osallisuusbuumista. (Kiilakoski ym. 2012, 15; Pekkarinen & Vehkalahti 2012, 10–11.)

Tämä sosiaalityön alaan kuuluva tutkimus 'Nuorten miesten osallisuuskokemuksia' liittyy nuorten hyvinvointiin. Tutkimusaineisto koostuu 16 ammatillisessa koulutuksessa opiskelevan 16–22-vuotiaan nuoren miehen kirjoittamasta osallisuustarinasta. Tutkimuskysymykseni ovat: *Mitä osallisuus tarkoittaa nuorten miesten elämässä? Miten osallisuus tai osallisuuden esteet ilmenevät tarinoissa?* Tutkimusta ohjaavana periaatteenani on nuorten miesten kokemusten, näkemysten ja toimijuuden arvostaminen. Ideanani on saada nuorten ääntä kuuluville sekä tuoda heidän näkökulmiaan ja käsityksiään esille eli tehdä heistä osallisia tähän tutkimukseen. Tomi Kiilakosken (2007, 18) mukaan osallisuus on asennetta sekä halua kunnioittaa nuorten mielipiteitä ja antaa heille toimintamahdollisuuksia.

Laadullisen tutkimukseni metodologisena viitekehyksenä on narratiivisuus ja sosiaalinen konstruktionismi ja kuten niissäkin, myös minä näen tiedon muodostuvan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (mm. Heikkinen 2010, 145–146). Tutkimukseni kytkeytyy narratiivisuuteen kahdella tavalla. Ensiksi siten, että keräsin aineiston nuorten miesten kirjoittamina tarinoina ja toiseksi siten, että analysoin tutkimusaineistoa narratiivisella analyysimenetelmällä. Analysoin aineistoa lisäksi sisällönanalyysin avulla. Halusin käyttää useampaa analyysimenetelmää, sillä laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti tutkimukseni otanta on pieni, jolloin tieteellisyys liittyy aineiston perusteelliseen analysointiin (mm. Eskola & Suoranta 2000, 18). Eettisyys on minulle tärkeä tutkimuksen tekemistä ohjaava periaate, joten pohdin eettisiä näkökohtia läpi koko tutkimusprosessin.

Tämä tutkimus kuuluu sosiaalityön alaan, mutta kiinnittyy myös nuorisotutkimuksen kenttään. Nuoriin liittyviä ilmiöitä tarkasteleva nuorisotutkimus on monitieteistä ja siinä on vahvimmin edustettuna yhteiskunnallinen ja kasvatuksellinen näkökulma (Kiilakoski, 2012, 7–8). Sosiaalityön tutkimukset lähtevät usein liikkeelle jostakin sosiaalisesta ongelmasta, mutta halusin itse tutkia nuorten miesten elämää positiivisemmasta näkökulmasta. Suomalaisissa sosiaalityön tutkimuksissa nuori aikuisuus elämänvaiheena on jäänyt marginaaliin, sillä tutkimukset ovat keskittyneet lastensuojeluun ja lapsiin, eivät nuoriin tai nuoriin aikuisiin (Juvonen 2013, 328). Halusin tutkia tätä sosiaalityön tutkimuksissa sivuun jäänyttä ikäryhmää, nuoria ja nuoria aikuisia, erityisesti ammatillisessa koulutuksessa opiskelevia nuoria miehiä.

Nuoret ja nuorten elämä kiinnostavat minua, sillä työskentelen opinto-ohjaajana ammatillisessa koulutuksessa ja vietän arkipäivät reilun 1000 nuoren parissa. Aiempi ammatillinen taustani on sosiaalityössä. Koulutukseltani olen kasvatustieteen maisteri, opettaja, opinto-ohjaaja ja sosionomi (amk). Ammatillisessa oppilaitoksessa, jossa työskentelen, valtaosa opiskelijoista on poikia. Toiveenani on, että tutkimalla nuorten miesten kokemuksia osallisuudesta ja syventämällä ymmärrystäni tutkimukseni aihepiiristä, voisin löytää keinoja opiskelijoiden osallisuuden parantamiseen omalla työpaikallani.

Tiedostan, että minulla on ammatillisen ja koulutuksellisen taustani takia jonkin verran käsitystä tutkimusaiheestani, mutta pyrin lähestymään aihetta mahdollisimman neutraalisti, ilman ennakoasenteita. Jari Eskola ja Juha Suoranta (2000) toteavat, että laadullisessa tutkimuksessa korostuvat kysymykset tutkijan paikasta. Miten tutkijan tulee suhtautua tutkimuskentän tapahtumiin? Ottaako hän kantaa vai pysyykö ulkopuolella? Myös objektiivisuuden ja subjektiivisuuden suhde herättää kysymyksiä. Tutkijan ei tarvitse tarkastella asiaa ulkoapäin, mutta omat ennako-oletukset, uskomukset tai asenteet eivät saa rajata tutkimuksellisia toimenpiteitä, minkä vuoksi tutkijan tulee pohtia omia esioletuksiaan ja arvostuksiaan. (Eskola & Suoranta, 2000, 16–17, 19–20.)

Tutkimusraporttini etenee seuraavasti: Esittelen aluksi tutkimusmatkani syyn eli tutkimusongelman ja kerron tutkimusaineiston keräämisestä. Kuvaan tutkimusmatkani ideologian eli esittelen tutkimukseni metodologista näkemystä, narratiivisuutta ja sosiaalista

konstruktionismia. Kuvailen lisäksi tutkimusmatkani karttaa, jonka muodostavat narratiivinen analyysimenetelmä ja sisällönanalyysi. Tutkimusmatkani löydösten ymmärtämiseksi esittelen tutkimukseni aihepiiriin liittyviä aiempia tutkimuksia ja keskeisiä käsitteitä. Kerron nuoruudesta elämänvaiheena ja sen keskeisistä piirteistä. Nuoruuteen liittyvät vastuun ottamista omasta elämästä, valintojen tekoa ja oman elämän suunnittelua. Omien valintojen lisäksi yhteiskunnan rakenteet ja instituutiot (mm. Aapola & Ketokivi 2005; Aaltonen 2012; Pekkarinen & Vehkalahti 2012) sekä vanhemmat ja vertaisryhmä (mm. Pörhölä 2008; Korkiamäki 2013) vaikuttavat nuorten elämään.

Tutkimukseni on aineistolähtöinen, mutta peilaan tutkimustuloksiani aiempiin osallisuutta tarkastelleisiin tutkimuksiin. Osallisuuden ja osattomuuden kokemukset ovat pinnalla nuoruudessa. Nuorten osallisuutta on määritelty niin sosiaalisten kuin poliittisten näkökohtien kautta. Aiempien havaintojen mukaan osallisuus on toimijuutta, vaikutusmahdollisuuksia sekä kuulluksi ja kohdatuksi tulemistä (mm. Kiilakoski 2012; Peltola & Moisio 2017). Osallisuuteen linkittyy sosiaalinen toimintakyky (mm. Kannasoja 2013), sosiaalinen pääoma (mm. Korkiamäki 2013) ja aktiivinen kansalaisuus (mm. Laitinen & Nurmi 2007; Närhi ym. 2013) sekä nuorten näkeminen kompetentteina kansalaisina ja voimavarana (mm. Checkoway 2010). Syrjäytyminen todentuu osallisuuden vastaparina, osattomuutena (mm. Kiilakoski 2007). Ohipuhuminen (mm. Ahola & Galli 2010; Anttila 2010) kytkeytyy nuorten osattomuuteen. Osallisuuden parantaminen on syrjäytymisen ehkäisyä (mm. Paju 2007).

Tutkimuksen tekemistä kuvataan suunnitelmaan pohjautuvaksi matkaksi. Laadullinen tutkimus on tutkijan oppimisprosessi, jossa pyrkimyksenä on tutkijan tietoisuuden kasvattaminen käsiteltävästä ilmiöstä koko tutkimusprosessin ajan. (Ronkainen ym. 2013, 35; Kiviniemi 2015, 74–76.) Valmistauduin tälle tutkimusmatkalle huolellisesti perehtymällä aihepiiriin liittyviin aiempiin tutkimuksiin sekä tutkimuksen tekemiseen liittyvään kirjallisuuteen. Lukemissani tutkimuksissa käsiteltiin melko vähän sitä, mitä nuoret itse pitävät osallisuutena ja millaista osallisuutta heillä mielestään on. Nämä ajatukset mielessäni lähdin tutkimusmatkalle ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten osallisuuteen. Kuvaan seuraavaksi tarkemmin tutkimusmatkani tutkimusasetelman ja metodologiset lähtökohdat.

2 Tutkimusasetelma ja metodologiset lähtökohdat

2.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimusaineiston kerääminen

Halusin tutkia ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten kokemuksia osallisuudesta ja osallisuuden mahdollisista esteistä sekä sitä, mitä he ymmärtävät osallisuudella. Minua kiinnosti, mitä osallisuus on ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten itsensä määrittämänä. Keräsin aineiston tarinoiden kirjoittamisen kautta, joten pidin tutkimuskysymykset suhteellisen avoimina.

Tutkimuskysymykseni olivat:

- Mitä osallisuus tarkoittaa nuorten miesten elämässä?
- Miten osallisuus tai osallisuuden esteet ilmenevät tarinoissa?

Tutkimukseeni osallistuneet olivat 16–22-vuotiaita. Osallisuuden tarkastelu ja tutkimuskysymykset paikantuvat tutkimuksessani nuorten miesten käsityksiin ja kokemuksiin. Valitsin tutkimuskohteeksi ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevat nuoret miehet, sillä heitä on tutkittu sosiaalityön piirissä vain vähän, minkä vuoksi he ovat mielenkiintoinen ja tarpeellinen tutkimuskohde. Lisäksi työskentelen poikavaltaisessa ammatillisessa oppilaitoksessa ja toivon saavani tämän tutkimuksen kautta lisää ymmärrystä ja ideoita työhöni.

Ammatillinen peruskoulutus on toisen asteen koulutusta. Siihen osallistuu peruskoulun tai ylioppilastutkinnon jälkeen noin 45 prosenttia ikäluokasta. Ammatillisessa koulutuksessa on tavoitteena opiskelijoiden työllistyminen, joten opiskelijoille pyritään tuottamaan koulutuksen kautta työssä tarvittavaa ammatillista osaamista sekä valmiuksia harjoittaa ammattia itsenäisesti. Lisäksi ammatillisen koulutuksen kautta tuetaan opiskelijoiden ihmisenä kehittymistä, elinikäistä oppimista ja jatko-opintovalmiuksia. Ammatillisella koulutuksella pyritään vastaamaan työelämän osaamistarpeisiin ja kehittämään

työelämää. Tällä hetkellä ammatillinen koulutus on uudistusten edessä. Koko ammatillinen koulutus, sen rahoitus, koulutuksen toteuttaminen ja tutkintorakenteet uudistuvat vuoden 2018 alussa voimaan tulevan ammatillisen koulutuksen reformin myötä. (Opetushallitus 2017a; Opetushallitus 2017b; Opetushallitus 2017c.)

Tutkimusaineiston kerääminen

Nuorisoa tutkittaessa tutkimusmenetelmät on viety usein kouluun, sillä koulu on paitsi yhteiskunnallinen instituutio, myös oma sosiaalinen maailma, nuorten kokoontumispaikka ja nuorten keskinäisen vuorovaikutuksen kenttä (Kiilakoski 2007, 7). Halusin sen vuoksi kerätä tutkimusaineistoni koulussa. Tutkimusluvan saatuaani lähestyin tutkimuksen kohderyhmään kuuluvia ja kerroin, että tarvitsen heidän asiantuntemustaan tutkimuksen toteuttamiseen. Kerroin, millaista tutkimusta olen tekemässä ja missä opin. Kannustin osallistumaan tutkimukseen, jotta saisin tietoa ja ymmärrystä nuorten miesten osallisuudesta. Kerroin lisäksi, että tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää tutkittavien oppilaitoksessa, minkä toivoin motivoivan heitä osallistumaan tutkimukseen. (ks. Kuula 2011, 105–106.)

Keräisin aineiston ammatillisessa oppilaitoksessa kahtena koulupäivänä toukokuussa 2017. Ensimmäisellä kerralla keräsin aineistoa ”avoimien ovien periaatteella” eli laitoin whatsapp-viestin, jossa kerroin, että halukkaat voivat osallistua tutkimukseen 15 minuutin kuluttua tietyssä luokassa. Tällöin tutkittavien tuli olla täysi-ikäisiä, sillä huoltajan suostumusta ei siinä tilanteessa olisi ehditty saada. Sain tällä tavoin kahdeksan tarinan kirjoittajaa paikalle. Kerroin paikalle tulleille, millaisesta tutkimuksesta on kyse ja kaikki halusivat osallistua tutkimukseen. Toisella aineiston keräyskerralla kävin yhdessä luokassa kertomassa tutkimuksesta ja myös sieltä löytyi kahdeksan tutkimukseen osallistujaa. Annoin alaikäisille huoltajan suostumuspaperit (*liite 1*) mukaan ja sovimme muutama päivän päähän ajan, jolloin tutkittavat tulivat kirjoittamaan osallisuustarinansa. Luin tarinat läpi näiden kahden aineiston keräämiskerran jälkeen. Aineisto vaikutti riittävän laajalta, joten en kerännyt enempää tarinoita.

Keroin tutkittaville ennen tarinan kirjoittamista, että osallistuminen on vapaaehtoista. Pyysin tutkittavilta ja alaikäisten tutkittavien huoltajilta kirjallisen suostumuksen (*liite 2, liite 1*) tutkimukseen osallistumisesta. Keroin, että tarinat saa kirjoittaa nimettöminä ja että ne eivät päädy sellaisenaan muiden kuin minun luettavaksi. Uskon tämän auttaneen tutkimukseeni osallistuneita kirjoittamaan avoimemmin tarinoitaan. Lisäksi pyrin minimoimaan tutkimukseen osallistumisen haitalliset seuraukset tutkimukseni positiivisen otteen kautta. En kerännyt tutkittavien henkilötietoja ja keroin tutkittaville, että huolehdin heidän anonymiteettinsä säilymisestä. Tutkittavia anonymiteetti ei näyttänyt mietityttävän ja luultavasti suurin osa olisi kirjoittanut tarinaan nimensä, mikäli olisin sitä pyytänyt. En kuitenkaan halunnut kerätä mitään tunnistetietoja, sillä ne eivät olleet tässä tutkimuksessa mielestäni olennaisia.

Narratiivinen tutkimusaineisto

Tutkimukseni aineisto koostuu 16 ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevan 16–22-vuotiaan nuoren miehen kirjoittamasta omakohtaisesta osallisuustarinasta (n=16). Suurin osa tutkimukseen osallistuneista oli 17–18-vuotiaita. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen osallistujat valitaan tarkoituksenmukaisesti, sillä on tärkeää, että heillä on kokemusta ja tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tätä kutsutaan eliittiotannaksi. Laadullisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti kuvasin, analysoin ja tulkitsin tutkimuksessani osallisuutta ilmiönä sekä pyrin muodostamaan siitä teoreettisesti mielekkään tulkinnan. (ks. Eskola & Suoranta 2000, 18, 16; Kananen 2008, 37; Hirsjärvi 2013, 164; Tuomi & Sarajärvi 2013, 85–86.)

Keräsin aineiston tarinoiden kirjoittamisen kautta, sillä ajatuksenani oli, että tarinansa kirjoittamalla tutkittavat saavat kuvata kokonaisvaltaisesti omaa osallisuustodellisuuttaan, omia osallisuuskokemuksiaan sekä käsityksiään osallisuudesta. Olin itse ohjeistamassa tarinoiden kirjoittamista varmistuakseni siitä, että ohjeistus tulee annettua oikein ja taatakseni sen, että tutkimuksen tekemisen eettiset periaatteet toteutuvat. Olin paikalla koko tarinoiden kirjoittamisen ajan, joten tutkimukseen osallistujilla oli mahdollisuus kysyä minulta tutkimukseen liittyvistä asioista milloin vain tarinoiden kirjoittamisen

aikana. Korostin tutkittaville, että heidän tarinansa ovat tärkeitä ja että oikeita tai vääriä vastauksia ei ole, vaan jokainen voi kirjoittaa omaan osallisuustarinaansa kaiken sen, mitä siihen haluaa kirjoittaa. Kysymyksiä tutkittavilla oli vain hyvin vähän ja he esittivät kysymyksensä pääsääntöisesti ennen tarinoiden kirjoittamisen aloittamista.

Kerroin, että tarinan toivepituus on 1–2 sivua. Tutkittavat saivat itse valita, kirjoittivatko he tarinansa tietokoneella vai käsin. Kaikki valitsivat tietokoneella kirjoittamisen. Tutkittavien tietokoneella rivivälillä 1 kirjoittamat tarinat vaihtelivat puolesta sivusta kahteen sivuun. Kaikki nuorten miesten kirjoittamat osallisuustarinat olivat sisältönsä ja pituutensa puolesta sellaisia, että pystyin hyödyntämään ne tutkimuksessani. Vaikka Vilma Hänninen (2015, 171) mainitsee, että yksikin sana voi olla tarina, olivat kaikki tämän tutkimuksen tarinat huomattavasti pitempiä kuin yksi sana.

Tutkimukseni on narratiivinen tutkimus, jossa on elämäkerrallisen lähestymistavan ja eläytymismenetelmän piirteitä. Eläytymismenetelmä- ja elämäkertatutkimuksen aineiston saturaatio saavutetaan noin 15–20 tarinalla kehyskertomusta kohden. Saturaatio eli kylläntyminen tarkoittaa tilannetta, jolloin uudet tiedonantajat eivät anna enää uutta tietoa tutkimusongelman kannalta. Tällöin aineisto alkaa toistaa itseään, eikä havaintoja ole enää syytä lisätä. (Eskola & Suoranta 2000, 62; Kananen 2008, 38; Tuomi & Sarajärvi 2013, 87; Eskola & Wallin 2015, 57, 60, 65, 68.)

Narratiivisten tutkimusten aineistona voi olla esimerkiksi sanomalehtikirjoituksia tai tarinoita. Tutkimusta varten voidaan myös kerätä tekstiaineisto. Vastaajien voidaan antaa kirjoittaa aiheesta vapaasti tai tarinoiden kirjoittamisen pohjaksi voidaan antaa tiettyjä lähtökohtia. Tällainen osittain ohjeistetun tarinan kirjoittaminen muistuttaa eläytymismenetelmätutkimusta, mutta osittain ohjeistetut kirjoitelmat voivat olla hyvin henkilökohtaisia kuvauksia kirjoittajan elämästä verrattuna eläytymismenetelmän kautta kirjoitettuihin tarinoihin. (Saaranen & Eskola 2004, 148–150.)

Tutkimuksessani on osittain ohjeistetun tarinan kirjoittamisen piirteitä. Annoin virikkeeksi tarinan kirjoittamiselle muutaman osallisuuteen liittyvän kysymyksen (*liite 3*),

joita sai käyttää tai olla käyttämättä tarinan kirjoittamisen apuna. Tarinan sai siis kirjoittaa myös täysin vapaasti. Annoin apukysymykset, koska arvelin, että tarinan kirjoittamisessa alkuun pääsy voi tuottaa vaikeuksia, ellei oman osallisuustarinan kirjoittamiselle ole muuta alkusysäystä antavaa kuin tarinan aihe. Halusin tutkittavien kirjoittavan tarinat omasta elämästään, joten en käyttänyt eläytymismenetelmän kehyskertomusta. Eläytymismenetelmässä kirjoittajien toivotaan vievän kehyskertomuksen tilannetta eteenpäin, joten eläytymismenetelmän kautta kirjoitetut tarinat eivät välttämättä ole todellisuuden kuvauksia. Eläytymismenetelmässä tarinan kirjoittamiselle on valmiit puitteet, mutta viitekehys on väljä. Samoin tässä tutkimuksessa apukysymykset saattoivat antaa tarinoille tietyt puitteet. (ks. Saaranen & Eskola 2004, 146, 149; Eskola & Wallin 2015, 56.)

Raija Erkkilä (2009, 201) toteaa, että narratiivisessa ja elämäkerrallisessa tutkimuksessa aineistona toimivat tarinat ovat kertojalle todellisia kokemuksen kuvauksia, eivät satuja. Narratiivis-elämäkerrallisessa tutkimuksessa halutaan ymmärtää yksilön ainutlaatuista näkökulmaa tutkittavasta ilmiöstä. Tällöin tutkitaan sitä, miten ihminen jäsentää omia kokemuksiaan sosiaalisten suhteiden verkostoissa ja millaista tarinaa hän niistä tuottaa. Narratiivisessa ja elämäkerrallisessa tutkimuksessa nähdään ihmisen maailmassa olemisen kietoutuvan kokemukseen, joten kokemuksen käsite on keskeinen tutkimuksen lähtökohta. Narratiivinen tutkimus ei ole pelkästään elämäkerrallista, vaan tutkimusaineisto voi koskea myös suppeaa ajanjaksoa. (Erkkilä 2009, 196, 201.)

Keräsin tutkimusaineiston omalla työpaikallani, mikä sai minut kiinnittämään erityistä huomiota tutkijan paikkaani. Olen työni kautta jollain tavalla mukana tutkittavien elämässä ja tarkastelen asiaa sen vuoksi osaksi sisältäpäin. Kiinnitin erityistä huomiota siihen, että puhuin tutkittaville neutraalisti tutkimusaiheesta sekä siihen, etten tuonut millään tavalla esille sitä, mitä mahdollisesti oletin heidän tarinoissaan kirjoittavan. Korostin tutkittaville, että tarkoituksena on heidän omien ajatustensa ja kokemustensa kirjoittaminen tarinoiden kautta. Valitsin aineiston keruumenetelmäksi tarinoiden kirjoittamisen, sillä ajattelin, että nuorten on helpompi kertoa kokemuksistaan tarinoiden kautta kuin kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa, etenkin kun osa heistä tuntee minut työni kautta.

2.2 Sosiaalinen konstruktioismi ja narratiivisuus

Halusin tutkia ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten käsityksiä osallisuudesta. Minua kiinnosti, mitä he osallisuudesta ajattelevat, millaisia kokemuksia heillä on osallisuudesta sekä miten osallisuus tai osallisuuden esteet näyttäytyvät heidän jokapäiväisessä elämässään. Tarkastelin sen vuoksi tutkimuksessani maailmaa sosiaalisen konstruktioismin näkökulmasta. Tämä vaikutti tekemääni tulkintaan, sillä eri teorian kautta maailma nähdään erilaisena (Kananen 2008, 11).

Tutkimuksessani on tarkastelun kohteena sekä sosiaalisesti tuotettu todellisuus, eli ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten tarinoissa ilmenevät osallisuuden ja osattomuuden tilat, että yksilöiden subjektiivinen todellisuus eli nuorten miesten yksilölliset osallisuuden ja osattomuuden käsitykset ja kokemukset. Tutkimukseni näkökulma on yhteiskunnassa ja ihmisten välisessä toiminnassa, ei pelkästään yksilössä. Sosiaaliset asemat liittyvät niin sosiaaliseen konstruktioismiin kuin osallisuuteen. Sosiaalisen konstruktioismin mukaan yksilön elämää voidaan lähestyä vain tulkinnan ja merkitysten kautta. Haluttaessa tutkia ihmisten elämää, on kysyttävä asiasta heiltä itseltään. Kertomus, narratiivi, on yksilön tekemä rekonstruointi hänelle aiemmin tapahtuneesta. (Saastamoinen 2001, 143.)

Sosiaalisen konstruktioismin mukaan todellisuus, tieto ja merkitykset rakentuvat sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa. Todellisuus, tahdosta riippumaton ilmiöiden maailma, on sosiaalisesti rakentunutta. Ilmiöt ovat todellisia. Tiettyihin yhteiskunnallisiin asemiin linkittyvät tietynlaiset tiedon ja todellisuuden kerrostumat. Todellisuus ja tieto ovat yhteiskuntasidonnaisia, joten asiat, jotka ovat todellisia tietyn yhteiskunnan jäsenelle, eivät välttämättä ole todellisia toisessa yhteiskunnassa eläville. (Berger & Luckmann 1995, 12–13.)

Sosiaalisessa konstruktioismissa korostuu kulttuuri, historiallisuus ja sosiaalisen todellisuuden kielellinen rakentuminen (Kuusela 2001, 19). Ihmisten nähdään tuottavan todellisuutta toimintansa ja ajattelunsa kautta. Sen vuoksi täytyy tutkia arkitietoa eli sitä, mikä on ihmisille todellista heidän elämässään. On tutkittava jokapäiväisen sosiaalisen

todellisuuden ilmenemistä ihmisten kokemuksissa ja heidän subjektiivisia tulkintojaan. Tietoisuuden peruskerrosta ei kuitenkaan voida tavoittaa, vaan ainoastaan tietoisuus jostakin. (Berger & Luckmann 1995, 25, 29–31.)

Kieli on tärkeä elementti sosiaalisessa konstruktionismissa. Se täyttää ihmisen elämän merkityksellisillä asioilla ja jäsentää elämän järjestyneeksi, mielekkääksi todellisuudeksi. Jokapäiväinen elämä rakentuu tilallisesti ja ajallisesti läheisyyden ja etäisyyden eri asteista. Lähinnä itseä oleva vyöhyke, arkielämän vyöhyke, on maailma, jolla ihminen toimii ja jota hän pyrkii muuttamaan toiminnallaan. Tällä vyöhykkeellä ihmisen tarkkaavaisuus kiinnittyy siihen, mitä hän tekee, mitä hän suunnittelee tekevänsä tai mitä hän on tehnyt. Arkielämän sosiaalisen todellisuuden kokemukset tyypittyvät kielen kautta mielekkäiksi kategorioiksi, osaksi suurempia merkityskokemuksia. Tyypittämisen kautta kieli tekee kokemuksista yksilöimättömiä eli kuka tahansa samaan kategoriaan kuuluva voi kokea saman. (Berger & Luckmann 1995, 32, 36, 41, 44, 49–50.)

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan minuus rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa eli yksilö on sosiaalisesti rakentunut tietynlaiseksi ihmiseksi (Hacking 2009, 27, 32). Ihmisten ymmärrys ja kokemukset jokapäiväisestä elämästä ovat rakentuneet sosiaalisesti, sillä jokapäiväistä elämää eletään toisten keskuudessa. Tämä jaettavuus ja intersubjektiivisuus erottaa jokapäiväisen elämän todellisuuden muista todellisuuksista. Yksilöt pitävät arkielämän todellisuutta selviönä, eikä sen olemassaolo tarvitse siksi varmennusta. Sosiaalisen vuorovaikutuksen perusta on kasvokkainen, vastavuoroinen kontakti yksilöiden välillä. Yksilön identiteetti rakentuu sosiaalisissa prosesseissa ja se säilyy tai muuttuu sosiaalisissa suhteissa. (Berger & Luckmann 1995, 33–34, 38–40, 195.)

Konstruktionismissa ajatellaan ihmisen rakentavan eli konstruoivan tietonsa ja identiteettinsä kertomusten välityksellä. Konstruktionistisen tiedonkäsityksen yhteydessä narratiivisuudella viitataan tutkimuksen tiedonprosessiin, tietämisen tapaan ja tiedon luonteeseen. Yksilö rakentaa tietonsa aiempien kokemustensa ja aiemman tietonsa pohjalta, joten tieto maailmasta ja käsitys itsestä on koko ajan muuttuva kertomus. Yhtä, kaikille yhteistä, todellisuutta ei konstruktionismin mukaan ole olemassa, vaan eri tavoin

ihmisten mielissä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa konstruoivia, rakentuvia, todellisuuksia. Yksilön näkemykset muuttuvat hänen ollessaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja saadessaan uusia kokemuksia. Konstruktionismi edustaa relativismia eli tietämisen ajatellaan olevan riippuvaista ajasta, paikasta ja tarkastelijan asemasta. (Heikkinen 2010, 145–147.)

Narratiiviset tarinat

Valitsin tutkimukseeni narratiivisen lähestymistavan, koska ajattelin tarinoiden kirjoittamisen olevan toimiva tapa kerätä nuorilta miehiltä heidän osallisuuskokemuksiaan. Lisäksi narratiivinen menetelmä sopi tutkimukseeni sen vuoksi, että halusin saada tutkittavien äänen kuuluville. Ajattelin, että kirjoittamalla tarinansa tutkittavat pystyvät pohtimaan omia kokemuksiaan ja ajatuksiaan helpommin kuin kertomalla ajatuksiaan suoraan toiselle ihmiselle haastattelutilanteessa.

Narratiivisuus tulee latinan sanoista *narratio* (kertomus) ja *narrare* (kertoa). Suomessa käytetään termejä narratiivisuus ja tarinallisuus sekä puhutaan tarinoista ja kertomuksista. Englanninkielessä käytetään narratiivisuutta ja termiä *story*. Kertomukset voivat olla tutkimusmateriaalina tai tutkimus voi tuottaa kertomuksen maailmasta. Narratiivisuudella voidaan kuvata tutkimusaineiston luonnetta. Tällöin aineisto tuotetaan kerrontana, kuten vapaina kirjallisina vastauksina eli tutkittavat saavat kertoa käsityksensä omin sanoin. Narratiivinen tutkimusaineisto voi olla mitä tahansa kerrontaan perustuvaa aineistoa, ei vain eheitä, juonellisia kertomuksia. Narratiivista aineistoa ei voida tiivistää täysin kategorioiksi, vaan sen analysointi vaatii aina tulkintaa. (Riessman 2008, 3; Heikkinen 2010, 145, 147–149; Kohonen 2011, 197.)

Narratiivinen, tarinallinen, kertomuksellinen lähestymistapa on saanut viime vuosikymmeninä vahvan sijan ihmistieteissä, kuten sosiaalitieteissä. Voidaan puhua narratiivisuudesta tai elämäkerrallisesta käänteestä. Narratiivisella tutkimuksella tarkoitetaan laadullista tutkimusta, jossa tutkitaan ihmisten kertomuksia heidän omasta elämästään. Tutkimuksen kohteena voi olla koko ihmisen elämä tai jokin sen osa. Taustalla on ajatus

ihmisen, hänen identiteettinsä ja elämänsä rakentumisesta narratiivisesti. Ihmisen ajatellaan luovan järjestystä ja merkitystä elämäänsä tarinallisuuden kautta ja tulkitsevan maailmaa kertomuksena. Narratiivisessa tutkimuksessa ihmisten annetaan kertoa oma tarinansa, joko kirjallisesti tai suullisesti. Olennaista on tutkittavien äänen, tunteiden, toiminnan ja kokemusten esille nostaminen. Tarinoiden kautta yksilön kokemukset tulevat sosiaalisesti ymmärrettäviksi. (Hänninen 2008, 122–123; Riessman 2008, 8; Heikkinen 2010, 143, 145, 156; Syrjälä 2015, 257–259, 266.)

Narratiivisessa tutkimusotteessa kiinnitetään Hannu Heikkisen (2010, 157) mukaan huomio ihmisten elämään, kokemuksiin ja heidän tarinoidensa kautta elämälleen antamille merkityksille. Narratiivinen tutkimus tavoittelee henkilökohtaista, subjektiivista ja paikallista tietoa, ei objektiivista ja yleistettävää tietoa. Tällöin ihmisten äänet tulevat autenttisemmin kuuluviin ja tieto on moniäänisempää sekä kerroksellisempää. (Heikkinen 2010, 157.) Tiina Kujala (2007, 27) toteaa narratiivisen tutkimustavan edellyttävän jatkuvaa vuorovaikutusta kolmen kertomuksen välillä. Nämä kertomukset ovat kertojan ääni, taustateoria sekä refleksiivinen aineiston lukeminen ja tulkinta. (Kujala 2007, 27.)

2.3 Narratiivinen analyysi

Käytin tutkimusaineiston analysoimisessa narratiivista analyysia. Tein analyysin aineistolähtöisesti ja pyrin tarkastelemaan tutkimukseni aineistoa syvällisesti. Pyrin selkeyttämään ja tiivistämään aineistoa sekä rakentamaan ymmärrystäni nuorten miesten osallisuudesta ja siihen liittyvistä tekijöistä tekemäni analyysin avulla. Kuvasin tutkimaani ilmiötä, osallisuutta, tarinoista löytyneitä merkityksiä ja tutkittavien kokemuksia tulkitsemalla. Tutkimusprosessin eri vaiheet kietoutuivat yhteen tulkintaa tehdessäni. (ks. Eskola & Suoranta 2000, 16, 137; Kananen 2008, 24–25.)

Narratiivisella analyysilla viitataan metoditapoihin, joille on yhteistä tarinamuotoisten tekstien tutkiminen (Riessman 2008, 11), sillä viitataan narratiiviseen analyysiin ja narratiivien analyysiin. Kertomusten luokittelu esimerkiksi metaforien, kategorioiden tai taupaustyyppien perusteella on narratiivien analyysia. Sen sijaan narratiivisessa analyysissa

aineistoa ei luokitella, vaan tuotetaan uusi kertomus tutkimusaineiston kertomusten pohjalta. Uusi kertomus tuo esiin aineiston keskeiset teemat. (Heikkinen 2010, 149.)

Valitsin narratiivisen tutkimusotteen ja narratiivisen analyysitavan tutkimukseeni, sillä olen kiinnostunut tutkittavien omista kokemuksista ja pyrin saamaan niitä tutkimukseni esille. Eeva Kohonen (2011, 203) toteaaakin, että narratiivisessa tutkimuksessa annetaan ääni tutkittaville. Tällöin analyysi on useimmiten aineistolähtöistä, eikä analysointia tehdä ennalta rakennetun teorian perusteella. Tutkittavien kokemusten ja tutkittavien antamien merkitysten välittäminen on tärkeää narratiivisessa tutkimuksessa. Tutkimusaineistoa analysoidessaan tutkija kuitenkin pelkistää aineistoa ja tekee valintoja, joten tutkimuksen lopputulema on aina tutkijan tekemä konstruktio. (Kohonen 2011, 203.)

Narratiivisessa tutkimuksessa aineiston tulee olla sellaista, että siitä pystyy nostamaan esille tarinallisen merkitysrakenteen. Tämä onnistuu helpoiten, mikäli aineistona on ajallisesti etenevä, tarkkarajainen kertomus. Myös muunlaista aineistoa voi lukea tarinoina. Esimerkiksi elämäkerralliset kirjoitukset ovat toimivia narratiivisia aineistoja. Myös sellaista aineistoa, joka ei sisällä alkua, keskikohtaa ja loppua, voidaan tulkita narratiivisesti ja tehdä siitä tarinallisia tulkintoja. (Hänninen 2015, 170–171, 173.)

Tarina sisältää eteneviä tapahtumakulkuja eli tarina jäsentää aikaa ja muodostaa siitä merkityksellisiä kokonaisuuksia. Tarinoiden tapahtumat ovat tunne- ja arvolatautuneita ja ne kietoutuvat yhteen syy-seuraussuhteina. Tarinalla on juoni sekä alku, keskikohta ja loppu. Olennaista on, miten tarina päättyy, sillä se määrittelee tarinan luonnetta. Tarinoita tulkitaan tarinan alun ja lopun, tapahtumien arvolatausten ja syy-seuraussuhteiden sekä tarinan juonen kautta. Samaa tapahtumaketjua voidaan tulkita tarinallisesti eri tavalla vaihtamalla tulkinnan aikajännettä, syyselityksiä tai arvottamistapoja. (Hänninen 2015, 170–171.)

Ihmisen elämään liittyvät perättäiset tapahtumat synnyttävät tulkinnan kautta tarinan. Tarina puolestaan synnyttää kertomuksen symbolien eli sanojen, liikkeiden tai kuvien kautta. Tarina on ihmisen mieleen virittyvä merkitysrakenne. Tarinan esittäminen on

kertomus. Täydellisessä kertomuksessa on tarinan koko tapahtumasarja, mutta yksikin symboli voi muodostaa vastaanottajan mielessä tarinallisen merkitysrakenteen eli kertoa tapahtuman taustan, syyn ja lopputuloksen. (Hänninen 2015, 169–170.)

Kertomukset ovat narratiivisessa tutkimuksessa sekä tutkimuksen lähtökohta että sen lopputulos. Tutkimusraportti lähtee liikkeelle aiemmista tutkimuksista tehdyistä havainnoista ja rakentaa niiden ja tutkimusaineiston kautta uudesta näkökulmasta uuden tarinan. (Heikkinen 2010, 147.) Narratiivisessa tutkimuksessa kertojan näkökulma sekä hänen ainutlaatuisen näkökulmansa ymmärtäminen on olennaista, ei asioiden paikkansapitävyyden selvittäminen muiden lähteiden avulla (Erkkilä 2009, 198). Myös omassa tutkimuksessani uusi tarina rakentuu tutkimusaineiston analysoinnin ja tulkinnan sekä aiempiin tutkimuksiin peilaamisen kautta uudeksi tarinaksi, tutkimusraportiksi.

Liitettäessä narratiivisuus tutkimuksessa konstruktionismiin eli siihen, että todellisuus tuotetaan tarinoiden välityksellä, voidaan maailmaa ymmärtää vähitellen muodostuvana, juonellisena, todentuntuisena tarinana. Tällöin tarina puhuttelee lukijaa hänen omien kokemustensa kautta. Lukija voi eläytyä tarinan henkilön tilanteeseen ja toimintaan sekä ymmärtää hänen todellisuuttaan. Siten lukijalle voi parhaimmillaan avautua uusi ymmärrys maailmasta. (Heikkinen 2010, 153–155.)

Narratiivisia tutkimuksia on kritisoitu siitä, että niissä voidaan tehdä liian vahvoja oletuksia kokemusten narratiivisesta jäsentymisestä. Tällä tarkoitetaan sitä, että tarinoiden rikkonaisuutta, hajanaisuutta ja monisyisyyttä ei kunnioiteta tarpeeksi, vaan tutkija jättää pois huonosti muodostetut tarinat. (Hänninen 2015, 182.) Hyödynsin omassa tutkimuksessani kaikki tutkittavien kirjoittamat osallisuustarinat riippumatta siitä, minkä tyyliä ne olivat.

Aloitin tutkimusaineiston analysoinnin lukemalla tarinoita kokonaisuudessaan useamman kerran keskittyneesti läpi, sillä halusin tarkastella tarinoita kokonaisina juonellisina kertomuksina. Pyrin antautumaan tarinoiden vietäväksi. Ajattelin, että sillä tavoin pääsen sisälle siihen, mitä tutkittavat haluavat kertoa. Sen jälkeen ryhdyin tarkastelemaan tarinoita syvällisemmin. Pyrin etsimään tarinoista teemaa, yleissävyä ja vivahteita. Etsin

tarinoista erilaisia tapoja kuvata osallisuutta sekä kirjoittajien osallisuuden ja osattomuuden kokemuksia. Analysoin tarinoita juonianalyysin avulla. Pyrin havaitsemaan tarinoista onnen ja epäonnen vaihtelua ja tarkastelin sitä, päättyikö tarina onnellisesti vai onnettomasti. Tarkastelin tarinoita eteenpäin kuljettavia tapahtumia sekä keskeisiä henkilöitä ja heidän merkitystään tarinan kirjoittajalle. Tutkittavien tarinoissa oli runsaasti erilaisia käsityksiä siitä, mitä osallisuus heille tarkoitti. Kerron niistä tarkemmin tutkimustuloksissa. (ks. Hänninen 2015, 174, 176, 179.)

Luettuani tarinat läpi ja perehdyttyäni tarkemmin narratiiviseen analyysiin, päätin muodostaa tarinoista tyyppitarinoita yhdistelemällä samantyyppisten tarinoiden aineksia. Ajattelin, että sillä tavalla pystyisin turvaamaan tutkittavien anonymiteetin ja tutkimuksen eettisyyden. Vastaavasti uskon, että mikäli olisin analysoinut ja esittänyt jokaisen tarinan omanaan tutkimusraportissa, olisi tarinan kirjoittaja ollut liian helposti tunnistettavissa, sillä tarinoissa tuotiin esiin kirjoittajien yksityiselämään liittyviä asioita. Tulokintani läpinäkyvyyttä pyrin varmistamaan sillä, että pidin tyyppitarinoissa tutkittavien kirjoittamat lauseet lähes muuttumattomina. Lisäksi vahvistin tutkimukseni luotettavuutta analysoimalla aineistoa kahdella eri menetelmällä. (ks. Hänninen 2015, 180–181.)

2.4 Sisällönanalyysin soveltaminen

Analysoin nuorten miesten tarinoita narratiivisen menetelmän lisäksi sisällönanalyysin avulla. Käytin sisällönanalyysia apuna etsiessäni tarinoista sitä, mitä osallisuus tarkoittaa nuorten miesten elämässä. Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2013, 91) mainitsevat sisällönanalyysin olevan laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä, tekstianalyysia, jota voidaan käyttää yksittäisenä metodina tai väljänä teoreettisena kehyksenä. Jorma Kanasen (2008, 43) mukaan sisällönanalyysin tavoitteena on tuottaa selkeä sanallinen kuvaus tutkittavana olevasta ilmiöstä.

Sisällönanalyysi voidaan jakaa aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen analysointimalliin. Käytin tutkimuksessani aineistolähtöistä sisällönanalyysia, sillä

halusin lähteä liikkeelle nuorten miesten osallisuuteen liittyvistä kokemuksista. Aineistolähtöisessä analyysissä lähdetään liikkeelle aineistosta eli siitä, mitä aineisto pitää sisällään ja muodostetaan sen pohjalta teoria. (Metsämuuronen 2008, 213–214; Tuomi & Sarajärvi 2013, 97, 113.)

Laadullisen analyysin yhteydessä puhutaan kahdesta vaiheesta, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Aloitin sisällönanalyysin lukemalla tarinat useaan kertaan huolella läpi päästäkseni sisälle tarinoihin. Tämän jälkeen ryhdyin hahmottelemaan aineiston jäsennystä teemoittelun kautta kokoamalla tarinoista kuhunkin teemaan kuuluvat ilmaisut. Etsin aineistosta osallisuuteen liittyviä teemoja. Pelkistin eli redusoin aineistoa pilkkomalla, järjestämällä ja tiivistämällä sitä siten, että jäljelle jäi tutkimukseni kannalta olennaiset osallisuuden ilmaukset. Tämän jälkeen yhdistelin käsitteitä yhteisten piirteiden pohjalta havaintojen joukoksi. Aineiston analyysin jälkeen ryhdyin ratkaisemaan arvoitusta eli tekemään tulosten tulkintaa. Tavoitteenani oli saada käsitteellisempi ymmärrys nuorten miesten osallisuudesta eli saada vastauksia tutkimusongelmiini. Kytkin lopuksi tekemäni analyysin ja tulkinnan aiempiin tutkimuksiin. (ks. Eskola & Suoranta 2000, 151; Kananen 2008, 91; Alasuutari 2011, 39–40, 44; Tuomi & Sarajärvi 2013, 109–110, 112; Eskola 2015, 186, 196, 201; Moilanen & Rähä 2015, 61.)

2.5 Eettiset kysymykset

Tieteellisen käytännön noudattaminen oli minulle itsestäänselvyys tutkimusta tehdessäni. Perehdyin tutkimusprosessin aluksi laajasti tutkimuksen tekemiseen ja tutkimuksen eettisyyteen liittyvään kirjallisuuteen. Uskon tämän auttaneen minua tieteellisen käytännön noudattamisessa ja eettisyyden huomioimisessa läpi koko tutkimusprosessin niin tiedon hankinnassa, tutkimuksen teossa, tulosten arvioinnissa kuin raportoinnissa. (ks. Kuula 2011, 34-35.)

Tutkimuksen eettisiin ongelmiin ei ole yhtä selkeää vastausta (Vehkalahti ym. 2010, 18), joten tutkijan tulee arvioida kriittisesti omia perusteitaan ja toimintatapojaan (Mäkinen

2006, 35). Anneli Pohjolan (2003, 54) mukaan yhteiskunnallisia ilmiöitä tutkittaessa ihminen kohtaa ihmisen, sillä yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkija on osa yhteiskuntaa. Sosiaalityön tutkimuksissa tutkimusalue rakentuu inhimillisen toiminnan vuorovaikutuksellisuudelle. Tutkimus on sensitiivistä, sillä tutkimus käsittelee toisten ihmisten elämää ja siihen kuuluvia asioita. Yhteiskunnallisia ilmiöitä tutkittaessa korostuu tutkittavan ihmisarvon kunnioittaminen ja sosiaalinen vastuu. Tutkijan tulee ymmärtää tutkimuskohteenä olevan ilmiön historialliset ja kulttuuriset ulottuvuudet. Tutkimus syntyy tutkijan valintojen kautta, joten tutkijalta edellytetään lähestymistapoihin ja valintoihin liittyvää sensitiivisyyttä. Tutkijan tulee reflektoida tutkimuksellisia valintojaan läpi koko tutkimusprosessin. (Pohjola 2003, 54–59.)

Eettisten kysymysten korostaminen on narratiivisessa tutkimusotteessa keskeistä. Narratiivisessa tutkimuksessa voidaan selvittää tutkimuskohteiden arvoja ja moraaliseikkoja. Lisäksi narratiivisuus kunnioittaa tutkimuskohteita ja ihmisyyttä yleensäkin. (Hänninen 2008, 123.) Tutkimukseni eettisyys on minulle erittäin tärkeä asia, sillä käytin tutkimusaineistona ihmisten, vieläpä osin alaikäisten, omasta elämästään kirjoittamia tarinoita. Kiinnitin sen vuoksi huomiota tutkimuseettisiin näkökulmiin tutkimusprosessissa tekemissäni valinnoissa aina aiheen valinnasta tuloksiin asti.

Ymmärrän, että tutkija on vastuussa niin tieteen periaatteille kuin tutkittaville. Rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus olivat minulle itsestään selviä periaatteita tutkimusta tehdessäni. Tutkimukseni eettisyyttä varmistin esimerkiksi siten, että kerroin tutkittaville tutkimukseen osallistumisen olevan vapaaehtoista ja lisäksi pyysin heiltä suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta. Pyrin tekemään tutkimuksessani sellaisia valintoja, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuttanut haittaa tutkittaville, eikä leimannut heitä. Tätä varmistin esimerkiksi tutkimuksen positiivisella sävyllä. Lisäksi turvasin tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetin säilymistä sillä, että esitän tutkimustuloksia tyyppitarinoiden avulla. Pyrin toimimaan läpi koko tutkimusprosessin eettisesti, sensitiivisesti ja tutkittavia kunnioittaen. (ks. Pohjola 2003, 59-63; Hirvonen 2006, 31; Hänninen 2008, 23; Kuula 2011, 11, 23.)

Tutkimusetiikka liittyy aineiston hankintaan, tutkittavien anonymiteetin turvaamiseen ja tieteellisen tiedon soveltamiseen. Tutkija vastaa tutkimusprosessissa tekemistään eettisistä ratkaisuista ja hänen on noudatettava yhteisesti sovittuja tutkimuksen teon periaatteita. Ihmistieteiden eettiset normit perustuvat neljään lääketieteessä kehitettyyn periaatteeseen, jotka ovat hyötyperiaate, vahingon välttämisen periaate, autonomian kunnioittamisen periaate ja oikeudenmukaisuuden periaate. Tieteellisten menetelmien avoin ja rehellinen noudattaminen ja tutkittavia koskevien tietojen luottamuksellisuuden turvaaminen ovat tutkimuksen teon periaatteita. (Kuula 2011, 25–26, 59.)

Noudatin tutkimuksen teossa ja tutkimusraportin kirjoituksessa Arja Kuulan (2011) esittelemiä yleisesti hyväksytyjä Mertonin vuosina 1938 ja 1942 nimeämiä tieteen keskeisiä normeja. Nämä normit ovat universalismi, kommunismi, pyyteettömyys ja järjestelmällinen epäily. Universalismi liittyy tutkimuksessani siihen, etten antanut omien ominaisuuksieni vaikuttaa tutkimuksen tekoon. Kommunismi tarkoittaa sitä, että tutkimukseni tulokset ovat julkisia ja tiedeyhteisön muiden jäsenten käytettävissä. Sen vuoksi esittelen tekemäni päättelyni mahdollisimman avoimesti. Pyyteettömyys tarkoittaa sitä, että tutkimus ei liity omaan etuun. Järjestelmällinen epäily tarkoittaa sitä, että pyrin varmistamaan, että tutkimukseni aineisto antaa riittävän pohjan tekemilleni johtopäätöksille. Kirjoitin tutkimustekstit siten, että tutkittavien anonymiteetti säilyy, eivätkä he ole tunnistettavissa tutkimusraportista. (ks. Kuula 2011, 25–26, 64.)

Tutkittavien anonymiteetin turvaaminen ja osallistumisen vapaaehtoisuus

Tutkimusetiikka liittyy aineiston hankintaan ja tutkittavien suojaamiseen liittyviin kysymyksiin. Kerroin tutkimukseeni osallistuneille ennen osallisuustarinoiden kirjoittamista, mistä tutkimuksessani on kyse, jotta he kykenivät päättämään, haluavatko he osallistua tutkimukseen. Kerroin, että haluan tutkia nuorten miesten osallisuutta sekä sitä, millaisia osallisuuden kokemuksia heillä on ja sitä, mitä osallisuus heille tarkoittaa. Mainitsin, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja, että tutkimukseen osallistumisen voi keskeyttää milloin tahansa, myös jälkikäteen. Pyrin läpi tutkimusprosessin siihen,

ettei tutkittaville aiheudu vahinkoa tutkimukseen osallistumisesta. (ks. Kuula 2011, 22–23, 25, 61, 87, 94, 102; Tuomi & Sarajärvi 2013, 131.)

Pyysin huoltajilta suostumuksen (*liite 1*) alaikäisten tutkimukseen osallistumisesta. Pyysin lisäksi kaikilta tutkittavilta suostumuksen (*liite 2*) tutkimukseen osallistumisesta. Alaikäisten tutkittavien kohdalla kysymys tutkimukseen suostumisesta on Kaisa Vehkalahden ym. (2010, 16) mukaan olennainen. Nuorisotutkimuksen ideologiaan kuuluu pyytää suostumus nuorilta. Tutkimus ei saa hankaloittaa tutkittavien elämää, eikä vahingoittaa heitä. (Vehkalahti ym. 2010, 16.) Liisa Nieminen (2010, 33) toteaa, että alle 18-vuotiaan huoltajalta tarvitaan suostumus nuoren tutkimukseen osallistumisesta. Yleensä riittää, että huoltajaa informoidaan ja nuorelta itseltään pyydetään suostumus. Huoltajan kielteinen kanta epää nuoren suostumuksen. Joissakin tutkimuksissa huoltajan suostumusta ei ole katsottu tarpeelliseksi 15 vuotta täyttäneiltä. (Nieminen 2010, 33, 35–37.)

Laadullista ja erityisesti narratiivista tutkimusta perustellaan eettisellä laadukkuudella tieteellisten avujen lisäksi. Narratiivinen tutkimus antaa tutkittavalle mahdollisuuden kertoa elämästään omalla äänellään. Oman tarinan kertominen voi tuntua palkitsevalta, jopa terapeuttilta. Tarinan kertominen voi viedä mukanaan ja tutkittava voi paljastaa asioita, joita ei ole kertonut kenellekään. Tutkijan tulkinta omasta tarinasta voi tuntua loukkaavalta, sillä elämäntarina on osa minuutta ja siten erittäin arvokasta ja haavoittuvaa. Tällöin tutkimuksen ei-vahingoittavuus ei toteudu täysin. (Hänninen 2015, 181.)

Olen tottunut työssäni siihen, että ihmiset saattavat avautua syvällisesti elämästään. Sen vuoksi ja tutkimuksen luotettavuuden takaamiseksi pyrin varmistamaan tutkittavien anonymiteetin suojaamisen erittäin huolellisesti. Etenkin, koska osa tutkittavista oli alaikäisiä. Tutkittavien anonymiteetin säilyttämiseksi en kerännyt tarinoihin kirjoittajien nimiä, enkä muitakaan tunnistetietoja. Ainoana taustatietona kirjoitin erilliselle paperille tutkimukseen osallistuneiden ikäjakauman. Tutkittavien nimet löytyvät ainoastaan heidän täyttämistään tutkimukseen osallistumisen suostumuslomakkeista, joita olen säilyttänyt erillään tarinoista. (ks. Hallamaa ym. 2006, 17; Mäkinen 2006, 93, 116, 120, 148.)

Noudatin tutkimusta tehdessäni tutkittaville antamiani lupauksia, tutkimuseettisiä periaatteita ja vaitiolovelvollisuutta. Käytin tutkimusaineistoa vain tämän tutkimuksen tekemiseen, enkä ole luovuttanut sitä muuhun tarkoitukseen. En kerro saamiani tietoja muille myöskään tutkimuksen päätyttyä. Kukaan muu kuin minä ei ole päässyt näkemään tutkittavien kirjoittamia tarinoita sellaisenaan. Hävitän tarinat ja suostumuslomakkeet, kun tutkimukseni on hyväksytty. (ks. Hallamaa ym. 2006, 17; Kuula 2006, 136; Mäkinen 2006, 93, 116, 120, 148; Kuula 2011, 88, 92-93.)

Kuvio 1. Tutkimusprosessin osa-alueet

Esitän tutkimukseni metodologiset lähtökohdat ja tutkimusprosessin keskeiset elementit tiivistetysti kuviossa 1. Tutkimuksen lähtökohtien kuvaamisen jälkeen jatkan tutkimusmatkaani nuorten miesten osallisuuden ymmärtämiseksi eteenpäin. Esittelen seuraavaksi luvussa 3 tutkimukseni aihepiiriin liittyviä aikaisempia tutkimuksia. Peilaan analyysivaiheessa luvuissa 4 ja 5 oman tutkimukseni tuloksia näihin aiempiin tutkimuksiin tutkimusmatkani löydösten ymmärtämiseksi.

3 Osallisuuden muotoutuminen nuoruudessa

3.1 Nuoruuden polku instituutioiden muodostamissa kehyksissä

Esittelen seuraavaksi tutkimukseni keskeisiä käsitteitä. Kerron aluksi johdatuksena aihepiiriin tutkimukseni kannalta keskeisistä nuoruuteen liittyvistä tekijöistä. Kuvaan sen jälkeen osallisuutta aiempien tutkimusten ja normien valossa. Kerron osallisuuteen kytkeytyvistä osallistumisesta, yhteisöllisyydestä, sosiaalisesta toimintakyvystä ja sosiaalisesta pääomasta. Esittelen lyhyesti myös osallisuuden puutteeseen liittyviä osattomuutta ja syrjäytymistä.

Lapsuus ja nuoruus ovat henkisen ja fyysisen kasvun ja kehittymisen aikaa. Nuoruuteen sisältyy myös sosiaalisten ominaisuuksien muuttumista. Nuoruuteen on liitetty yksilön ailahtelu, epävakaus ja tunteellisuus. Aiempi kehityspsykologisia näkemyksiä korostanut näkökulma tarkasteli lapsuutta ja nuoruutta aikuiseksi kasvamisena (*becoming*), ei niinkään lapsena ja nuorena olemista sosiaalisena ilmiönä (*being*). (Pekkarinen & Vehkalahti 2012, 11.)

Elina Pekkarinen ja Kaisa Vehkalahti (2012, 13) liittävät lapsuuden ja nuoruuden moderniin yhteiskuntaan ja sen instituutioihin. Yhteiskunnan instituutiot antavat ihmisten käyttäytymiselle kehykset. Ne mahdollistavat normien, arvojen ja perinteiden siirtämisen suurille joukoille. Lisäksi ne antavat yksilöiden kokoontumiselle ja yhteisen tajunnan rakentamiselle tilan. Keskeisin nuoruuden instituutioista on koulu. (Pekkarinen & Vehkalahti 2012, 13.)

Sanna Aaltonen (2012, 189) mainitsee, että suomalaisessa hyvinvointivaltiossa instituutioista vapaa nuoruus ei ole mahdollinen, sillä ilman instituutioita nuori olisi ulkopuolinen yhteiskunnallisesta osallisuudesta sekä yhteiskunnan palveluista ja tuesta. Nuoruus on institutionaalistunut myös siinä mielessä, että mikäli joku instituutio epäonnistuu, ottaa seuraava instituutio nuoresta koppia. Kyse on sekä kontrollista että huolehtimisesta. (Aaltonen 2012, 189–190.)

Suomessa lapsi etenee lapsuudesta nuoruuden kautta aikuisuuteen instituutioiden kautta. Näitä instituutioita ovat neuvola, perhe, päiväkot, peruskoulu ja jatkokoulutuspaikat. Instituutioista muodostuu yksilön polku, jonka varrella yksilölle muodostuu sidoksia vertaisryhmään ja harrastuksiin sekä muihin virallisiin ja epävirallisiin yhteiskunnan instituutioihin. Lasten ja nuorten sosiaalistamiseen liittyvät instituutiot ovat pysyneet melko muuttumattomina, vaikka aikuisuuden instituutiot ovat muuttuneet epävarmemmiksi ja liikkuviksi. (Pekkarinen & Vehkalahti 2012, 14.)

Myös Sinikka Aapola ja Kaisa Ketokivi (2005, 7) puhuvat aikuisuuteen vievästä polusta. Nuoret kulkevat elämässään osa suurempia, osa mutkaisempia polkuja kohti aikuisuutta. Poluilta voi poiketa tai jopa pudota. Polulla eteneminen ei ollen pelkästään nuoren omassa hallinnassa, sillä myös yhteiskunnan rakenteet ja prosessit vaikuttavat nuoren polulla etenemiseen. Matkalla aikuisuuteen nuoren täytyy tehdä monia valintoja, joiden vaikutukset omaan tulevaisuuteen tulisi ymmärtää. Viime aikoina niin tiedemaailmassa kuin yhteiskunnallisessa keskustelussa on puhuttu aikuisuuden hämärtymisestä ja nuoruuden pitkittymisestä. (Aapola & Ketokivi 2005, 7, 26.)

Myös Päivi Harinen (2008, 85) puhuu nuoren omasta polusta. Nykyaika vaatii nuorta etsimään oman polkunsä, joka vie hänet oikealle paikalle yhteiskunnassa. Kulttuuri vaatii nuorelta yksilöllisyyttä, omin neuvoin pärjäämistä sekä toisaalta sosiaalisuutta. Oikeat kiinnikkeet yhteiskuntaan eli sosiaalinen pääoma, verkostot ja osallisuus takaavat tavoiteltavan, normaalin elämisen väylän. Vauhdista pudonnut nuori saa leiman ja jää sivulliseksi yhteiskunnan hyvän elämän instituutioista ja sosiaalisen elämän pelikentiltä, kuten harrastuksista. Sivuuun asettava tai asetettu nuori joutuu sivullisen rooliin. Sivullisuus voi olla joko positiivista tai negatiivista. Nuorten ei-toivotun yksinäisyyden ehkäisy on tärkeää. (Harinen 2008, 85–86.)

Maili Pörhölä (2008, 94) korostaa vertaissuhteiden merkitystä nuoruudessa. Nuori rakentaa vertaissuhteiden avulla käsitystä itsestään suhteessa muihin. Koulukiusaaminen vahingoittaa vertaissuhteita ja nuoren suhtautumista vertaisiinsa. Kiusaaminen on vakava riskitekijä kiusatulle ja sillä on pitkäkestoisia seurauksia yksilön hyvinvointiin ja hänen myöhempään elämäänsä. Vertaisryhmän keskuudessa torjutuksi ja ulkopuoliseksi

itsensä tunteneen nuoren on vaikea kiinnittyä uuteen ympäristöön. Hän voi vetäytyä syrjään uusien vertaisten joukossa. Koulukiusaaminen on riskitekijä myös paitsi kiusatulle, myös kiusaajalle. Kiusaajat kokoavat itselleen samanhenkisen kaveriporukan, mutta eivät kiinnity laajempaan sidosryhmään. Tämä vertaisyhteisöön kuulumisen puute saa kiusaajat toimimaan yhteisöä tuhoavasti. Kiusatuilla on havaittu jaksamisvaikeuksia ja kiusaajilla muita tuhoisampaa käytöstä myös myöhemmin. (Pörhölä 2008, 94, 97, 101–102.)

Myös Riikka Korkiamäki (2013, 16) korostaa vertaisyhteisön ja ikätoverisuhteiden sekä yhteisöllisyyden suurta merkitystä nuorelle itselleen. Toisaalta aikuisten näkökulmasta jengit, porukat ja kaverit voidaan nähdä myös riskinä nuoren hyvinvoinnille. (Korkiamäki 2013, 16.) Tomi Kiilakoski (2012, 21) nostaa koulun ja vertaisten hyväksynnän merkittävään asemaan nuoruudessa. Koulu on areena, jolla nuori saavuttaa tietyn aseman vertaisryhmän joukossa. Hierarkioiden ja jäsenyyssamppailuiden keskellä nuori paikantaa oman paikkansa toisten nuorten joukossa. Kaikkien nuorten asema statuksen, maineen ja suosion hankkimisessa ei ole kuitenkaan sama. (Kiilakoski 2012, 17, 21.)

Lapsuus ja nuoruus ajatellaan usein siirtymien sarjana lapsuudesta nuoruuden kautta aikuisuuteen. Näiden siirtymisten oletetaan menevän tietyssä järjestyksessä yhteiskunnan odotusten mukaisesti. (Pekkarinen & Vehkalahti 2012, 18.) Julkisuudessa on kuitenkin käyty keskustelua nuorten elämäntapojen ja elinolojen polarisoitumisesta. Enemmistö nuorista voi hyvin, mutta osalla nuorista on pahoinvointia, ongelmia ja haitallista käyttäytymistä. (Eräranta & Autio 2008, 8–9.)

3.2 Kohtaaminen osallisuuden perustana

Osallisuuden käsitteelle ei ole suoraa vastinetta englanninkielessä, sillä termi *participation* tarkoittaa sekä osallisuutta että osallistumista (Kiilakoski ym. 2012, 9). Lisäksi osallisuuden on ajateltu vastaavan englanninkielistä termiä *involvement* (Närhi ym. 2013, 115). Koska osallisuuden käsitteen englanninkielinen vastine ei ole yksiselitteinen, on tässä tutkimuksessa käytetty osallisuuden käsitettä määriteltäessä pääosin suomalaista

kirjallisuutta. Esittelen seuraavaksi kohtaamista osallisuuden perustana. Kerron sen jälkeen nuorten osallisuutta säätelevistä normeista ja avaam käsitteitä osallisuus, osallistuminen ja osattomuus. Tarkastelen sen jälkeen osallisuutta syrjäytymistä ehkäisevänä ilmiönä sekä kuvaan osattomuuden ilmentymiä.

Yksinkertaistetusti sanottuna Maria Peltolan ja Jenni Moision (2017, 21) mukaan aito kohtaaminen on osallisuuden kokemuksen perusta. Vastaavasti kohtaamattomuus saa aikaan osattomuuden kokemuksia. Osallisuuteen liittyy läheisesti toimijuus ja yhdenvertaisuus. Nuorten kohtaaminen ja arvostaminen on keskeistä nuorten osallisuuden parantamisessa. Nuorten osallisuutta, kuulemista ja osallistamista on pidetty tavoitteena yhteiskunnassamme jo kauan. On perustettu nuorisovaltuustoja, oppilaskuntia ja nuorten osallisuuteen liittyviä hankkeita. Näiden lisäksi nuorten osallisuus vaatii nuorten näkemysten arvostamista ja nuorten mielipiteiden eteenpäin viemistä. Pelkät osallisuutta mahdollistavat rakenteet ja rakenteellisten esteiden poistaminen ei riitä. Nuorten osallisuus vaatii ammattilaisilta kykyä kohdata nuoret ja olla läsnä nuorten arjessa. Lisäksi tarvitaan toimivia käytäntöjä nuorten kuulemiseksi. Nuorten osallisuuden parantamisen suunta on oikea, mutta eteneminen on hidasta. (Peltola & Moision 2017, 21–22, 45.)

Myös Tomi Kiilakoski ym. (2012, 9) nostavat nuorten kohtaamisen keskeiseksi keinoksi nuorten osallisuuden parantamisessa. Nuorten osallisuus vaatii sitä tukevia rakenteita, lainsäädäntöä, resursseja, henkilöstöä ja suunnittelua. Toimivien rakenteiden lisäksi nuorilla täytyy olla tunne siitä, että heidät halutaan kohdata ja että heidän asioita halutaan viedä eteenpäin. Suomessa nuorten osallisuutta on vahvistettu esimerkiksi lainsäädäntöä uudistamalla ja nuorten edustajistoja perustamalla. Silti nuoret kokevat usein, etteivät asiat etene. Nuorten osallisuutta selvittäneiden tutkimusten mukaan osallistamisessa tulee olla useita eri mekanismeja, jotta se on vaikuttavaa. (Kiilakoski ym. 2012, 9, 33.)

Yhteisöllisyys on osallisuuden lähikäsite. Osallisuuden kokemus on osallisuuden välttämätön ehto, mutta se ei yksin riitä. Osallisuus vaatii yksilön oman tunteen lisäksi yhteisöä, jossa voi olla osallinen sekä mahdollisuutta toimia. Vapaamatkustaminen ei kuulu

aitoon osallisuuteen, sillä osallisuus sisältää vastuuta, velvollisuuksia ja sitoutumista yhteisiä asioita parantavaan toimintaan. Osallisuus on vastuun saamista ja vastuun ottamista omasta, toisten ja yhteisön toimintakyvystä. Osallisuus on kuulumista yhteisöön ja arvostuksen saamista yhteisössä, sitä että yhteisö luottaa yksilöön ja arvostaa hänen toimijuuttaan. Osallisuus on yksilön tunne ja yhteisön tila. Osallisuudella pyritään siihen, että ihmiset kokevat kuuluvansa yhteisöön ja olevansa sen arvokkaita jäseniä. Tällöin he haluavat vaikuttaa ja pystyvät vaikuttamaan yhteisön toimintaan. Nuorten osallisuuden parantaminen vaatii aidosti osallistavaa toimintaa, toiminnan muuttamista ja tavoitteiden asettamista. (Kiilakoski 2007, 13–14, 17.)

Barry Checkowayn (2010, 341) samansuuntaisen näkemyksen mukaan nuorten osallisuus viittaa nuorten aktiiviseen sitoutumiseen ja nuorten aitoon vaikuttamiseen, ei passiiviseen läsnäoloon tai aikuisten valmiina antamiin rooleihin. Nuorten osallisuutta voidaan tarkastella nuorten aidolla vaikutuksella prosessiin tai tehtyyn päätökseen. Nuorten osallisuus on prosessi, jossa nuoria osallistetaan niissä instituutioissa ja päätöksissä, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä. Tällöin nuorten annetaan osallistua heitä kiinnostavien asioiden hoitamiseen, mikä vaatii nuorten ja aikuisten välistä kumppanuutta. Nuorten osallisuudessa on kyse siitä, että nuoret nähdään pystyvinä kansalaisina ja voimavarana, ei passiivisina palveluiden vastaanottajina, yhteiskunnan ongelmina tai yhteiskunnasta vieraantuneina. Nuorten osallisuuden lähtökohta on sen ymmärtäminen, että nuoret ovat asiantuntijoita nuorena olemisessa. (Checkoway 2010, 341.)

Nuorten osallisuus vahvistaa nuorten sosiaalista ja persoonallista kehitystä. Usein nuorten osallistuminen ja osallisuus lähtevät liikkeelle aikuisten määrittelemistä asioista tai aikuisten antamien aiheiden kautta. Tällöin toiminta ei muodostu aidoksi nuorten osallisuudeksi. Mikäli nuoret saavat itse määritellä heitä kiinnostavat asiat, he voivat innostua ja haluta toimia. Aikuiset voivat olla mukana tukemassa nuorten osallisuutta toimimalla nuorten mentoreina ja kannustajina. (Checkoway 2010, 340, 342.)

Nuoret huomaavat, milloin heillä on vaikutusvaltaa asioihin ja milloin kyse on näennäisosallistumisesta, leikistä. Nuoret tarvitsevat paikkoja, joissa heillä on mahdollista vaikuttaa asioihin. Nuorten osallisuus edellyttää yhteisöjä, joissa he uskaltavat esittää

näkemyksiään ja osallistua. (Laitinen & Nurmi 2007, 28.) Osallisuus korostui Korkiamäen (2013, 158) tutkimuksessa sekä nuorten sosiaalisten resurssien ehtona että sosiaalisena pääomana. Osallisuudessa oli nuorten mukaan kysymys positiivisesta yhteisöön kuulumisen tunteesta, jatkuvista sosiaalisen paikantumisen prosesseista sekä vertaisyhteisön sosiaalisesta tuesta. (Korkiamäki 2013, 158.)

Normit säätelemässä nuorten osallisuutta

Osallisuus tarkoittaa sitä, että ihminen pystyy ilmaisemaan mielipiteensä ja vaikuttamaan yhteisönsä kohtaloon. Nuorten osallisuus ja sen toteutuminen ovat ajankohtainen keskustelun aihe. Kouluissa halutaan lisätä oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia. Nuorten osallistumista kunnan päätöksentekoon yritetään parantaa. Nuorten osallisuuden parantaminen edellyttää arvomaailman, toimintamallien ja ajattelun muutosta sekä luottamusta siihen, että nuoret kykenevät vaikuttamaan omaan ympäristöönsä. (Kiilakoski 2007, 8.)

Nuorten osallisuus on lakien tasolla säädelty yhteiskunnallinen tavoite. Uusi nuorisolaki (21.12.2016/1285) tuli voimaan 1.1.2017. Lain tavoitteena on edistää alle 29-vuotiaiden nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä heidän kykyjään ja edellytyksiään toimia yhteiskunnassa. Nuorten osallistumisesta, vaikuttamisesta ja kuulemisesta säädetään myös kuntalaissa (10.4.2015/410), perustuslaissa (11.6.1999/731) ja tutkimuksen kohderyhmään kuuluvien osalta myös laissa ammatillisesta koulutuksesta (21.8.1998/630).

Suomen perustuslain (11.6.1999/731) mukaan julkisen vallan tulee edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja elinympäristönsä kehittämiseen sekä vaikuttaa häntä koskevaan päätöksentekoon. Kuntalain (10.4.2015/410) perusteella nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kuntaan asetetaan nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä. Nuoret tulee ottaa mukaan lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen kehittämiseen. Nuorisovaltuusto

voi vaikuttaa esimerkiksi kuntalaisten hyvinvointiin, terveyteen, opiskeluun, elinympäristöön ja asumiseen liittyvien asioiden suunnittelussa, valmistelussa ja toteuttamisessa. Nuorisovaltuusto voi vaikuttaa myös muissa asioissa, joilla se arvioi olevan merkitystä lapsille ja nuorille.

Hugh Matthews (2001, 310) toteaa kritisoiden, että nuorisovaltuustojen ja -foorumien jäsenet eivät välttämättä edusta kovin laajaa jakaumaa yhteisön nuorista, sillä he ovat usein itse hakeutuneet tehtävään. Silloinkin kun heidät on valittu, edustavat he yleensä vain pientä osaa nuorisosta. Nuorisofoorumit voivat siten jopa lamauttaa (*disempower*) alueen nuorison osallisuutta, jos ne hyödyttävät vain itsevarmojen ja äänekkäiden nuorten intressejä toisten nuorten kustannuksella. Nuorten osallistaminen voi siten lisätä nuorten hiljaisen enemmistön marginalisaatiota. Nuorten osallisuutta tulisi tukea valmennuksella, koulutuksella ja nuorten vuorovaikutustaitojen parantamisella, jotta he kykenisivät olemaan osallisia nuorisovaltuustojen ja muiden nuorisoforumien toiminnassa. Nuoria osallistettaessa myös fyysiseen tilaan tulisi kiinnittää huomiota, sillä aikuisten paikat eivät välttämättä sovi nuorille. (Matthews 2001, 310–311.)

Nuoret on nähty yhteiskunnassa perinteisesti noviisikansalaisina, joilla ei ole täyttä vaikutus- ja sananvaltaa aikuisyhteisöissä ja yhteiskunnan instituutioissa (Mäkinen 2015, 104). Nuorten nykyisiä vaikuttamismahdollisuuksia on kritisoitu. Nuorisovaltuustot, aloitkekanavat ja muut nuorille rakennetut vaikuttamispaikat uusintavat vallitsevaa järjestystä, eivätkä muuta yhteiskuntaa. Ne tekevät nuorista sopeutujia, ei toimijoita. Osallisuus, toimijuus ja kansalaisuus kietoutuvat yhteen. Nuoret tarvitsevat aitoja vaikuttamisen mahdollisuuksia ja kriittisen toimijuuden taitoja. Nuorten osallisuutta yhteiskunnassa voidaan vahvistaa kehittämällä nuorten osallistumista ja osallistumismahdollisuuksia. (Kiilakoski ym. 2012, 23–24.)

Ammatillisen koulutuksen lain (21.8.1998/630) mukaan koulutuksen järjestäjän tulee edistää opiskelijoiden osallisuutta. Opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osallistua oppilaitoksen toimintaan ja toiminnan kehittämiseen. Lisäksi opiskelijoiden tulee saada ilmaista mielipiteensä oppilaitoksessa opiskelijoiden asemaan liittyvissä asioissa. Oppilai-

toksella täytyy olla opiskelijakunta. Sen tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista. Opiskelijakuntatoiminta valmistaa opiskelijoita aktiiviseen ja kriittiseen kansalaisuuteen.

Osallisuuteen liittyvällä aktiivisella kansalaisuudella tarkoitetaan Matti Laitisen ja Kari E. Nurmen (2007, 11–12) mukaan toimimista yhteisen hyvän eteen, vastuun kantamista yhteisistä asioista ja niiden hoitamista. Leena Kostiainen (2007, 71) korostaa, että koulun toimintakulttuurin tulee tukea nuoria ottamaan vastuuta itsestä, toisista ihmisistä ja ympäristöstä. Oppimisympäristön tulee tukea osallistumista ja kasvua aktiiviseksi kansalaiseksi. Vastuulliseen kansalaisuuteen kasvattava oppimisympäristö perustuu arvostukseen ja luottamukseen toimijoiden välillä. (Kostiainen 2007, 71–72.) Aktiivinen kansalaisuus kietoutuu Kati Närhen ym. (2013, 116) mukaan osallisuuteen ja sillä tarkoitetaan osallistumista yhteisön toimintaan. Osallisuus toteutuu yksilön ja yhteiskunnan välisessä suhteessa. Aktiivinen kansalaisuus nähdään yhteiskunnassa ideaalina, johon kansalaisia tulisi kasvattaa. (Närhi ym. 2013, 116.)

Osallisuuteen liittyvä toimijuuden käsite pitää sisällään toimintakyvyn, työkyvyn ja toimintamahdollisuudet (Palola ym. 2012, 314). Toimijuus kytkeytyy Liisa Hokkasen (2013, 60) mukaan siihen, onko toimijalla mahdollisuutta tehdä se, mitä hän haluaa ja saavuttaa haluamansa lopputulos. Tähän vaikuttaa toimija itse, muut toimijat ja konteksti. Toimijuus kumpuaa yksilön taitojen, mahdollisuuksien, velvollisuuksien ja motivaatioiden muodostamasta verkosta. (Hokkanen 2013, 60–61.)

Tarja Juvonen (2013, 330) liittää toimijuuteen mahdollisuuden vuorovaikutukseen ympäristön kanssa sekä kyvyn vaikuttaa ympäröivään maailmaan ja sen sosiaalisiin sidoksiin. Jussi Silvonen (2015, 12) mainitsee, että yksilön toimijuus muotoutuu yhteiskunnallisten suhteiden näyttämöllä. Yhteiskunnan rakenteet muodostavat yksilön toiminnan raamit, mutta toimijat myös muokkaavat ja muuntavat rakenteita. (Silvonen 2015, 12.) Yhteisyyden tunne ja luottamukselliset suhteet antavat Sanna Mäkisen (2015, 113) mukaan resursseja toimijuudelle. Toimijuutta heikentää luottamuksellisten suhteiden puute ja lähiyhteisössä syrjään jääminen. (Mäkinen 2015, 113.)

Aaltosen (2012, 181) mukaan toimijuus paikantuu aina sosiaalisesti. Siihen vaikuttaa yksilön menneisyys sekä yhteiskunnan rakenteet, institutionaaliset puitteet ja yksilön subjektiiviset käsitykset niistä. Toimijuus vaatii nuorilta tunnettyöskentelyä, jotta he selviävät kokemistaan pettymyksistä ja pystyvät jatkamaan eteenpäin elämässään. Aikuiset voivat nähdä nuoren toiminnan kapinointina, kun taas nuorelle se voi olla yksi vähistä vaihtoehtoista. Nuorten keinot selviytyä haastavissa tilanteissa vaihtelevat sen mukaan, miten he pystyvät kontrolloimaan olosuhteita. (Aaltonen 2012, 181, 187–189.)

Keskeisin kansainvälinen sopimus, johon lasten ja nuorten kuuleminen ja mielipiteiden ilmaisu on kirjattu, on Lapsen oikeuksien sopimus (Unicef 2017a). Sopimus hyväksyttiin Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksessa 20.11.1989 (Unicef 2017b). Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita, ellei lapsi ole lakien mukaan saavuttanut täysi-ikäisyyttä aiemmin. Suomi on ratifioinut lapsen oikeuksien sopimuksen vuonna 1991. Yleissopimus velvoittaa sopimusvaltiot turvaamaan lapsille oikeuden osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon ja yhteiskuntaelämään. Sopimuksen mukaan oman näkemyksensä muodostamaan kykenevällä lapsella on oikeus ilmaista oma näkemyksensä häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset tulee huomioida lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Yleissopimuksen toimeenpanoa valvoo kansainvälinen lapsen oikeuksien komitea. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 24.)

Myös Checkoway (2010, 340) toteaa, että nuorten osallisuus on lasten oikeuksissa mainittu oikeus, johon sisältyy lapsen oikeus ilmaista mielipiteensä kaikissa häntä koskevissa asioissa. Näitä mielipiteitä on kuultava ja ne on huomioitava. Lasten oikeudet korostavat lapsen osallisuutta kansalaisena. Nuorten osallisuus tuottaa asiantuntemusta nuorten palveluiden kehittämiseksi ja tekee yhteiskunnasta demokraattisemman. (Checkoway 2010, 340.)

Osallisuutta ja osallistamista kohtaan on esitetty myös kritiikkiä. Liisa Horelli ym. (2002, 32) mainitsevat, että osallistumisen ajatellaan olevan yksilön demokraattinen ja moraalinen oikeus, velvollisuus ja voimavara hyvinvointivaltiossa. Myös Jatta Herranen ja Päivi Harinen (2007, 88) mainitsevat, että nyky maailmassa ihmisen elämä nähdään usein tee se itse -projektiksi, jota yksilö voi hallita. Puhutaan aktiivisuudesta, osallistumisesta ja

osallisuudesta. Tavallaan pakotetaan ihmiset olemaan osallisia omassa elämässään. (Herranen & Harinen 2007, 88.)

Osallisuus, osallistuminen, osattomuus

Osallisuuden ja yhteiskunnallisen osallistumisen käsitteet sekoittuvat Helka Raivion ja Jarno Karjalaisen (2013, 14) mukaan helposti. Anu Alanko (2010, 57) valottaa käsitteitä tarkemmin ja toteaa, että osallistuminen on sosiaalista toimintaa toisten kanssa. Sen sijaan osallisuudella tarkoitetaan yksilön subjektiivista ja kokemuksellista puolta sosiaalisessa toiminnassa. Määriteltäessä käsitteitä osallistuminen, osallisuus ja vaikuttaminen, on tärkeää selvittää, mitä ne merkitsevät toimijoille itselleen. (Alanko 2010, 57, 59.)

Närhi ym. (2013, 116) toteavat, että ilman osallisuutta eli tunnetta siitä, että kuuluu johonkin, yksilön osallistumiselta puuttuu pohja. Osallisuus on siten identiteetin näkökulmasta osallistumista vahvempi käsite. (Närhi ym. 2013, 116.) Nuorten osallisuudella on Checkowayn (2010, 343) mukaan monia muotoja. Osallisuuteen liittyvä voimaantuminen on monitasoinen prosessi, joka tapahtuu yksilöllisellä, organisatorisella, yhteisöllisellä ja yhteiskunnallisella tasolla. Yksilöt osallistuvat, organisaatiot kehittyvät ja yhteisöt muuttuvat. (Checkoway 2010, 343.)

Liisa Horelli ym. (2007, 219) mainitsevat osallisuuden liittyvän yksilön voimaantumisen tunteeseen hänen kiinnittyessään yhteiskunnallisiin ja yhteisöllisiin projekteihin. Valtautuminen liittyy vaikuttavassa osallistumisessa tarvittaviin tiedollisiin ja taidollisiin kykyihin. Valtautuminen ja voimaantuminen ovat *empowerment*-käsitteen eri puolia. (Horelli ym. 2007, 219.) Anu Gretschel (2007, 245) jatkaa samalla linjalla ja korostaa osallisuuden olevan tunne, jonka läsnäolon tai puutteen voi havaita kuuntelemalla nuoria. *Empowerment*-käsitteeseen sisältyvät voimaantuminen ja valtautuminen kuvaavat osallisuutta ja siihen liittyvää tunnetta sekä pystymistä. (Gretschel 2007, 245.) Myös Ilpo Kuronen (2010, 89) mainitsee osallisuuden lähikäsitteiksi kansalaistoiminnan sekä valtautumisen ja valtauttamisen.

Kiilakosken (2007, 10) mukaan osallisuudesta ei ole yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää, vaan sitä kuvataan usein sen kautta, mitä se ei ole. Osallisuuspuheella on poliittinen luonne. Sen kautta pyritään poistamaan epäkohtia, kuten syrjäytymistä, osattomuutta, välinpitämättömyyttä ja vieraantumista. Osattomuus on osallisuuden vastakohta, mutta pelkkä syrjäytymisen ehkäisy ei pysty varmistamaan nuorten osallisuutta. On tärkeää selvittää nuorten omia näkemyksiä osallisuudesta sekä määritellä osallisuuden ehdot nuorten kokemuksen pohjalta. (Kiilakoski 2007, 10–12.)

Korkiamäki (2013, 173) toteaa osallisuuden ja osattomuuden suhteesta Kiilakoskesta (2007) poikkeavasti, että osallinen ja osaton eivät ole aina toisilleen vastakkaisia asemia. Ne ovat pikemminkin saman janan eri ulottuvuuksia, joiden suhteen nuori voi sijoittua monin tavoin. Vertaisryhmissä nuoret tuottavat ulkopuolisuutta jättämällä muita nuoria yhteisön ulkopuolelle ja myös kokevat ulkopuolisuutta itse. Kokemus ulkopuolisuudesta ei kuitenkaan tarkoita, että nuori olisi yhteiskunnan marginaalissa tai syrjäytynyt. (Korkiamäki 2013, 173; Korkiamäki 2014, 38.)

Osallisuus ja osattomuus ovat Raivion ja Karjalaisen (2013, 14) mukaan yksilöllisiä tunteita ja kokemuksia. Osallisuus ilmenee tunteena, kokemuksena sekä toimintakyknä ja toimintamahdollisuuksina. Osallisuus ei ole staattinen tila, eikä pysyvä ominaisuus, vaan se vaihtelee elämäntilanteiden ja elämänvaiheiden mukaan. Osallisuus näyttäytyy prosessina, syrjäytymisen vastakohtana. Osallisuudesta puhuminen on tavallaan kiertoilmaisun käyttöä, sillä puhuttaessa osallisuudesta vältetään syrjäyttävää syrjäytymispuhetta. Toisaalta kyse on myös vallankäytöstä, ihmisten luokittelusta joko syrjäytyneiksi tai osallisiksi. Syrjäytyneiksi leimatut eivät välttämättä koe itse olevansa syrjäytyneitä. (Raivio & Karjalainen 2013, 14–15.)

Osallisuus liittyy Petri Pajun (2007, 12) mukaan oikeuksiin. Osallisuus tarkoittaa oikeutta saada oma osansa sekä oikeutta siihen, ettei jää systeemin jyräämäksi. Sosiaalinen osallisuus nähdään vastakohtana sosiaaliselle syrjäytymiselle. Syrjäytymisen yhteydessä puhutaan osattomuudesta ja osallisuuden palauttamisesta. Määrittelytavoista riippuen osallisuuden vastakohtana voidaan nähdä joko osattomuus tai passiivisuus. Osallisuus

den puute liittyy huoleen kansalaisyhteiskunnan perustan rapautumisesta. Voidaan puhua passiivisuudesta, jolloin aktiivisuus on enemmänkin tahdon asia, kuin syrjäytymiseen liittyvä. Tällöin huoli liittyy siihen, että nuoret elävät omaa elämäänsä ja poliittinen järjestelmä omaansa, ei niinkään siihen, että systeemi jyräisi nuoria. (Paju 2007, 12–13.)

Anu-Hanna Anttila (2010, 9) liittää ohipuhumisen nuorten osallisuuteen liittyvään keskusteluun. Ohipuhuminen voi heikentää nuorten osallisuutta ja tuottaa siten osattomuutta. Ymmärtämisen puute liittyy keskeisesti ohipuhumiseen. Nuorten tahattoman ohipuhumisen estämiseksi tarvitaan nuorten arvojen ja arvostusten ymmärtämistä. (Anttila 2010, 9.) Sakari Ahola ja Loretta Galli toteavatkin (2010, 141), että nuorilla ja aikuisilla voi olla sukupolvien ja positioiden eroista johtuen eri näkökulma samasta asiasta puhuttaessa. Sen vuoksi he voivat puhua toistensa ohi. Ohipuhumista tapahtuu myös, mikäli aikuiset ja ammattilaiset määrittelevät nuorten ongelmia kuulematta nuorten omia näkemyksiä. (Ahola & Galli 2010, 141.)

Checkoway (2010, 342) mainitsee samansuuntaisesti, että aikuisten asenteet voivat estää nuorten osallisuutta. Mikäli aikuiset pitävät nuoria taakkana, eikä voimavarana tai mikäli aikuiset pitävät nuoria itseään vähempiarvoisina ja toimivat nuorten asioissa ilman nuorten kuulemista, on nuorten osallisuuden toteutuminen mahdotonta. Edellä mainittu aikuisten toiminta voi johtaa siihen, että nuoret hyväksyvät aikuisten valta-aseman ja aikuisten asettamat rajoitukset, eivätkä edes halua osallistua. Nuorten osallistaminen on vaikeaa, elleivät nuoret näe mahdollisuuksiaan saada aikaan muutosta. Myös nuorten voimavarojen puute voi estää osallisuutta. Nuorilla voi olla ideoita, mutta he eivät tiedä, kuinka edetä tai toteuttaa asioita. Kuten edellä kuvattiin, nuorten osallisuuden tiellä on monia esteitä, mutta myös mahdollisuuksia nuorten osallisuuden vahvistamiseen on, mikäli niin halutaan. (Checkoway 2010, 342.)

Checkoway (2010, 342) toteaa, että nuoret osallistuvat, mutta nuorten osallisuus on epätasaisesti jakaantunut. Pieni osa nuorista on erittäin aktiivisia, mutta suuri enemmistö ei osallistu lainkaan tai osallistuu vain minimaalisesti. (Checkoway 2010, 342–343.) Brian Head (2010, 546) jatkaa samasta asiasta ja mainitsee, että huolenaihe ja haaste

yhteiskunnalle nuorten osallisuudessa on se, että usein vain itsevarmat ja vuorovaikutustaitoiset nuoret osallistuvat. Tällöin haavoittuvassa asemassa olevat ja vaikeasti tavoitettavissa olevat nuoret jäävät huomiotta. (Head 2010, 546.)

Alanko (2010, 58) toteaa, että osallisuuspuheessa on idealistinen sävy. Yksilön omaa halua yhteisön ja yhteiskunnan toimintaan osallistumiseen ei tulisi pitää itsestäänselvyytenä. Nuorella on oikeus olla osallistumatta samoin kuin aikuisella on oikeus olla äänestämättä. (Alanko 2010, 58.) Paju (2013, 22) kritisoi osallisuuden käsitteen positiivisuutta. Osallisuus on mukava asia, jota voi edistää, eikä tarvitse puhua syrjäytymisen ehkäisystä. Huolena on, jäävätkö heikoimmassa asemassa olevat huomiotta ja unohtuvatko syrjäytymässä olevat, jos korostetaan vain osallisuutta. (Paju 2013, 22.)

Osallisuus syrjäytymistä ehkäisemässä

Kiilakoski ym. (2012, 17) mainitsevat nuorten osallisuuden edistämisen olevan hyvinvointityötä ja laajentavat Erik Allardtin (1976) klassista hyvinvoinnin kolmijakoa: *having, loving, being* nelijaoksi, johon sisältyy edellisten lisäksi *participating*. Suomessa nuorten osallisuus on liitetty usein syrjäytymisen ehkäisyyn. Osallisuus on ilmiö, joka toteutuu suhteessa erilaisiin yhteisöihin, kuten nuorilla suhteessa koululuokkaan, perheeseen, kavereihin ja yhteiskuntaan. Nuorten osallisuutta voidaan siksi edistää monilla eri alueilla. (Kiilakoski ym. 2012, 16–17.)

Myös Raivio ja Karjalainen (2013, 12) toteavat, että osallisuutta pidetään keinona ehkäistä syrjäytymistä. Osallisuuden lisäämisen ajatellaan parantavan yksilön hyvinvointia. Vastaavasti ihmisten hyvinvoinnin ajatellaan parantavan yhteiskunnan sosiaalista kestävyyttä, eheyttä ja luottamusta. Osallisuuden edistäminen on Suomen hallituksen ja Euroopan unionin tavoitteena. (Raivio & Karjalainen 2013, 12.) Myös Head (2010, 541) mainitsee, että nuorten hyvinvoinnista puhuttaessa on viime vuosina korostettu ennaltaehkäisevää toimintaa ja nuorten äänen kuuluville saamista. Nuorilla tulee olla lailliset ja moraaliset oikeudet osallistua. (Head 2010, 541, 543.)

Osallisuus vahvistaa hyvinvointia. Nuorten osallisuutta kuvataan usein porrastetun tai tikkapuumallin avulla. Alimmilla portailla nuoren osallisuus on vähäistä tai näennäistä. Ylemmillä portailla nuoren osallisuus laajenee omatoimiseksi osallistumiseksi ja aloitteenteeksi. Osallisuuden portaat voivat aiheuttaa kaavamaisista ajattelua, jolloin pyritään vain kiipeämään portailla mahdollisimman korkealle ja petytään, kun se ei onnistu. Osallistumista voidaan määritellä myös nuorten sitoutumisen, aloitekyvyn ja vaikutusmahdollisuuksien kautta. Keskeistä osallisuudessa on kokemus siitä, että voi vaikuttaa itseä koskeviin asioihin. Nuoret kiinnittyvät tiiviimmin koulu yhteisönsä, mikäli heillä on mahdollisuus osallistua ja tulla kuulluiksi. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2017.)

Sherry Arnstein (1969, 216) vertaa kansalaisten osallisuutta/ osallistumista (*participation*) pinaatin syömiseen. Kukaan ei periaatteessa vastusta sitä, koska se on ihmiselle hyväksi. Osallistuminen on demokratian kulmakivi ja kansalaisten osallistuminen tarkoittaa kansalaisten valtaa. Arnsteinin (1969) kehittämässä kansalaisten osallisuuden porrasmallissa on kahdeksan askelmaa. Yksilön osallisuus kasvaa sitä mukaa, mitä ylemmällä portaalla hän on. Alimmilla, näennäisvaikuttamisen portailla (*manipulation, therapy*) olevilla yksilöillä ei ole todellista valtaa, eikä vaikuttamismahdollisuuksia. He ovat siis ei-osallisia. Seuraavat kaksi porrasta (*informing, consultation*) johtavat tokenismin asteisiin, joilla yksilöt saavat äänen ja voivat tulla kuulluiksi. Osallistuminen on kuitenkin edelleen valtaa omaavien rajoittamaa. Viides askelma (*placation*) on tokenismin korkeampi aste. Vasta portaiden kolmella ylimmällä askelmalla (*partnership, delegated power, citizen control*) ollessa yksilöllä on todellista valtaa. (Arnstein 1969, 216–217.)

Sari Vesikansan (2002, 16) mukaan aktiivista osallistumista ehkäisee sosiaalinen arkuus, passiivisuus ja vetäytyvyys. Se, että yksilöllä on toiveita ja unelmia paremmasta sekä se, että hän näkee vaihtoehtoja ja uskoo niiden toteuttamismahdollisuuksiin mahdollistaa aktiivista asennoitumista ja aktiivista osallistumista. Tällainen toivo antaa yksilölle energiaa ja sisua, joiden avulla hän kykenee selviämään vastoinkäymisistä. (Vesikansa 2002, 16.)

Toiseuden tunne voi Ari Haasion ja Minna Zechnerin (2014, 51) mukaan estää osallisuutta ja aiheuttaa syrjäytymistä. Toiseus tarkoittaa yksilön erilaisuuden ja ulkopuolisuuden kokemusta, johon voi liittyä myös sosiaalista vetäytymistä. Toiseus voi olla yksilön oma kokemus tai toisten tekemää leimaamista. (Haasio & Zechner 2014, 51). Riitta Hännisen (2014, 86) mukaan toiseus tarkoittaa toisen ihmisen leimaamista itseä vähempiarvoiseksi ja itsestä poikkeavaksi.

Nuorten osattomuuden ilmentymät

Nuorten syrjäytyminen ja nuorten passivoituminen ovat jatkuvasti esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa (Juvonen 2013, 327). Syrjäytyminen (*exclusion*) on Leena Suurpään (2008, 4) mukaan käsitteenä tulkinnanvarainen, moniarvoinen ja normatiivinen. Nuorten syrjäytymistä tutkittaessa tulisi huomioida koulutus- ja työmarkkinoille sijoittumisen lisäksi osallisuus, yhteisöllisyys ja harrastukset sekä muu vapaa-ajan toiminta. Nuorten syrjäytymistä ei tule tutkia vain palvelujärjestelmien asiakkuuksien ja eri instituutioiden toiminnan seurannan kautta. Nuorten syrjäytymistä tulisi tutkia muutenkin kuin siirtymissä, ettei ymmärrys jää pisteittäiseksi. (Suurpää 2008, 4, 6.)

Syrjäytymisen ehkäisemistä käytetään Jukka Reivisen (2013, 9) mukaan välineenä saada nuoret käyttäytymään halutulla tavalla, normien mukaisesti. Eri tahot pyrkivät määrittelemään nuorten pelikentän rajat. Nuorten syrjäytymisen yhteydessä tulisi pohtia sitä, mitä syrjäytymisellä tarkoitetaan. Lisäksi nuorten oma käsitys tilanteesta tulisi huomioida. (Reivinen 2013, 9-10.) Siihen liittyen Suurpää (2008, 13) mainitsee, että todennetun ja koetun huono-osaisuuden suhde on kimurantti. Ihminen voi vaikuttaa ulkoapäin tarkasteltuna syrjäytyneeltä usealla elämänalueella, mutta hänellä ei silti ole tunnetta elämän hallitsemattomuudesta, eikä ahdistusta. (Suurpää 2008, 13.)

Euroopan unionin vuoden 2015 nuorisoraportissa (European Union 2016, 8) todetaan, että nuorten parissa tehtävän työn tulisi pyrkiä voimauttamaan nuoria, erityisesti syrjäytymisriskissä olevia nuoria ja auttaa heitä siten osallistumaan sosiaaliseen elämään.

Samaan aiheeseen liittyen Elina Palola ym. (2012, 310) mainitsevat, että nuorten syrjäytymisen ehkäisy korostuu poliittisessa keskustelussa. Nuoren syrjäytyminen tapahtuu vähitellen asioiden mennessä solmuun. Tämän umpisolmun avaamiseen tarvitaan usein eri asiantuntijoita. Kaikki työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret eivät kuitenkaan ole syrjäytyneitä. Osalla voi olla siirtymiä suunnitteilla. Osan työkyky voi olla heikentynyt. Osan suunnitelmiin ei kuulu työura. Nuoren syrjäytymisestä tai syrjäyttämisestä voidaan puhua, kun nuorella ei ole mitään tulevaisuuden kiintopistettä, eikä hän ole kiinnostunut mistään tarjotusta toiminnasta. (Palola ym. 2012, 310–313.)

Kyösti Raunio (2009, 273) jatkaa syrjäytymisen tematiikasta ja huomauttaa, että syrjäytyminen on uhka yksilön osallisuudelle yhteiskunnassa. Mikäli syrjäytyminen nähdään yksilön yhteiskuntaan liittävien siteiden heikkoutena, suuntaa se tarkastelemaan syrjäytymistä yhteiskunnallisten tekijöiden näkökulmasta eli prosessina. Syrjäytymistä on tarkasteltu myös yksilön omien ongelmien näkökulmasta. Yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa syrjäytyminen on nähty kasautuvana huono-osaisuutena. Yhteiskunnalliset tekijät vaikuttavat yksilön ongelmiin, joten syrjäytymisen yhteydessä yhteiskunnallista ja yksilöllistä tasoa ei voi erottaa toisistaan. (Raunio 2009, 273–274.)

Syrjäytymistä on kuvattu myös Suurpään (2008, 10) mukaan prosessimaiseksi ja se voi alkaa missä elämänsä vaiheessa tahansa. Ongelmat voivat kasautua ja johtaa entistä vakavampiin ongelmiin ja elämänhallinnan heikkenemiseen. Syrjäytymisprosessin ajatellaan rakentuvan yhteiskunnallisten suhteiden verkostoissa. Syrjäytymiseen liittyy valtaaan, normijärjestelmään ja eettisiin haasteisiin kytkeytyviä jännitteitä. Sen nähdään ilmentävän yhteiskunnan hyvinvointijärjestelmän ja yhteisöllisten sidosten vajetta. (Suurpää 2008, 9–10, 13.)

Tiina Ristikari ym. (2016, 3) toteavat edelleen samansuuntaisesti, että yksilön hyvinvointi synnytetään yhteisöllisesti. Kaikilla nuorilla tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet toteuttaa omaa potentiaaliaan. Suomalaisen yhteiskunnan eriytyminen ja nuorten aseman eriarvoistuminen ovat nousseet esille julkisessa keskustelussa. Pahoinvointi on kasautunut ja on havaittu sukupolvien välistä huono-osaisuuden periytymistä, osattomu-

den ketjuja. Lapsuuden olosuhteilla on merkittävä yhteys yksilön myöhempään hyvinvointiin, terveyteen, koulumenestykseen, kouluttautumiseen, toimeentuloon sekä koulusta työelämään siirtymisen onnistumiseen. Ne, joiden mahdollisuudet ja resurssit ovat jo alusta lähtien muita heikot, ovat suurimmassa syrjäytymisvaarassa. Nuoret, joiden lapsuutta ovat leimanneet vanhempien vakavat ongelmat ja lastensuojelun tarve ovat erityisen heikossa asemassa. Nykynuorten psyykkisesti sairaiden suuren määrän voidaan ajatella kytkeytyvän nuoruuden paineisiin, odotuksiin, pettymyksiin sekä nuoruuteen liittyviin sopimattomuuden, merkityksettömyyden ja osattomuuden tunteisiin. (Ristikari ym. 2016, 3, 97–98.)

Myös Suurpää (2008, 13) toteaa, että kasvuolosuhteet sekä lapsuuden ja nuoruuden psykososiaalinen kehitys vaikuttavat yksilön myöhempään kehitykseen ja terveyteen. Monet kuitenkin pärjäävät hyvin huonoista lähtökohdistaan huolimatta. Sosiaalinen tuki ja läheiset ihmissuhteet ovat mielenterveyden ja hyvinvoinnin kannalta suojaavia tekijöitä. Nuoruudessa tehdyt koulutukseen ja elämäntapaan liittyvät valinnat vaikuttavat yksilön aikuisiän sosiaaliseen asemaan ja terveyteen. (Suurpää 2008, 13–14.) Aikuiseksi kasvaminen on vaikeaa eriarvoistuvassa yhteiskunnassa. Nuori rakentaa omaa tulevaisuuttaan yhteiskunnan eri osien rakenteissa. Sosiaali- ja työllisyyspolitiikassa tulisi pohdita sitä, mitä nuori kykenee tekemään ja miten hän voi olla yhteiskunnan jäsen. (Palola ym. 2012, 314.)

3.3 Sosiaalinen toimintakyky ja sosiaalinen pääoma osallisuuden vahvistajina

Sosiaalisen toimintakyvyn käsite liittyy Sirpa Kannasojan (2013, 35) mukaan osallisuuteen. Viime aikoina sosiaalista toimintakykyä on tarkasteltu myönteisten piirteiden kautta aiemman vammaan tai sairauteen liittyvän tarkastelun sijaan. Käsitettä on kehitetty kohti osallisuutta ja toiminnan tarkastelua, mutta käsitteestä ei ole saavutettu vielä yhtenäistä ymmärrystä. (Kannasoja 2013, 16, 35.) Tässä tutkimuksessa sosiaalinen toimintakyky nähdään Kannasojan tavoin positiivisena ja osallisuuteen liittyvänä asiana.

Sosiaalisella toimintakyvyllä ei ole suoraa englanninkielistä vastinetta, mutta Kannasoja (2013, 22) liittää sen käsitteeseen *social functioning (ability)* sekä sen lähikäsitteisiin *social adjustment*, *social competence* ja *functional capacity*. Käsite *social functioning* liitetään nuoria koskevista artikkeleista sosiaalisiin suhteisiin sekä niiden määrään ja laatuun. *Social functioning* ja *social adjustment* -käsitteet liittyvät myönteiseen sosiaaliseen toimintaan. Sosiaalisen kompetenssin käsitettä käytetään sosiaalisten taitojen synonyymina ja *social adjustment* käsitettä sosiaalisissa tilanteissa koetuista tunteista puhuttaessa. (Kannasoja 2013, 22, 36, 62, 66.)

Sosiaalisen toimintakyvyn käsite on keskeinen sosiaalityössä ja sosiaalityön tutkimuksessa. Sosiaalityössä pyritään vahvistamaan yksilön sosiaalista toimintakykyä, johon vaikuttavat yksilölliset tekijät sekä elinympäristö ja yhteisöt, joihin henkilö kuuluu. Nuoren sosiaalinen toimintakyky on prosessi, jossa nuori pyrkii kohti tavoitteitaan, navigoi elämässään ja yrittää selviytyä. Vahva sosiaalinen toimintakyky antaa hyvät edellytykset elämässä selviytymiselle ja tavoitteiden saavuttamiselle, mutta myös muut ihmiset ja toimintaympäristö vaikuttavat siihen. (Kannasoja 2013, 15–16, 26–27, 33.)

Sosiaalinen toimintakyky on suhdekäsite. Nuorten sosiaaliseen toimintakykyyn vaikuttavat perhe ja lähiympäristöön liittyvät tekijät, kuten koulu. Sosiaalisesti toimintakykyinen yksilö osaa toimia toisten ihmisten kanssa. Hän on eheä, motivoitunut, tavoitteellinen, luottavainen ja vastuuntuntoinen. Hän kykenee unelmoimaan, selviytymään haasteista ja tavoittelemaan itselle tärkeitä asioita. Sosiaalinen toimintakyky näkyy sosiaalisissa tilanteissa yksilön asenteena ja taitona toimia sosiaalisesti vastuullisesti ja tarkoituksenmukaisesti sekä haluna kehittyä. Se on suhteessa muihin ihmisiin ilmenevää kykyä ja vahvuutta toimia oikein saavuttaakseen omia ja yhteisiä tavoitteita sekä luodakseen pohjan tyydyttävälle elämälle. (Kannasoja 2013, 16, 77, 84, 200–202.)

Niina Junttila (2010, 33) toteaa samaan tapaan sosiaalisen toimintakyvyn lähikäsitteen sosiaalisen kompetenssin tarkoittavan kykyä ymmärtää sosiaalisia tilanteita ja toimia vuorovaikutussuhteissa toisia loukkaamatta omien ja yhteisten päämäärien saavuttamiseksi. Sosiaaliseen kompetenssiin sisältyy yksilön sosiaaliset taidot, sosiaalinen asema, itsetunto sekä käyttäytymisen ja tunteiden säätelyyn liittyvät taidot. (Junttila

2010, 33–34.) Kannasoja (2013, 203) korostaa, että selviytymisen kannalta nuoren yleinen sosiaalinen toimintakyky, asenne elämää kohtaan suhteessa muihin, on keskeistä, ei taidot tai kyvyt yksittäisessä tilanteessa. Nuori, jolla on vahva sosiaalinen toimintakyky, uskaltaa toimia muiden reaktioita pelkäämättä oikeudenmukaisesti ja tasavertaisesti muita kohtaan, kun hän uskoo toimivansa oikein. (Kannasoja 2013, 203.)

Yksilön sosiaalista toimintaa ohjaa sisäistynyt toiminnan logiikka. Sosiaalinen toimintakyky voi muuttua, joko vahvistua tai heiketä. Vaikka nuorella on puutteita sosiaalisissa taidoissa tai vaikeuksia joillakin elämän osa-alueilla, kuten esimerkiksi koulussa tai kavereiden kanssa, voi hänellä silti olla vahva sosiaalinen toimintakyky. Nuorten sosiaaliseen toimintakykyyn liittyy toisten huomioiminen, suunnitelmallisuus, vastuullisuus, itsevarmuus ja lojaalius. Ne ilmaisevat tulevaisuuteen suuntautunutta asennetta suhteessa itseen ja ympäristöön. Sosiaalinen toimintakyky on luottamusta itseen ja muihin, rohkeutta puolustaa itseään ja läheisiään sekä uskallusta olla esillä ja toimia. Sosiaalisesti toimintakykyinen nuori kykenee olemaan uskollinen tavoitteilleen ja saavuttamaan niitä. (Kannasoja 2013, 202–203.)

Sosiaalisen pääoman muotoutuminen

Osallisuuteen kasvaminen on elinikäinen prosessi. Minna Riikka Järvinen (2007, 120–121) liittää sosiaalisen pääoman (*social capital*) osallisuuteen, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja vastuunottoon. Sosiaalinen pääoma muodostuu James S. Colemanin (1988, 98) mukaan tiiviissä sosiaalisissa suhderakenteissa ja vastaavasti se helpottaa toimimista sosiaalisissa rakenteissa. Sosiaalinen pääoma auttaa saavuttamaan asioita, joiden saavuttaminen ei olisi mahdollista ilman sosiaalista pääomaa. (Coleman 1988, 98.) Sosiaalisen pääoman vahvuus on Pierre Bourdieun (1986, 249) mukaan riippuvainen sekä yksilön sosiaalisten yhteyksien määrästä sekä näiden yhteyksien sisältämän taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman määrästä.

Kari Vähätalo (1998, 40) kuvaa samaa asiaa kuin Bourdieu (1986) huono-osaisuuden ja syrjäytymisen tarkastelun kautta todeten, että yksilöt ja ryhmät kilpailevat asemastaan

yhteiskunnan eri kentillä. Näitä kenttiä ovat talous, valtio ja yhteisöt. Yksilö voi olla huono-osainen yhdellä tai useammalla kentällä. Sosiaalisen pääoman tilanne voi vaihdella elämän eri vaiheissa oman toiminnan ja muiden toiminnan vuoksi. Sosiaalisen pääoman taisteluissa menestynyt on kiinnittynyt yhteiskuntaan. (Vähätalo 1998, 40.)

Suurin osa nuorten sosiaaliseen pääomaan liittyvästä tutkimuksesta on Korkiamäen (2013, 38) mukaan pohjoisamerikkalaisten sosiologien tekemää. Kirjallisuudessa nuorten sosiaalinen pääoma näyttäytyy aikuisten tekoina: nuorten tukemisena, kontrollointina ja ohjaamisena. Sosiaaliseen pääomaan liitetään sosiaalisen verkoston rakenteellisia tekijöitä, kuten perheen sosioekonominen asema, asuinpaikka sekä perheen, koulun ja asuinpaikan kulttuurisia ja asenteellisia piirteitä. (Korkiamäki 2013, 38, 110–111.)

Korkiamäki (2013, 113) toteaa, että nuoret kokevat saavansa tukea tovereiltaan ja koulutovereiltaan. He pitävät vertaissuhteitaan sosiaalisena resurssina, vaikkakaan vertaissuhteet eivät automaattisesti tuota sosiaalisia voimavaroja. (Korkiamäki 2013, 111–113.) Janet Hollandin (2008, 12) nuoriin liittyvässä tutkimuksessa ystävyys näyttöytyi arvokkaaksi sosiaalisen pääoman lähteeksi ja tarjosi pääsyn laajempaan sosiaaliseen verkostoon. Ystävysten sosiaaliset verkostot ja vertaisryhmät tarjosivat selviytymisvoimavaroja ja tukea. (Holland 2008, 12.)

Ana Christina Viana Campoksen ym. (2013, 978) tutkimuksessa sosiaalisen pääoman ja elämänlaadun väliltä löytyi positiivinen yhteys. Nuorilla, joiden sosiaalinen pääoma oli korkeampi, myös elämänlaatua kuvaavat muuttujat saivat korkeammat arvot. (Campos ym. 2013, 978.) Myös Korkiamäen (2013, 17) mukaan sosiaalinen pääoma eli sosiaalisissa suhteissa muotoutuvat sosiaaliset voimavarat ovat tärkeitä yksilön hyvinvoinnille. Nuorille syntyy sosiaalista pääomaa vertaissuhteissa, joissa he tuottavat toisilleen sosiaalisen pääoman asemia. Osallisuuden sekä ryhmään kuulumisen tai kuulumattomuuden käsitteet liittyvät sosiaaliseen pääomaan ja sen kartuttamiseen vertaisten keskuudessa. (Korkiamäki 2013, 17, 32, 55, 95–96.)

Nuorten sosiaalinen pääoma mahdollistuu kanssakäymisessä toisten kanssa. Vertaisyhteisöllisyys elää jatkuvasti, joten nuorten yhteisöllisyys on muuttuvaa. Ulkopuolelle sulkeminen, sisäänpääsy ja poisjättäytyminen määrittävät nuorten sosiaalista asemaa ja sosiaalisten resurssien rakentumista. Osa nuorista kuuluu rinnakkaisiin ja vastakkaisiin näyttämöihin. Nuoret risteilevät yhteisöstä toiseen ja muodostavat omaa osallisuuden kokemustaan yhteisöllisiä siteitä muokaten. Sosiaaliseen pääomaan kiinni pääseminen riippuu sekä nuoren omista valinnoista että muista nuorista. Nuorten vertaisyhteisön jäsenyyden edellytys on se, että hallitsee yhteisön pelisäännöt. (Korkiamäki 2013, 116–119.)

Korkiamäen (2013, 120) mukaan on tärkeää selvittää, miten ja millaisilla areenoilla nuoret osallisuuttaan rakentavat. Kuvaamalla itseään ja muita vertaisryhmän jäseninä, nuoret tuottavat erilaisia osallisuuden paikkoja. Kertoessaan, missä nuoret haluavat olla osallisia, he samalla tuottavat osattomuutta toisille. Nuorten sosiaalinen pääoma rakentuu nuorten keskinäisissä tuen, kontrollin ja osallisuuden käytännöissä ja lisäksi siihen vaikuttaa aikuisten kontrolli. Vertaisryhmän sosiaalista pääomaa ylläpitävä sosiaalinen kontrolli voi olla ryhmään kuuluville huolehtivaa sosiaalista tukea tai ryhmään kuulumattomille syrjäyttävää, ulkopuolisuutta ja osattomuutta tuottavaa kontrollia. (Korkiamäki 2013, 120, 122–125, 128.)

Kokemus osallisuudesta on nuorten vertaisyhteisössä mahdollistuvaa emotionaalista pääomaa ja reittiä sosiaaliseen tukeen. Osallisuus ja tuki toimivat voimaannuttavana kehänä. Osallisuuden kokemus mahdollistaa sosiaalisen tuen ja kokemus tuesta vahvistaa emotionaalista yhteenkuulumista. Tällöin myös kontrolloivat käytännöt näyttäytyvät nuorelle sosiaalisena tukena. Vastaavasti osattomuuden yhteydessä sosiaalinen kontrolli voi muodostua noidankehäksi, joka sulkee nuoren yhteisön ulkopuolelle. Tällöin nuori tulkitsee positiivisetkin lähestymiset arvosteluksi. (Korkiamäki 2013, 131–132.)

Vertaisyhteisössä mahdollistuva sosiaalinen tuki ja osallisuuden kokemus ovat yhteisön pelisäännöt hallitsevien saavutettavissa. Joidenkin nuorten pääsy vertaisryhmän resursseihin on ulkoapäin määritetty. Toisten nuorten sosiaalisen pääoman rakentumista

muokkaa kuulumisen ja valinnan mahdollisuus, toisten kuulumattomuus ja vaihtoehtottomuus. Nuoret tekevät eroa muihin ryhmiin ja vahvistavat oman vertaisryhmän sosiaalista pääomaa kontrolloimalla oman yhteisön rajoja. Oman ryhmän yhteisyyden vahvistaminen tuottaa osattomuuden ja ulkopuolisuuden tiloja toisille. Nuorten jäsenyys vertaisyhteisössä muodostuu jatkuvina samanlaisuuteen, erilaisuuteen, liittymiseen ja irtautumiseen kytkeytyvinä neuvotteluina. Osa nuorista kokoaa omaa, yksilöllistä sosiaalisen pääoman kokonaisuutta tietoisten valintojen kautta. (Korkiamäki 2013, 134, 139, 143, 147.)

Nuorten yhteisölliset kiinnikkeet ovat muuttuvia. Pidempikestoisten suhteiden intensiivisyys vaihtelee. Lisäksi nuori on mukana monissa lyhytaikaisissa ja vaihtuvissa ryhmissä. Parhaimmillaan nuoren eri yhteisöjen tuottamat erilaiset resurssit täydentävät toisiaan ja vahvistavat nuoren toimintakykyä sekä osallisuuden kokemusta. Vahva sosiaalisen pääoman verkosto tuottaa sosiaalista tukea ja emotionaalisia osallisuuden kokemuksia. Vierailu muissa ryhmissä ei tuota yhtä vahvaa emotionaalista kuulumisen kokemusta kuin kiinteä sitoutuminen tiettyyn ryhmään, mutta se voi tuottaa osallisuuspääomaa, jonka kautta nuori välttää yksinäisyyttä. (Korkiamäki 2013, 142–144.)

Sosiaalisen pääoman rakentumista, osallisuutta ja toimijuutta määrittää paitsi nuoren oma toiminta, myös se, millaisia paikkoja nuorelle mahdollistuu ikätoverien joukossa. Keskeistä on, onko nuorella mahdollista päästä osalliseksi haluamallaan tavalla sekä murtaa ja muokata hänelle tuotettuja positioita. Osallisuuden ja osattomuuden raja on häilyvä. Nuorten sosiaalisissa verkostoissa on olemassa useita osallisuuden keskuksia sekä niitä ympäröiviä osattomuuden ja ulkopuolisuuden tiloja. Tämä antaa monenlaisille nuorille mahdollisuuden sijoittua osallisen asemaan ja päästä käsiksi vertaisyhteisön sosiaaliseen pääomaan. Harva nuori on ainoastaan osallinen tai osaton. Useimmat sijoittavat itsensä sekä jonkin ryhmän sisäpuolelle että jonkin toisen ryhmän ulkopuolelle. Lisäksi ääripäiden väliin sijoittuu joustavia tiloja. Ryhmän ulkopuolella oleminen voi olla myös nuoren oma valinta. (Korkiamäki 2013, 145–147.)

Sosiaalisista suhteista muodostuu sosiaalista pääomaa osallisuuden kokemuksen kautta. Nuorten vertaisyhteisöjen sosiaalisessa pääomassa näyttää olevan kyse ikätoveriyhteisöön paikantuvista, sosiaalista tukea tuottavista osallisuuden tiloista. Sosiaalinen pääoma todentuu vaihtuvissa asemissa ja erilaistuvissa sosiaalisen pääoman poluissa, kuumisissa, poisjäämisissä ja ulossulkemisissä. Nuorten vertaissuhteita yhteenliittävät siteet tuottavat osallisuutta ja osattomuutta. Jokainen sosiaalinen tilanne on ainutlaatuinen ja edellyttää neuvotteluja yksilöiden välisistä suhteista ja minän paikasta ikätoveriyhteisössä. (Korkiamäki 2013, 151, 155–156, 160.)

Perheen, koulun ja yhteiskunnan normit rajoittavat nuorten keskinäisen sosiaalisen pääoman mahdollisuuksia ja käytäntöjä. Nuoret eivät ole kuitenkaan vain aikuisten toiminnan kohde tai rakenteiden armoilla, vaan he toimivat aktiivisesti omassa vertaisryhmässään sekä suhteessa ympäröiviin rakenteisiin. Nuorten sosiaalinen pääoma on jatkuvissa sosiaalisissa prosesseissa rakentuvia asemia vertaisryhmässä ja niiden mahdollistamia resursseja. (Korkiamäki 2013, 163–164.)

Sosiaalinen pääoma on voimavara, joka palvelee käyttäjänsä emotionaalisesti tai toiminnallisesti. Erilaisissa yhteisöissä vieraillessaan nuoret tavoittelevat sen hetkisiin tarpeisiin vastaavaa osallisuuspääomaa eli tilapäistä sosiaalista tukea ja yksinäisyyden välttämistä. (Korkiamäki 2013, 166, 169.) Anthony Morgan ja Bo A. Haglund (2012, 441) toteavat, että sosiaalisesta pääomasta voi tulla merkittävä yhteiskunnallinen voimavara. Mitä enemmän panostamme elämän alkutaipaleen sosiaaliseen pääomaan, sitä suuremmat vaikutukset sillä on nuoruuden hyvinvointiin. (Morgan & Haglund 2012, 441.)

Nuorille mahdollistuu erilaisia osallisuuden, osattomuuden ja toimijuuden asemia sosiaalisen pääoman prosesseissa. Nuoret tuottavat toisilleen ja itselleen sosiaalista pääomaa mahdollistavaa sisäpuolisuutta sekä sosiaalisen pääoman suhteen rajattua ulkopuolisuutta. Sosiaalinen pääoma näyttäytyy resursseina, prosesseina ja positioina. Osallisuus ja positiiviset emootiot ovat reitti sosiaaliseen pääomaan ja jo itsessään voimavaroja, sosiaalista pääomaa. Sosiaalinen pääoma on elävä konstruktio. Siihen sisältyy tasapainoilua riskien ja resurssien, samanlaisuuden ja erilaisuuden, tuen ja kontrollin sekä sisä- ja ulkopuolisuuden välillä. (Korkiamäki 2013, 171, 185–186, 188.)

4 Tarinoissa rakentuva osallisuus

4.1 Osallisuuden ja osattomuuden ilmausten etsiminen

Esittelen luvussa 4 ja luvussa 5 tekemääni analyysia ja tulkintaa nuorten miesten osallisuudesta. Olen tiivistänyt tutkimustulokset seitsemään itse kehittämääni kuvioon. Luvussa 4 esittelen tarinoissa rakentuvaa osallisuuden todellisuutta muodostamieni kuvioiden 'Nuorten miesten osallisuus' (*kuvio 2*) ja 'Nuorten miesten osallisuuden esteitä' (*kuvio 3*) kautta. Luvussa 5 esittelen muodostamieni kuvioiden (*kuviot 4-7*) kautta nuorten miesten tarinoista löytyneet neljä tyyppitarinaa sekä kaikista tarinoista tekemäni osattoman nuoren koostetarinan (*kuvio 8*).

Tein tutkimusaineiston analysoinnin aineistolähtöisesti, sillä halusin lähestyä tutkimusaiheeni ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten kokemuksista eli heidän kirjoittamistaan osallisuustarinoista käsin. Ihmiset ilmaisevat itseään eri tavoin ja kirjoittavat eri tavoin, mutta ilmaisu- tai kirjoitustapa ei tee tarinasta hyvää tai huonoa (Hänninen 2008, 13). Sen vuoksi en ole arvottanut tarinoita, vaan hyödynsin analyysissa kaikki tätä tutkimusta varten kirjoitetut tarinat.

Tutkimusaineiston tarinoiden tyyli oli pohdiskeleva. Tutkittavat kuvasivat osallisuuskoemuksiaan monipuolisesti. Vaikutuin siitä, kuinka syvällisiä pohdintoja tarinoista löytyi. Tutkittavien tarinoissa osallisuus sai muotoja, joita en olisi itse osannut ajatella ennen tarinoiden lukemista. Kuvaan aluksi sisällönanalyysin avulla, mitä ammatillisessa koulutuksessa opiskelevat nuoret miehet ymmärtävät sanalla osallisuus. Etsin siis vastausta tutkimusongelmaan: *Mitä osallisuus tarkoittaa nuorten miesten elämässä?* Lisäksi kerroin tarinoissa ilmenneistä osallisuuden muodoista ja osallisuuden esteistä eli pyrin vastaamaan myös toiseen tutkimusongelmaan: *Miten osallisuus tai osallisuuden esteet ilmenevät tarinoissa?* Peilaan tarinoista tekemiäni havaintoja aiempiin tutkimuksiin.

Esitän ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten osallisuutta muodostamani mehiläisten rakentamaa hunajakennoa muistuttavan kuvion kautta. Hunajakkeno sopi mielestäni hyvin nuorten miesten osallisuutta esittäväksi kuvioksi, sillä kuten hunajakkeno, myös osallisuus on hauras ja herkkä ulkoisille kolauksille. Lisäksi hunajakennossa, kuten myös osallisuudessa eri osat liittyvät toisiinsa ja kaikki osa-alueet ovat tärkeitä kokonaisuuden, koossa pysymisen, selviämisen ja toimivuuden kannalta. Pie-nistä paloista syntyy molemmissa toimiva, tarpeellinen ja hyvinvoinnille tärkeä kokonaisuus. Lisäksi niin hunajakennossa kuin osallisuudessa kokonaisuus on sitä kestävämpi, mitä vahvempia kaikki osa-alueet ovat.

4.2 Nuorten miesten osallisuus

Kuvaan tässä luvussa osallisuutta ilmiönä 16 ammatillisessa koulutuksessa opiskelevan nuoren miehen tarinoista löytämiäni osallisuuden ilmauksien kautta. Tarinoiden perusteella nuorten miesten osallisuudella on monia muotoja. Osallisuuden määrittely tuntui joistakin tarinoita kirjoittaneista aluksi hieman hankalalta. Kuten yksi tutkimukseeni osallistuneista kirjoitti: *”...Mitä osallisuus on? Mitä minä ymmärrän sanalla osallisuus? Vaikeahan se on määrittää, kun aihe itsessään on niin suuri ja monipuolinen...”* Kaikki tutkimukseeni osallistuneet saivat kuitenkin osallisuustarinansa kirjoitettua.

Tarinoissa osallisuus ja siihen liittyvät kokemukset näyttäytyivät nuorille miehille tärkeinä asioina. Yksi tutkittava kuvasi osallisuuden merkitystä seuraavasti: *”...Osallisuus on mielestäni tärkeää jokaiselle sillä se voi tuoda tärkeyden tunnetta ja ennen kaikkea se lisää oikeutta päättää itseään koskevista asioista...”* Tarinoissa kuvattu osallisuuden tuottama tärkeyden tunne on lähellä Checkowayn (2010) ja Horellin ym. (2007) osallisuuteen liittämää voimaantumisen tunnetta. Myös toisessa tarinassa osallisuuden merkitys tuli hyvin esille: *”...Osallisuus merkitsee minulle paljon koska osallistuminen on tärkeää oli asia sitten työasia tai jonkun ihmisen puheen kuuntelua...”* Kolmaskin nuori mies korosti osallisuuden tärkeyttä: *”...Minun mielestä osallisuus tarkoittaa olla osallisena johonkin asiaan. osallisuus merkitsee minulle että saan olla osallistumassa johonkin tärkeään juttuun ja olla vaikuttamassa siinä jollaintapaa...”*

Osallisuuden keskeisiksi elementeiksi määrittyi kuvion 2 keskellä olevat: oikeus, läsnäolo, kuuluminen johonkin, asioiden ajaminen, osallistuminen sekä rohkeus. Edellä mainituista kohdista seuraavana olevat asiat muodostavat parin eli tarinoissa ilmennyt osallisuus on: oikeutta mielipiteiden ilmaisuun, läsnäoloa ja henkistä tukea, kuulumista johonkin eli sosiaalista elämää, yhteisten asioiden ajamista, osallistumista ja mukana oloa sekä rohkeutta ja vastuunottoa. Jokaisen osallisuutta kuvaavan sanaparin jälkimmäisen sanan ympärille muodostuu kehä, johon kokosin kyseiseen osallisuuden muotoon liittyvät keskeiset tekijät.

Nuorten miesten osallisuus on siis oikeutta omien mielipiteiden ilmaisuun ja tähän liittyy asioista päättäminen, tärkeyden tunne, äänioikeus, omat ja perheen asiat sekä sosiaalinen media. Myös Kiilakoski (2007) liittyy mahdollisuuden omien mielipiteiden ilmaisun osallisuuteen. Esimerkkeinä omien mielipiteiden ilmaisusta tarinoissa mainittiin omien mielipiteiden kertominen haastatteluissa sekä osallistuminen keskusteluun sosiaalisen median keskustelupalstoilla.

Osallisuudeksi nähtiin myös osallisuus toisten elämässä. Perheen päätöksiin osallistuminen nähtiin osallisuuden toteutumana perheessä. Kuten yksi tutkimukseen osallistunut tarinassaan kirjoitti: *”...olen kokenut osallisuutta aika paljon erilaisissa jutuissa kuten esimerkiksi päättämässä perheen yhteisistä asioista tai koulussa tehtävistä asioista...”* Myös oman elämän valinnat, arkipäivän päätökset ja omiin asioihin liittyvät päätökset nähtiin tarinoissa osallisuudeksi, osallisuudeksi omassa elämässä. Kuten yhdessä tarinassa todettiin: *”...Yhtenä tärkeimpänä asiana olen ollut omasta mielestäni osallisena oman elämäni valintoihin...”* Tämä oman elämän asioihin vaikuttaminen lähenee Hokkasen (2013) osallisuuteen liittämää toimijuuden käsitettä, sitä että yksilöllä on mahdollisuus tehdä se, mitä hän haluaa.

Osallisuus on läsnäoloa sekä toisten ihmisten seurassa olemisesta ja yhteisestä tekemisestä saatavaa henkistä tukea. Osallisuus on siis omalta sosiaaliselta verkostolta saatavaa aineetonta pääomaa. Tähän liittyy sosiaalinen media, ryhmät, ystävät ja kaveripiiri sekä kokemukset ja kasvaminen. Sosiaaliseen mediaan liittyvää osallisuutta yhdessä ta-

rinassa kuvattiin seuraavalla tavalla: *”...Sosiaalinen media on myös osallisuutta internetin välityksellä esim. viestintä ryhmissä ja suunnittelut illan menoille...”* Kokemusten saaminen liitettiin osallisuuteen useammassa tarinassa, samoin yhdessä tekeminen.

Ajanvietto kavereiden kanssa, suunnitelmat kavereiden kanssa sekä keskustelut kavereiden kanssa tuottivat nuorille miehille osallisuuden kokemuksia. Itselle tärkeiden ihmisten seura tuottaa mielihyvää ja osallisuutta. Kuten yksi tutkimukseen osallistunut totesi: *”...Osallisuus on myös koulumatkan kulkua kaverin kanssa. Koulumatkat taittavat nopeammin ja mukavammin kaverin seurassa...”* Osallisuuden kokemuksia syntyi siten myös pienissä arkipäivän asioissa läheisten ihmisten seurasta nauttiessa.

Läsnäolo asioissa ja muiden elämässä antoi nuorille miehille osallisuuden kokemuksia. Seura ja kavereilta saatava henkinen tuki ja vastaavasti toisten auttaminen oli tärkeä osa osallisuutta. Tarinoista ilmeni, että vaikka kaveri ei tekisi mitään, voi häneltä saada henkistä tukea. Samoin itse voi antaa kavereille henkistä tukea, mikä lisää osallisuuden tunnetta. Osallisuuden kokemuksia ja henkisen tuen merkitystä kuvattiin tarinoissa myös hieman humoristisesti: *”...Luokan edessä esittäminen yksin ilman ”henkistä tukea” on todella vaikeaa, mutta jos henkinen tuki löytyy niin ei ainakaan ole minun syy kokonaan, jos jokin menee pieleen...”* Toinenkin hieman samantyylinen osallisuuden kuvaus löytyi tarinoista: *”...Esittäytymistilaisuudet kavereiden kanssa menee yleensä pelleilyksi mutta silloin on mukava olla osallisena...”* Nuorten miesten osallisuuteen liittämä henkinen tuki on lähellä Korkiamäen (2013) mainitsemaa sosiaalista tukea, joka on nuorten vertaisyhteisöissä mahdollistuvaa emotionaalista pääomaa, osallisuutta.

Osallisuus liitettiin tarinoissa kavereihin myös ”yhteisten pöljyyksien” kautta. Yksi osallisuustarinansa kirjoittanut nuori mies kirjoitti osallisuuteen liittyvistä kasvattavista kokemuksistaan seuraavasti: *”...Kaveriporukoissa tehdyistä pöljyyksistä ja niistä kärsityistä rangaistuksista, mutta niistäkin on aina opittu jotain hyödyllistä mikä on ajanmittaa kasvattanut ihmisenä...”* Osallisuudeksi nähtiin myös yhdessä kavereiden kanssa tehty tunkeutuminen tyhjillään olevaan homekouluun. Osallisuus liitettiin siten myös arveluttaviin asioihin, osallisuuden harmaisiin alueisiin.

Osallisuus on kuulumista johonkin eli sosiaalista elämää. Tähän liittyy keskeisesti ystävät ja kaveripiiri, perhe, koululuokka, bändi sekä yhteisö ja yhteiskunta. Kuuluminen johonkin ja sosiaalinen elämä liittyi tarinoissa erittäin vahvasti osallisuuteen ja se mainittiin lähes joka tarinassa. Yhdessä tarinassa tätä osallisuutta kuvattiin seuraavasti: *”...Olen itse ollut osallisena luokkaporukoissa ja kaveriporukoissa ja tietenkin perheessäni, nämä ovat luultavasti myös merkityksellisimpiä...”* Ystävät ja kaveripiiri olivat keskeisimpiä kuulumisen alueita, mutta myös perhe mainittiin useammassa tarinassa. Kuten yksi tutkimukseen osallistunut totesi: *”...Osallisuus itsessään on minulle tärkeä asia on mukavaa olla osallisena johonkin seuraan, kaveriporukkaan, perheeseen ja kouluun...”*

Osallisuutta pidettiin tarinoissa tärkeänä ja sen vastakohtana nähtiin yksinäisyys: *”...Minulle osallisuus tarkoittaa johonkin kuulumista tai jossain mukana olemista, olla osa jostain... Mielestäni osallisuus on tärkeää ja täysin arkipäiväistä... Jos et olisi osallinen mihinkään, olisi elämäsi erittäin yksinäinen...”* Alanko (2010) korostaa tutkittavien tavoin osallisuuden tarkoittavan yksilön subjektiivista ja kokemuksellista puolta sosiaaliseen toimintaan osallistumisessa. Myös Närhi ym. (2013) kirjoittavat osallisuuden yhteydessä kuulumisesta johonkin, siitä, että tunne johonkin kuulumisesta on keskeinen osa osallisuutta.

Osa tutkimukseen osallistuneista näki osallisuuden laajempänä kokonaisuutena ja koki osallisuuden ilmenevän yhteisössä, suomalaisessa yhteiskunnassa sekä siinä, että on osallinen elämän suuressa rattaassa, osa sitä. Kiilakoski (2007) toteaa samansuuntaisesti osallisuuden vaativan yksilön tunteen lisäksi yhteisöä, jossa voi olla osallinen. Myös Korkiamäki (2013) korostaa osallisuuden olevan tunnetta yhteisöön kuulumisesta. Sosiaalinen elämä, porukkaan kuulumisen liittyi vahvasti nuorten miesten osallisuuden kokemuksiin yhteisen tekemisen, kuten oleilun, baarissa käynnin ja keskusteluiden kautta

Osallisuutena pidettiin myös yhteisten asioiden ajamista, aktiivisuutta, johon liittyi nuorten miesten tarinoissa yhteisö ja yhteiskunta, tutor-toiminta ja opiskelijakunta, luokan edustajana toimiminen, nuorten edustajistossa vaikuttaminen sekä koulu, työ ja yritykset. Laitinen ja Nurmi (2007) puhuvat samansuuntaisesti osallisuuteen liittyvästä aktiivisesta kansalaisuudesta, joka tarkoittaa toimimista yhteisen hyvän eteen sekä vastuun

kantamista yhteisistä asioista. Koulu tarkoitti tarinoissa niin kouluympäristöä, omaa luokkaryhmää, koko koulun porukkaa, opiskelija kuin ryhmätöitä. Koulussa yhteisten asioiden ajamiseen liittyviä osallisuuden kokemuksia kertyi opiskelijakuntatoiminnassa ja tutor-toiminnassa sekä luokan edustushenkilön roolissa toimimisesta. Peltola ja Moisio (2017) toteavat nuorten miesten tavoin nuorisovaltuustoissa ja oppilaskunnissa toimimisen olevan nuorten osallisuutta.

Osallisuus oli nuorten miesten tarinoissa sitä, että sai vaikuttaa koulun asioihin ja koulun toimintaan. Laajemmalle ulottuvaa vaikuttamista oli nuorten edustajistossa toiminen ja politiikkojen tapaamiset. Yksi aktiivinen nuori mies kuvasti osallisuuttaan seuraavasti: *”...tarkoittaa mahdollisuutta vaikuttaa kouluni asioihin... Olen ollut oppilaskunnan hallituksessa, tuutorina, nuoriso edustajistossa, lisäksi politiikkojen tapaamisia...”* Koulussa saadut osallisuuden kokemukset nähtiin paitsi yhteisten asioiden ajamisena, myös monenlaisten tekemisten ja tapahtumien järjestämisenä yhdessä toisten kanssa. Työssä osallisuuteen liitettyä vaikuttamista tapahtui esimerkiksi kehityskeskusteluissa ja työturvallisuuteen liittyvissä asioissa. Myös omien ajatusten esittäminen työntekijöiden hyvinvointiin liittyvissä keskusteluissa nähtiin osallisuudeksi työelämässä.

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten osallisuus oli osallistumista ja mukana oloa itselle tärkeissä asioissa, kuten koulussa, työssä, yrityksessä, harrastuksissa, urheilujoukkueissa ja järjestöissä. Tätä kuvattiin esimerkiksi seuraavilla tavoilla: *”...Osallisuus on minun mielestä osallistumista johonkin harrastukseen tai koulunkäyntiin...”* sekä *”...Olen kokenut osallisuutta työasioissa ja urheilujoukkueen asioissa...”* Kyky osallistua ja osallistuminen oli erittäin keskeistä nuorten miesten osallisuustarinoissa. Urheiluun ja urheilutapahtumiin osallistuminen tuotti monelle tutkimukseen osallistuneelle osallisuuden kokemuksia. Samoin työ liitettiin osallisuuteen useassa tarinassa. Työssä osallisuuteen liitettiin paitsi itse työssäkäynti, myös osallisuus työpaikan asioihin ja työpaikan porukkaan.

Osallisuus oli rohkeutta ja vastuunottoa, mikä liittyi itselle tärkeisiin asioihin sitoutumiseen, vaikuttamiseen, uskaltamiseen ja asioista päättämiseen. Vastuunotolla tarkoitettiin sitä, että osallisuus on valmiutta ottaa vastuuta omasta tekemisestä. Kuten yhdessä

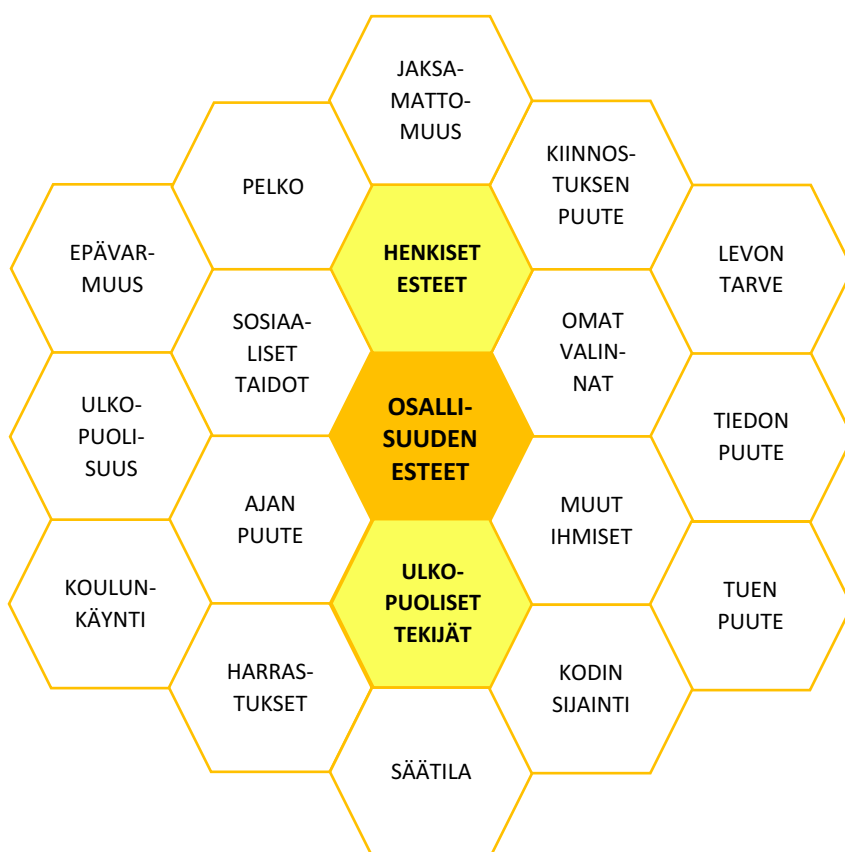
tarinassa todettiin: *”...osallisuus tuo vastuuta joka pitää osata kantaa...”* Myös Kannasoja (2013) liittää vastuullisuuden osallisuuteen sosiaalisen toimintakyvyn kautta. Nuorten miesten tarinoissa uskaltaminen liittyi osallisuuteen siten, että henkilö uskaltaa osallistua siihen, mihin itse haluaa osallistua muiden mielipiteistä välittämättä. Uskaltamisella tarkoitettiin myös sitä, että uskaltaa osallistua tekemiseen, muiden auttamiseen ja yrittämiseen. Tämä näkemys lähestyy Kannasojan (2013) vahvaa sosiaalista toimintakykyä, sitä että nuori uskaltaa toimia pelkäämättä muiden reaktioita.

Osallisuuden nähtiin olevan sitoutumista itselle tärkeisiin asioihin ja vaikuttamista niihin. Myös Checkoway (2010) liittää nuorten osallisuuden sitoutumiseen ja vaikuttamiseen. Vaikka asioista päättäminen liitettiin tarinoissa osallisuuteen, ei omaa vaikuttamista nähty aina kovin suurena: *”...Oma osallisuuteni oikeiden asioiden päättämisessä on ollut lähinnä pientä, sillä ettei aina ole sanottavaa tai tarvittavaa tietoa puuttua asioihin... eikä kaikkiin asioihin tarvitsekaan puuttua...”* Pienetkin kokemukset vaikuttamisesta ja asioista päättämisestä toivat kuitenkin osallisuuden kokemuksia nuorille miehille.

Muodostamani kuvion 2 osallisuuden kuusi kehää liittyvät toisiinsa monella tapaa. Nuorten miesten osallisuus ei muodostunut irrallisista palasista, vaan toisiinsa limittyvistä asioista. Rohkeus ja vastuunotto kytkeytyvät asioista päättämisen kautta oikeuteen ja omien mielipiteiden ilmaisuun. Oikeus mielipiteiden ilmaisuun sekä läsnäolo ja henkinen tuki linkittyvät yhteen niihin molempiin liittyvän sosiaalisen median kautta. Läsnäoloa ja henkistä tukea sekä johonkin kuulumista ja sosiaalista elämää yhdistävä tekijä ovat ystävät ja kaveripiiri. Kuuluminen johonkin ja sosiaalinen elämä sekä yhteisten asioiden ajaminen linkittyvät toisiinsa yhteisön ja yhteiskunnan kautta. Sekä yhteisten asioiden ajamisessa että osallistumisessa ja mukana olossa oli nuorten miesten tarinoissa keskeisenä näyttämönä koulu. Joissakin tarinoissa tähän liitettiin myös työ tai yrityksessä toiminen. Osallistuminen ja mukana olo sekä rohkeus ja vastuunotto liittyivät itselle tärkeisiin asioihin nuorten miesten osallisuudessa. Nuorten miesten osallisuus näyttäytyi tarinoissa moniulotteisena ja lukuisista eri osista yhteenkietoutuvana mosaiikkina, osallisuutta tuottavien ja mahdollistavien asioiden kudelmanä.

4.3 Osallisuuden esteitä

Nuorten miesten tarinoista löytyi osallisuuden kuvausten lisäksi osallisuuden esteiden kuvauksia. Osallisuuden esteitä tarinoista löytyi kuitenkin hyvin vähän osallisuuden kokemusten kuvauksiin verrattuna. Monet tutkittavista totesivat tarinoissaan osallisuutensa olevan hyvällä mallilla. Kuten yksi tarinansa kirjoittanut nuori mies totesi: ”...tällä hetkellä en koe puutteita omassa osallisuudessa enkä tunne minkään rajoittavan osallisuuttani...” Muodostin osallisuuden esteiden ilmauksista kuvion 3, jossa paikannan tarinoista löytämäni osallisuuden negatiivisia eli asioita, joiden nuoret miehet kokivat vaikeuttavan osallisuuttaan.

Kuvio 3. Nuorten miesten osallisuuden esteitä

Tarinoiden perusteella osallisuuden esteet voidaan jakaa tutkittaviin itseensä liittyviin tekijöihin eli henkisiin esteisiin sekä muista ihmisistä ja asioista johtuviin ulkopuolisiin esteisiin. Näitä niin sanottuja henkisiä esteitä ovat jaksamattomuus, kiinnostuksen

puute ja levon tarve, joiden vuoksi nuoret miehet eivät jaksaa olla osallisia, ylläpitää osallisuuttaan. Lisäksi omat valinnat, pelko, epävarmuus ja ulkopuolisuuden kokemukset voivat tuottaa esteitä osallisuudelle. Omien sosiaalisten taitojen puutteellisuuden koettiin hankaloittavan toisinaan osallisuutta: *"...Omassa osallisuudessani on puutteita esim. yhteistyötaitoissa vieraiden kanssa..."* Osa tutkittavista totesi siis heihin itseensä liittyvien tekijöiden rajoittavan omaa osallisuutta.

Yksi tutkimukseen osallistuneista kuvasi ulkopuolisuuden kokemuksiaan seuraavasti: *"...On myös tilanteita missä en ole kokenut olevani osallinen joko jossain porukassa tai tilanteessa. Joko tilanne on ollut minulle liian vieras enkä ole tuntenut itseäni hyväksi tai sitten olen pelännyt mitä muut saattavat ajatella, jos yritän vääntää itseni johonkin porukkaan mukaan..."* Hän koki olevansa pääosin osallinen, mutta joissakin tilanteissa ulkopuolinen, osaton. Myös Korkiamäki (2013) mainitsee, että osallinen ja osaton eivät ole aina vastakkaisia asemia, eikä ulkopuolisuuden kokemus tarkoita, että nuori olisi syrjäytynyt. Raivio ja Karjalainen (2013) ovat samoilla linjoilla ja toteavat osallisuuden vaihtelevan elämäntilanteiden mukaan.

Yksilön ulkopuolelta tulevat osallisuuden esteet liittyivät tarinoissa muihin ihmisiin, tuen puutteeseen, tiedon puutteeseen ja ajan puutteeseen. Jopa kodin sijainnin ja säätilan nähtiin estävän omaa osallisuutta. Lisäksi nuoret miehet mainitsivat koulun ja harrastuksiin kuluvan ajan vievän aikaa muilta osallisuuden kokemuksilta. Tähän liittyen yksi tutkimukseen osallistuneista kirjoitti tarinassaan: *"...Osallisuuteni on puutteetonta ja puutteellista, jos osallistun johonkin asiaan jään osallistumatta johonkin toiseen asiaan..."* Tarinoista kävi ilmi, että aina ei voinut olla osallinen kaikessa siinä, missä haluaisi.

Nuorten miesten tarinoista ilmeni, että välillä tarvitaan lepoa ja omaa rauhaa, jolloin osallisuuden kokemukset jäävät tarkoituksella vähemmälle. Yksi tutkittavista totesi: *"...Aina ei riitä aika kaikkeen ja vaikka riittäisikin, niin monesti ei jaksaa osallistua, vaikuttaa tai tehdä mitään muutakaan. On päiviä, jolloin haluaa rauhoittua ja olla vaan kotosalla..."* Osallisuus vaatii nuorten miesten elämässä voimavaroja, sitä että jaksaa olla osallinen.

5 Tarinat osallisuudesta

5.1 Tyypitarinoiden ja koostetarinan muodostaminen

Esittelen tässä luvussa narratiivisen analyysin avulla aineistosta muodostamani neljä osallisuuden tyypitarinaa sekä kaikista nuorten miesten tarinoista laatimani osattoman nuoren koostetarinan. Etsin vastausta tutkimusongelmiini: *Mitä osallisuus tarkoittaa nuorten miesten elämässä? Miten osallisuus tai osallisuuden esteet ilmenevät tarinoissa?* Tuon tyypitarinoiden avulla esille sitä, millaisia tarinoita ammatillisessa koulutuksessa opiskelevat nuoret miehet kirjoittivat osallisuuskokemuksistaan. Olen koonnut osattoman nuoren koostetarinaan nuorten miesten tarinoista löytämäni yleisesti nuoriin liitetyt osattomuuden kuvaukset. Peilaan muodostamieni tyypitarinoiden ja koostetarinan osallisuuden ja osattomuuden kuvauksia aiempiin tutkimuksiin.

Tutkittavien anonymiteetin säilyttämiseksi muodostin 16 tarinasta neljä tyypitarinaa ja yhden osattoman nuoren koostetarinan, enkä käsitellyt jokaista tarinaa omanaan. Mikäli olisin tehnyt jokaisesta tarinasta oman tiivistetyn tarinan, ei tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetti olisi mielestäni säilynyt, vaan tarinansa kirjoittaneet nuoret miehet olisi voitu tunnistaa. Vilma Hännisen (2008, 133) mukaan tutkimusten keskeinen eettinen ehto on se, että tutkittavien henkilöllisyys ei paljastu, sillä tutkimuksen kautta henkilöstä saattaa tulla esiin asioita, joita ei ole aiemmin tiedetty. Koska tutkittavien anonymiteetin säilyttäminen oli minulle keskeinen tutkimustani ohjaava eettinen periaate, päädyin edellä mainittuihin valintoihin tarinoiden työstämisessä ja raportoinnissa.

Halusin saada tutkimukseeni osallistuneiden nuorten miesten äänen mahdollisimman autenttisenä esiin tässä tutkimusraportissa, joten en halunnut editoida tarinoita liikaa. Nuorten miesten äänen kuuluville saamisen vuoksi en korjannut tarinoiden kielioppivirheitä, enkä poistanut tarinoista täytesanoja. Tyypitarinoiden ja koostetarinan virkkeet ovat lähes suoraan tutkittavien kirjoittamista tarinoista. Yhdistin ainoastaan joitakin

virkkeitä ja katkaisin joitakin virkkeitä lyhyemmiksi. Ajattelen, että tarinat tuovat paremmin nuorten miesten ääntä kuuluville, kun ne on kirjoitettu ”nuorten miesten kielellä”, eikä tutkimusraportissa käytettävällä kielellä.

Narratiivisen analyysin kautta ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten osallisuuden tyyppitarinoiksi muotoutui kaverin, osallistujan, vaikuttajan ja harkitsijan tarina. Yleisin osallisuuden tyyppitarina oli kaverin tarina. Suurin yhteinen nimittäjä eri tyyppitarinoiden osallisuudessa oli ihmissuhteet ja osallistuminen. Tyyppitarinat liittivät toisiinsa ja niillä oli yhdistäviä tekijöitä. Vastuu osallisuuden ilmentäjänä yhdisti vaikuttajan, osallistujan ja harkitsijan osallisuutta. Mukana olo asioissa liittyi kaverin ja vaikuttajan osallisuuteen. Koulu oli kaikissa tyyppitarinoissa yksi keskeisistä osallisuuden näyttämöistä. Työ oli osallisuuden toimintakenttä kaikissa muissa tyyppitarinoissa, paitsi vaikuttajan tarinassa. Kaverien merkitys osallisuuden kokemusten saamisessa korostui osallistujan ja kaverin tarinassa.

Osallisuudessa tapahtui muutosta tarinoiden sisällä. Kaverin tyyppitarinassa kuvattiin omiin osallisuuskokemuksiin liittyviä kasvattavia kokemuksia, sitä kuinka hölmöilyt kavereiden kanssa ovat kasvattaneet ihmisenä. Tarinoissa tuli esiin myös osallisuuden harmaita alueita, kuten tunkeutuminen tyhjillään olevaan kouluun. Yhdessä tarinassa mainittiin huumeet ja kahdessa päihteet, joskin ne liitettiin tarinoissa yleisesti nuorten osallisuuteen, ei omaan osallisuuteen.

Tarinoiden vire oli positiivinen. Yhdeksässä tarinassa tuotiin esiin myös joitakin osallisuuden esteitä. Kuudessa tarinassa mainittiin, että oma osallisuus on hyvä tai siinä ei ole mitään esteitä tai puutteita. Yksi tutkittavista kirjoitti tarinassaan, ettei hän osaa sanoa, onko hänen osallisuudessaan puutteita. Tarinoiden perusteella nuorten miesten osallisuudessa oli laadullista erilaisuutta esimerkiksi sosiaalisen pääoman suhteen. Eroja löytyi esimerkiksi vaikuttajan ja harkitsijan väliltä. Vaikuttaja omasi tarinoiden perusteella kohtuullisen vahvan sosiaalisen pääoman, joskin hän vaikutti osin epävarmalta. Harkitsija vaikutti tarinoiden perusteella hieman irralliselta vertaisryhmästään, yksilöllisemmältä oman polun kulkijalta kuin muihin tyyppitarinoihin kuuluvat.

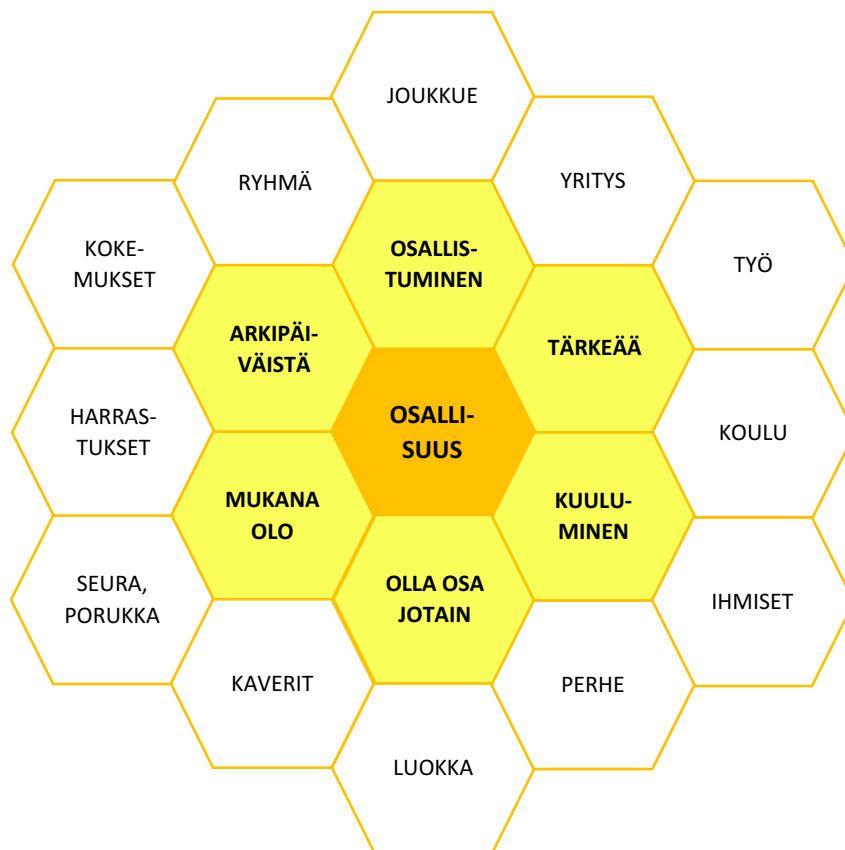
Kaikki tarinat olivat osallisen nuoren tarinoita. Yksikään tutkittavien kirjoittamista tarinoista ei ollut osattoman nuoren tarina, vaan heillä oli ainoastaan jotain puutteita tai esteitä osallisuudessaan. Tämä on ymmärrettävää, sillä keräsin tarinat ammatillisessa koulutuksessa opiskelevilta. Mikäli olisin kerännyt tarinat esimerkiksi koulutuksen ulkopuolella olevilta, työttömiltä, toimeentulotuen varassa eläviltä, sosiaalityön asiakkaina olevilta saman ikäryhmän nuorilta miehiltä, olisivat tarinat olleet todennäköisesti hyvin erilaisia ja osattoman nuoren tarinoita olisi voinut löytyä useita. Esittelen seuraavaksi nuorten miesten tarinoista muodostamani neljä tyyppitarinaa ja niihin liittyvät osallisuuden elementit. Sen jälkeen esittelen osattoman nuoren koostetarinan.

5.2 Kaverin tarina

Esittelen ensimmäisenä tyyppitarinana kaverin tarinan, joka oli kuuden nuoren miehen tarina ja siten yleisin tarinatyyppi. Kaverille osallisuuden kokemukset syntyivät kavereiden kanssa touhuamisesta. Hänelle porukkaan kuuluminen oli tärkeä osallisuuden kokemusten tuottaja. Asema vertaisryhmän joukossa vaikutti olevan hyvä. Myös Korkiamäki (2013) ja Kiilakoski (2012) korostavat vertaisyhteisön merkitystä nuoren hyvinvoinnille. Korkiamäki (2013) liittyy lisäksi osallisuuteen positiivisen yhteisöön kuulumisen tunteen ja vertaisyhteisön sosiaalisen tuen, jotka molemmat vaikuttivat toteutuvan kaverin tarinassa.

Osallisuuden puutteet liittyvät kaverilla siihen, ettei hän tuntenut oloaan mukavaksi josakin porukassa. Koska porukassa olo oli hänelle tärkeää ja osallisuuden kokemuksia tuottavaa, toi tunne siitä, ettei sopinutkaan johonkin porukkaan osattomuuden tunteita. Nämä osattomuuden kokemuksia tuottaneet tilanteet olivat kuitenkin harvinaisia kaverin tarinassa. Myös Korkiamäki (2013) on todennut, että nuori voi asemoitua monin tavoin osallisuuden ja osattomuuden suhteen, eikä nuoren osallisuus toteudu kaikissa ryhmissä.

Tarinoidensa perusteella kaveri vaikutti olevan onnellinen ekstrovertti. Hän korosti tarinassaan osallisuuden ja jonkin osana olemisen tärkeyttä. Hänelle osallisuus oli arkipäiväistä osallistumista, mukana oloa ja kuulumista johonkin. Kokosin kuvioon 4 kaverin tyyppitarinan osallisuuden keskeiset elementit.

Kuvio 4. Kaverin osallisuus

Kaverin osallisuustarina

Minulle osallisuus tarkoittaa johonkin kuulumista tai jossain mukana olemista, olla osa jotain. Osallisuus itsessään on minulle tärkeä asia ja täysin arkipäiväistä. On mukavaa olla osallisena jossain seurassa, ryhmissä, urheilujoukkueessa, harrastuksissa, koulussa, työssä tai vaikkapa yrityksessä. Olet päivittäin osallisena johonkin. Jos et olisi osallinen mihinkään, olisi elämäsi erittäin yksinäinen. Olen itse ollut osallisena luokkaporukoissa ja kaveriporukoissa ja tietenkin perheessäni, nämä ovat luultavasti myös merkitykselli-

simpiä. Osallisuus merkitsee minulle paljon, koska osallistuminen on tärkeää, oli asia siten työasia tai jonkun ihmisen puheen kuuntelua. Osallisuus tarkoittaa, että sinä osallistut johonkin ryhmään tai työpaikkoihin ja siellä sinä teet kaikkia tehtäviä mitä kuuluu. Osallisuus on tärkeää minulle, jos osallistun johonkin, saan kokemuksia, tapaan erilaisia ihmisiä, joilla on erilaisia ajatuksia. Minun oma osallisuus on ihan ok. On myös tilanteita, missä en ole kokenut olevani osallinen joko jossain porukassa tai tilanteessa. Joko tilanne on ollut minulle liian vieras enkä ole tuntenut itseäni hyväksi tai sitten olen pelännyt mitä muut saattavat ajatella, jos yritän vääntää itseni johonkin porukkaan mukaan.

5.3 Osallistujan tarina

Toiseksi tyyppitarinaksi muotoutui osallistujan tarina, joka oli viiden nuoren miehen tarina. Osallistujan tarina oli tyyliltään komedia. Osallistujan osallisuuteen liittyi osallistuminen, vastuu, sitoutuminen, mukana olo, kasvaminen ihmisenä sekä kavereilta saatu henkinen tuki. Osallistujalle osallisuus oli kivaa tekemistä, osallisuuden kokemuksia tuovaa kuulumista ja osallistumista. Närhi ym. (2013) mainitsevat samansuuntaisesti, että osallistumiselta puuttuu pohja, ellei yksilöllä ole tunnetta siitä, että hän kuuluu johonkin. Osallistuja hölmöili välillä kavereiden kanssa, mutta koki, että hölmöilykin tuotti osallisuutta ja kasvatti ihmisenä. Tässä tyyppitarinassa osallisuuteen ja aikuisuuteen kasvettiin. Myös Järvinen (2007) toteaa osallisuuteen kasvamisen olevan elinikäinen projekti.

Osallisuus liittyi osallistujan tarinassa sekä hyviin asioihin, kuten sitoutumiseen ja järjestöissä toimimiseen että kyseenalaisempaan osallisuuteen, hölmöilyyn ja osallisuuden harmaisiin alueisiin. Osallisuuden harmaalle alueelle sijoittui tunkeutuminen tyhjillään olevaan kouluun. Osallisuuden puutteet liittyivät siihen, ettei osallistuja jaksanut aina osallistua tai siihen, että hän ei osannut joskus toimia vieraiden seurassa. Kokosin osallistujan tyyppitarinan keskeiset osallisuuden osa-alueet kuvioksi 5.

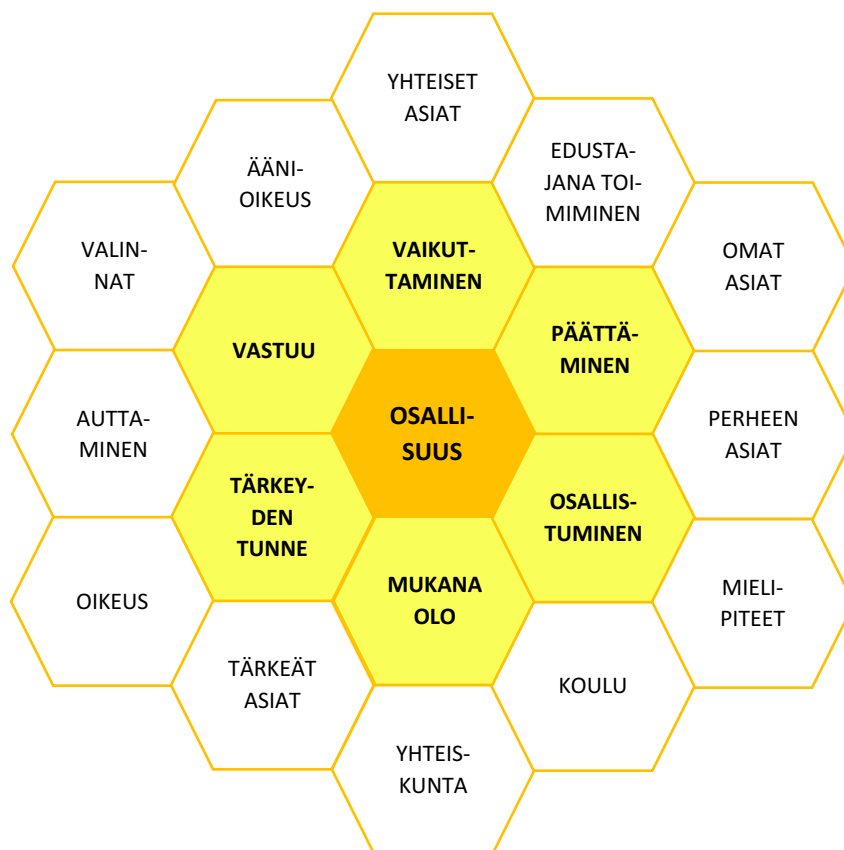
tuksista, mutta niistäkin on opittu jotain hyödyllistä, mikä on kasvattanut ihmisenä. Pääosallisena olen ollut ”murtoon” vanhaan, käytöstä pois otettuun homekouluun, jossa ovet oli auki. Osallisuus on läsnäoloa tekemisessä, vaikka ei tekisikään mitään. Luokan edessä esittäminen yksin ilman ”henkistä tukea” on todella vaikeaa, mutta jos henkinen tuki löytyy niin ei ainakaan ole minun syy kokonaan, jos jokin menee pieleen. Osallisuus on myös koulumatkan kulkua kaverin kanssa. Koulumatkat taittavat nopeammin ja mukavammin kaverin seurassa. Sosiaalinen media on myös osallisuutta internetin välityksellä esimerkiksi viestintäryhmissä ja suunnittelut illan menoille. Puutteitakin löytyy. Omassa osallisuudessani on puutteita esimerkiksi yhteistyötaidoissa vieraiden kanssa. Aika ei aina riitä kaikkeen ja vaikka riittäisikin, niin monesti ei jaksa osallistua, vaikuttaa tai tehdä mitään muutakaan. On päiviä, jolloin haluaa rauhoittua ja olla vaan kotosalla. Monesti se on myös sellaista sähläämistä, että osallistuu ja liian moneen, sopii päällekkäin tapaamisia, eikä sit muista ilmoittaa jos ei kerkeä nähdä sitä toista kaveria, sukulaista tai mistä nyt ikinä oli kyse. Kaikki me ollaan erilaisia ja kaikki me tarvitaan esimerkkejä ja esikuvia ja sankareita meidän elämäämme.

5.4 Vaikuttajan tarina

Esittelen kolmantena tyyppitarinana vaikuttajan tarinan, joka oli kolmen nuoren miehen tarina. Vaikuttajalle osallisuus oli vaikuttamista ja vastuunottoa yhteisistä asioista. Vaikuttajan tarinasta tuli vaikutelma tietyllä tapaa sankaritarinasta. Vaikuttajan tarinasta löytyi yhtymäkohtia aiemmissä tutkimuksissa (mm. Laitinen & Nurmi 2007; Närhi ym. 2013) mainittuun aktiiviseen kansalaisuuteen. Lisäksi vaikuttajalle osallisuus oli Pajun (2007) tavoin oikeutta.

Vaikuttajan oman osallisuuden puutteet liittyivät samaan asiaan kuin osallisuuden kokemuksetkin eli vaikuttamiseen. Siihen, ettei pystynyt vaikuttamaan, koska ei esimerkiksi ollut riittävästi tietoa asiasta tai siihen, että aika ei riittänyt kaikkeen siihen, mihin olisi halunnut olla osallinen. Checkoway (2010) toteaa samansuuntaisesti, että nuorilla voi olla ideoita, mutta ei tietoa siitä, miten asioita voisi toteuttaa, mikä voi estää osallisuutta.

Vaikuttajan tarina oli tyyliltään intensiivinen tarina. Vaikuttajalla riitti aikaa ja mielenkiintoa yhteisistä asioista huolehtimiseen. Hän pyrki kohentamaan paitsi omia asioitaan, myös toisten asioita. Kokosin vaikuttajan osallisuuteen liittyvät keskeiset elementit kuviksi 6. Tärkeimmät osallisuuden kokemukset syntyivät tähän tyyppitarinaan kuuluville vaikuttamisesta, vastuusta, päättämisestä, osallistumisesta, mukana olosta ja niiden tuottamasta tärkeyden tunteesta.

Kuvio 6. Vaikuttajan osallisuus

Vaikuttajan osallisuustarina

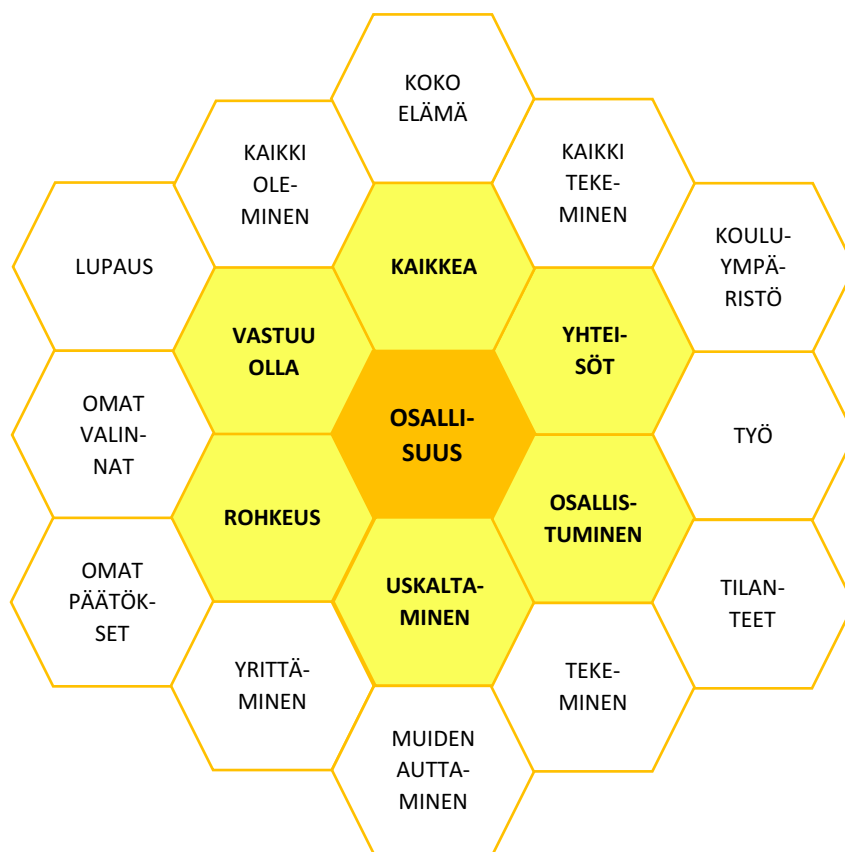
Osallisuus merkitsee minulle, että saan olla osallistumassa johonkin tärkeään juttuun ja olla vaikuttamassa siinä. Esimerkiksi oman mielipiteesi tiedustelu sinua koskevissa asioissa. Oma osallisuuttani olen saanut osoittaa äänestys-oikeudella sekä muutamissa tapauksissa, joissa olen ilmoittautunut edustushenkilöksi. Osallisuus on osallistumista

yhteisiin asioihin, mukanaoloa asioissa. Olen kokenut osallisuutta aika paljon erilaisissa jutuissa. Yhtenä tärkeimpänä asiana olen ollut omasta mielestäni osallisena oman elämäni valintoihin ja osallisena, vaikuttamassa muidenkin valintoihin neuvomalla ja kertomalla omista jutuista. Olen kokenut olevani osallinen omaan perheeseen ja suomalaiseen yhteiskuntaan. Osallisuus on minun mielestä osallistumista arkipäivän päätöksiin, kykyä osallistua ja olla päättämässä sinua koskevista asioista, perheen yhteisistä asioista tai koulussa tehtävistä asioista. Osallisuus on mielestäni tärkeää jokaiselle. Se voi tuoda tärkeyden tunnetta ja ennen kaikkea se lisää oikeutta päättää itseä koskevista asioista. Osallisuus tuo vastuuta, joka pitää osata kantaa. Osallistumistani rajoittaa koulunkäynti sekä muu vapaa-ajan toiminta. Oma osallisuuteni oikeiden asioiden päättämisessä on ollut lähinnä pientä, sillä aina ei ole sanottavaa tai tarvittavaa tietoa puuttua asioihin. Ei kaikkiin asioihin tarvitsekaan puuttua.

5.5 Harkitsijan tarina

Harkitsijan tarina oli neljäs tyyppitarina. Se oli kahden nuoren miehen osallisuustarina. Harkitsijan tarinan tyyli oli pohdiskeleva ja filosofinen. Harkitsijan tyyppitarina erosi muista tyyppitarinoista siinä, että osallisuus ei ollut harkitsijalle niin konkreettista kuin vaikuttajalle, kaverille ja osallistujalle. Osallisuus koostui vastuusta olla, rohkeudesta, uskaltamisesta ja osallistumisesta. Osallisuus oli harkitsijalle eri asioihin liittyviä valintoja ja toisaalta osallisuus kosketti kaikkea, mitä elämässä on. Myös toisten auttaminen toi harkitsijalle osallisuuden kokemuksia.

Harkitsija vaikutti hieman ulkopuoliselta omassa viiteryhmässään, ikään kuin hän olisi tarkastellut sitä osin ulkopuolelta, filosofisesti. Osattomalta hän ei kuitenkaan vaikuttanut, eikä hän myöskään kirjoittanut olevansa osaton. Tilanteiden tarkkailu ja oman polun kulkeminen tuntui olevan hänen oma valintansa. Oma kiinnostus ja omat valinnat rajoittivat harkitsijan osallisuutta, sillä jossakin asiassa osallisena olo vei aikaa toiselta osallisuuden muodolta. Kokosin harkitsijan osallisuuden keskeiset elementit kuvioon 7.

Kuvio 7. Harkitsijan osallisuus

Harkitsijan osallisuustarina

Koen olevani osa elämän suurta ratasta. Osallisuus käsittää osallistumista erilaisiin tilanteisiin ja elämänhetkiin. Voimme olla osallisina esimerkiksi missä tahansa yhteisössä, kouluympäristössä, työpaikassa, maassa taikka elämässä sekä teoreettisella tasolla että käytännössä. Ajatukset ovat osallisena minun persoonaani, bakteerit osallisena kehoani. Osallisuus on vastuu olla tai olla olematta, myös lupaus voi olla osallisuutta. Osallisuus on kaikkea, missä voimme tehdä tai olla tekemättä kaikkea, jotain tai ei mitään. Osallisuus on sitä, että uskaltaa osallistua tekemiseen, muiden auttamiseen ja yrittämiseen. Sitä, että uskaltaa osallistua mihin itse haluaa osallistua. Osallisuus merkitsee minulle, että uskaltaa osallistua mihin haluaa muiden mielipiteistä välittämättä. Osallisuutta olen kokenut sillä tavalla, että olen ollut avuksi muille heidän tekemissä asioissa. Esimerkiksi

auttanut muita hädässä. Minun osallisuuteni on puutteetonta ja puutteellista, jos osallistun johonkin asiaan, jään osallistumatta johonkin toiseen asiaan. Osallisuudessani puutteita ovat, että en yleensä auta muita jos minua ei asia oikein kiinnosta. Rajoituksia osallisuuteen ei minulla ole mielestäni. Minun valintojani rajoittaa omat valintani, henkiset että fyysiset esteet sekä ulkopuoliset tekijät aina säästä ja muista ihmisistä onnettomuuksiin asti.

5.6 Osattoman tarina

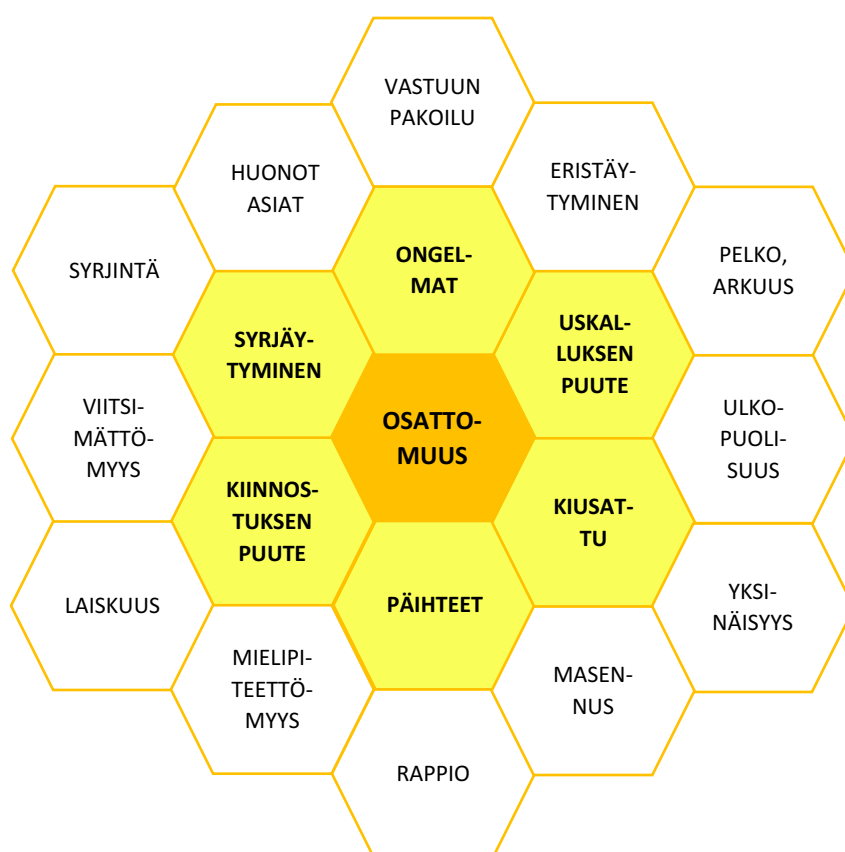
Tutkimukseen osallistuneet nuoret miehet kirjoittivat tarinoissaan myös yleisesti nuorten osattomuudesta. Osattoman nuoren tarina on tarinoissa mainituista nuorten osattomuuteen liitettyistä asioista tekemäni kooste. Tyylliltään tämä tarina on tragedia. Nuoret miehet kirjoittivat tarinoissaan oman osallisuutensa olevan pääosin hyvällä mallilla, eivätkä he tuoneet tarinoissaan juuri mitään oman osallisuutensa esteitä esille. Tarinoissa oli vain muutamia yksittäisiä mainintoja oman osallisuuden pienistä esteistä, kuten yhdessä tarinassa mainittu omien yhteistyötaitojen puutteellisuus. Tutkittavat kirjoittivat kuitenkin tarinoissaan runsaasti siitä, millaisia puutteita heidän mielestään nuorten osallisuudessa on. Halusin laatia sen vuoksi koostetarinan nuorten osattomuudesta.

Osattoman nuoren koostetarina on nuorten miesten kirjoittamista tarinoista lähes sellaisenaan poimimaani tekstiä. Tein ainoastaan seuraavat muutokset. Muutin sanojen päätteitä, jotta tarina vaikuttaisi saman ihmisen kirjoittamalta. Lisäksi muutin osan verbeistä monikkoon ja lisäsin muutamia välimerkkejä. Jaoin pitkiä virkkeitä ja toisaalta yhdistelin eri tarinoissa mainittuja asioita samoihin virkkeisiin. Muutoin en lisännyt koostetarinaan omia muokkauksia tai sanoja, sillä halusin saada tutkittavien äänen nuorten osattomuudesta mahdollisimman autenttisenä esiin, kuten tyyppitarinoissakin.

Keskeiset nuorten osattomuuden ilmentymät tutkittavien tarinoissa olivat: ongelmat, uskalluksen puute, kiinnostuksen puute, kiusatuksi joutuminen, päihteet ja syrjäytyimi-

nen. Tutkittavat liittivät osattomuuteen lisäksi vastuunpakoilun, eristäytymisen, arkuuden, kuten Vesikansa (2002) samansuuntaisesti passiivisuuden, vetäytymisen ja sosiaalisen arkuuden. Lisäksi osattomuus liitettiin yksinäisyyteen, masennukseen, laiskuuteen, syrjintään sekä Haasion ja Zechnerin (2014) tavoin ulkopuolisuuteen. Kuten nuorten miesten tarinat, myös Raunio (2009) kuvaa osattomuutta, syrjäytymistä kasautuvana huono-osaisuutena.

Yksilön hyvinvoinnin on todettu muodostuvan yhteisöllisyydessä (Ristikari ym. 2016). Nuorten miesten tarinoissaan kuvaamassa nuorten osattomuudessa korostui joko itse haluttu tai muiden aiheuttama yksinäisyys ja ulkopuolisuus. Tämä herätti pohtimaan, että ehkä yhteisöllisyyden ja yhteisöllisyyttä tukevien asioiden lisääminen nuorten elämässä voisi vähentää osattomuuden kokemuksia ja lisätä osallisuutta. Esittelen nuorten osattomuuden keskeiset osa-alueet tekemässäni kuviossa 8.

Kuvio 8. Nuoren osattomuus

Osattoman nuoren tarina

Nuorten osallisuus on usein vähäistä. Nuorilla pitäisi olla enemmän vaikutusta olla osallisena yhteisiin isoihin päätöksiin, esimerkiksi ympäristöterveydellisiin asioihin. Osa nuorista ovat eristäytyneet yhteiskunnasta ja eivät käy muiden ihmisten kanssa. Joskus nuorten osallistuminen on olla osana syrjäytymisen petollista rinkiä. Nuorilla ei välttämättä ole mielenkiintoa eikä selkeitä mielipiteitä. Nuorten ongelmia osallisuudessa ovat laiskuus ja viitsimättömyys jonka takia nuoret eivät välttämättä ole osallisina asioissa, joissa pitäisi. Kaikki ei halua osallistua mihinkään isoon asiaan, kantaa vastuuta, kertoa mielipidettään tai mitään vastaavaa. Nuorten ongelmia osallisuudessa on, että ei uskalla näyttää osallisuuttaan, vaikka heillä sitä olisi ja mielestäni he pelkäävät epäonnistua osallisuudessa. Nuorten hyvinvointi on rappiolla ja politiikkaan ei haluta olla osallisia, en tiedä, onko totta, mutta näin tunnen. Tosi moni kärsii läheisyydenpuutteesta, yksinäisyydestä, kiusaamisesta, syrjimisestä tai jostain muusta vakavasta, mikä voi johtaa masennukseen. Moni jää kotiin. Silloin he eivät ole osallisina kokemassa tilanteita. Jotkut eivät osallistu tai ei jaksaa tai sitten ei vain kiinnosta. Jotkut nuoret ovat levottomia. Puolet nuorista eivät osallistu mihinkään mikä liittyy töihin tai kouluun. Nuorilla pitäisi olla osallisuutta kaveriporukoihin, erinlaisiin seurueisiin ja kouluun jotta kenenkään ei tarvitsisi olla yksin. Nuorten osallisuuden ongelmat ilmenevät yleensä huonoissa asioissa. Usein isossa joukossa nuoret saattavat helpommin olla osallisina kiellettyihin asioihin, toisin kuin yksin ollessaan. Yksi puutteista lienee vaikeat asiat kuten erilaiset elämän ongelmat, joita yritetään päästä pakoon esimerkiksi päihteiden avulla. Nuoret osallistuvat esimerkiksi huumeiden käyttöön ja silloin elämä pahenee. Nuorten mielestä saattaa myös olla hankala päästä osalliseksi esimerkiksi työelämään, sillä kokemus on uusi ja jopa pelottava. Ideaalisessa tilanteessa nuoret olisivat toimivana osana yhteiskuntaa, osallisena yhteiskunnan hyvinvointiin sekä osallisena koulujen opetukseen. Tällöin he voisivat tulevaisuudessa olla osallisina asioissa, joihin he eivät voisi osallistua ilman näitä oppeja ja ohjeita. Menisinpä sanomaan, että jopa kulmakivien kulmakiviä olisi hyvinvoinnin osallisuus nuorten elämässä, sekä sosiaalisesti, henkisesti että fyysisesti.

6 Pohdinta

Oma tutkimusmatkani ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten osallisuuden ymmärtämiseksi on nyt edennyt matkan viimeistelyyn, pohdintavaiheeseen. Tämä tutkimusraportti on synteesi, jonka muodostin työstämällä nuorten miesten osallisuustarinoita kahdella eri analyysimenetelmällä, sisällönanalyysillä ja narratiivisella analyysillä. Käsittelen pohdinnan aluksi tutkimukseni onnistumista ja puutteita. Tarkastelin tutkimuksessani, millaisia tarinoita nuoret miehet kertovat tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä eli osallisuudesta. Mielestäni tutkimukseni on siinä mielessä onnistunut, että olen löytänyt vastauksia tutkimusongelmiini, jotka olivat: *Mitä osallisuus tarkoittaa nuorten miesten elämässä? Miten osallisuus tai osallisuuden esteet ilmenevät tarinoissa?*

Tutkimukseeni osallistuneiden ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten osallisuus näyttäytyi tarinoissa monimuotoisena. Tulosten mukaan nuorten miesten osallisuuden keskeisiä elementtejä ovat sosiaalinen elämä, kaverit, läsnäolo, osallistuminen ja vaikuttaminen. Tarinoiden perusteella osallisuus on nuorille miehille erittäin tärkeä asia. Keskeistä nuorten miesten osallisuudessa on olla olemassa jollekin, olla tärkeä jollekin ja olla osa jotakin, mikä on aiemmissa tutkimuksissa havaittua kohdatuksi tulemistä (mm. Kiilakoski 2012; Peltola & Moisio 2017).

Nuorten miesten osallisuuteen liittyvät keskeisesti ihmissuhteet eli toiset ihmiset ja heidän kanssaan vietetty aika. Yhdessä tekeminen, asioiden jakaminen ja ryhmiin tai porukkaan kuuluminen tuo nuorille miehille osallisuuden kokemuksia. Mukana olo asioissa ja itselle tärkeiden ihmisten seurassa vietetty aika antaa henkistä pääomaa ja tukee omaa hyvinvointia. Tällaisia tärkeitä ihmisiä nuorille miehille ovat esimerkiksi kaverit, perhe, koululuokka tai urheilujoukkue.

Tutkimukseni näkökulma oli yhteiskunnassa ja ihmisten välisissä suhteissa, tarinoissa ilmenevissä osallisuuden ja osattomuuden tiloissa, ei pelkästään yksilössä. Tämä näkö-

kulma sopi hyvin osallisuuden tarkasteluun. Nuorten miesten osallisuustarinoissa porukka, sosiaalinen verkosto ja yhteisö kiinnittivät heidät yhteiskuntaan. Nuorten miesten osallisuustarinoista löytyi yhtymäkohtia aiempiin osallisuuteen liittyviin tutkimuksiin. Nuorten miesten osallisuus oli toimijuutta ja vaikutusmahdollisuuksia (Kiilakoski 2012; Peltola & Moisio 2017). Osallisuus liittyi aktiiviseen kansalaisuuteen (Laitinen & Nurmi 2007; Närhi ym. 2013) ja siinä oli sosiaalisen toimintakyvyn (Kannasoja 2013) ja sosiaalisen pääoman (mm. Järvinen 2007; Korkiamäki 2013) elementtejä.

Nuorten miesten tarinoista löytyi neljä eri tyyppitarinaa: kaverin, osallistujan, vaikuttajan ja harkitsijan tarina. Kaverille osallisuus oli arkipäiväistä ryhmään ja porukkaan kuulumista. Osallistujalle osallisuus oli vastuuseen, sitoutumiseen ja ihmisenä kasvamiseen linkittyvää osallistumista. Vaikuttajalle osallisuus oli yhteisiin asioihin vaikuttamista. Harkitsijan osallisuuden edellytyksenä oli uskaltaminen ja rohkeus.

Nyt kun tutkimus on tehty, tulee minulle mieleen joitakin asioita, joita olisin ehkä voinut tehdä tutkimuksessani eri tavalla. Mietin, olisiko tarinan kirjoittaminen onnistunut nuorilta miehiltä myös ilman apukysymyksiä, jolloin tarinat olisi kirjoitettu täysin vapaasti. Toisaalta osalla tutkimukseen osallistuneista oli aluksi vaikeuksia aloittaa oman osallisuustarinan kirjoittaminen. Uskon, että apukysymykset auttoivat heitä pääsemään tarinan kirjoittamisessa alkuun ja olivat siksi hyödyllisiä. Ilman apukysymyksiä osa tarinoista olisi voinut jäädä lyhyeksi ja osa tarinoista olisi ehkä jäänyt kokonaan kirjoittamatta. Siinä mielessä apukysymykset olivat tässä tutkimuksessa perusteltuja.

Toinen tutkimuksessa tekemäni valinta, jota olen näin jälkikäteen pohtinut, on se, olisiko apukysymyksistä kannattanut jättää pois yleiset nuoriin liittyvät kysymykset. Siinä tapauksessa tarinoissa olisi luultavasti ollut pelkästään tutkittavien oman osallisuuden kuvauksia, eikä niiden lisäksi nuorten osallisuuden kuvauksia. Toisaalta silloin en olisi saanut osattomuudesta juuri mitään tietoa, sillä sitä ilmeni vain hyvin vähän nuorten miesten henkilökohtaista elämää koskevissa kuvauksissa. Siinä mielessä myös nuoria yleisesti koskevat apukysymykset puolsivat paikkaansa tässä tutkimuksessa.

Sosiaalinen konstruktionismi sopi mielestäni hyvin tutkimukseni tarkastelunäkökulmaksi, sillä halusin tarkastella nuorten miesten arkitietoa, sitä mikä heille on osallisuutta heidän elämässään sekä sitä, mitä he tietävät osallisuudesta. Halusin saada esille tutkittavien omia kokemuksia ja näkemyksiä. Onnistuin tavoitteeni mukaisesti tuomaan tutkimuksellani nuorten miesten ääntä kuuluville ja heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan esille. Tutkimusmatkaa varten laatimani kartta ja valitsemani menetelmät osoittautuivat toimiviksi. Matkaa varten tekemäni valmistelutyö kannatti ja tutkimusmatka onnistui valitsemillani menetelmillä. Erilaiset menetelmät olisivat toki voineet tuoda erilaisen matkan ja erilaiset tulokset, sillä tutkijan tutkimukseensa valitsemat käsitteet ja tutkimusmenetelmät suuntaavat tutkimusta tietynlaiseksi (Erkkilä 2009, 202) ja vaikuttavat tutkimustuloksiin (Kananen 2008, 121).

Aineiston kerääminen sujui hyvin, vaikka etukäteen mietin, kiinnostuuko kukaan oman tarinansa kirjoittamisesta. Kiinnostuneita kuitenkin löytyi ja sain tutkimusaineiston kerättyä. Aineiston keräämisestä jäi hyvä mieli. Osa tarinansa kirjoittaneista nuorista miehistä jopa kiitti, kun sai kirjoittaa tarinansa. Tuli tunne, että tutkimukseni oli tarpeellinen. Ehkä tarinan kirjoittaminen antoi tutkittaville tilaisuuden ymmärtää omaa osallisuuttaan, olla osallisia yhteisessä kirjoittamishetkessä. Muutama tutkittavista käytti tarinansa kirjoittamiseen lähes kaksi tuntia ja kirjoitti erittäin syvällisen tarinan. Yksi tutkittava halusi kirjoittaa tarinansa, vaikka hän ei meinannut saada mitään kirjoitettua. Hän halusi jatkaa, vaikka kerroin, että ei ole pakko. Tuli tunne, että tutkimukseen osallistuneet kokivat tarvetta osallisuuskokemustensa jakamiseen ja tutkimukseen osallistumiseen. Ehkä se tuotti heille tarinoissa esille tullutta osallisuuteen liittyvää tärkeyden tunnetta. Osa tutkimukseen osallistuneista jännitti aluksi, mitä muut kirjoittavat ja he epäilivät, etteivät he osaa kirjoittaa oikeista asioista.

Tutkimuksen tekoa ohjannut periaatteeni oli tutkittavien arvostaminen ja eettisyys, mikä on mielestäni olennaista tarkasteltaessa ihmisten tarinoita. Tutkimusentekoa ohjannut tavoitteeni oli ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten äänen esille tuominen mahdollisimman autenttisena. Kiinnitin huomiota siihen, että tulkitsin tarinoita neutraalisti, enkä esimerkiksi työni tuoman näkökulman kautta. Pyrin sulke-

maan omat asenteeni ja näkemykseni pois sekä kohtaamaan tutkimusaineiston neutraalisti ja näkemään asiat aitoina. Halusin päästä sisälle nuorten miesten tarinoihin, näkemään tarinoissa sen, mitä niissä on. Kuvasin tutkimustulosten esittelyyn liittämieni aineistolainauksien kautta sitä, mihin tulkintani perustuu. Kytkin tutkimukseni sosiaalityön ja nuorisotutkimuksen aiempiin samaan aihepiiriin liittyviin tutkimuksiin linkittämällä nuorten miesten tarinoista esille nousseita asioita aikaisempiin tutkimuksiin. (ks. Puusa & Juuti 2011a, 11–12; Tuomi & Sarajärvi 2013, 136; Moilanen & Rähä 2015, 69.)

Noudatin tätä tutkimusmatkaa tehdessäni tieteellisen tutkimuksen menetelmiä. Kuvasin tutkimukseni lähtökohdat, tutkimuskysymykset, tutkimusasetelmat ja tutkimusmenetelmät sekä tekemäni aineiston analyysi- ja tulkintavaiheen mahdollisimman huolellisesti. Onnistuin tuottamaan tutkimuksellani sitä tietoa, mitä halusin, eli sain avattua nuorten miesten osallisuuskokemuksia heidän kirjoittamiensa osallisuustarinoiden kautta. Perustelin tekemääni tulkintaa ja tekemiäni johtopäätöksiä sekä liitin tutkimustulokseni aiempiin tutkimuksiin. Pyrin turvaamaan tutkittavien anonymiteetin säilymisen tutkimustulosten esittelemiseen liittyvillä valinnoillani ja säilytin tutkimusaineistoa asianmukaisesti. Olen toiminut rehellisesti ja eettisesti tutkimusta tehdessäni. Tavoitteenani oli tehdä huolellisesti ja tarkasti kirjoitettu tutkimusraportti ja siinä mielestäni onnistuin. Pyrin varmistamaan edellä mainitsemillani toimenpiteillä tutkimukseni ja tutkimustulosten luotettavuuden sekä mahdollistamaan tulosten tarkistettavuuden. (ks. Eskola & Suoranta 2000, 210, 212, 215–216; Pietarinen 2002, 59, 65; Kuula 2011, 24; Puusa & Juuti 2011b, 51; Ronkainen ym. 2013, 140–141.)

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyvä validiteetti tarkoittaa sitä, onko tutkimuksessa tutkittu sitä, mitä on kerrottu tutkittavan. Sisäiseen validiteettiin liittyvät asiat huomioin menetelmiä ja käsitteitä valitessani. Huolehdin tutkimusta tehdessäni, että tutkimukseni teoreettiset lähtökohdat, käsitteelliset määrittelyt ja menetelmälliset valinnat eivät ole ristiriidassa. Huomioin tutkimuksen ulkoiseen validiteettiin liittyvät seikat tehdessäni tulkintaa aineiston analyysin pohjalta ja kirjoittaessani tutkimuksen johtopäätöksiä varmistamalla, että tutkimuksessa tekemäni tulkinnat ja johtopäätökset eivät ole ristiriidassa aineiston kanssa. Tutkimukseni reliabiliteettia eli tutkimustulosten toistettavuutta

pyrin varmistamaan sillä, että tekemässäni aineiston tulkinnassa ei ole ristiriitoja. (ks. Eskola & Suoranta 2000, 213; Tuomi & Sarajärvi 2013, 127, 136.)

Laadullinen tutkimus on prosessi, jossa ilmiöön liittyvä arvoitus selviää vähitellen (Kiviniemi 2015, 74). Pyrin omassa tutkimusprojektissani lähestymään tutkimaani ilmiötä eli ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten osallisuutta Kanasen (2008, 57) sekä Anu Puusan ja Pauli Juutin (2011b, 51) kuvaaman hermeneuttisen kehän tavoin. Lähestyin ilmiön ydintä, totuutta, ilmiön kerroksellisuutta kuorimalla. Pyrin kasvattamaan ymmärrystäni nuorten miesten osallisuudesta ja selvittämään sitä, miten nuorten miesten osallisuus rakentuu heidän kirjoittamissaan tarinoissa. Tavoitteenani oli ilmiön kokonaisvaltainen ymmärtäminen. Tein tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä, nuorten miesten osallisuudesta, tulkintaa ja uudelleentarkastelua ja syvensin sitä kautta omaa ymmärrystäni. Tutkimusta tehdessäni noudatin hyviä tieteellisiä käytäntöjä sekä pyrin huomioimaan eettisyyden ja sensitiivisyyden läpi koko tutkimusprosessin.

Perehdyin laajasti tutkimuksen tekemistä, tutkimuksen eettisyyttä ja tutkimuksen luotettavuutta koskevaan kirjallisuuteen ennen varsinaista tutkimuksen tekemistä saadakseni tutkimusprosessilleni vahvan tukijalan. Ajattelin, että luon ensin tutkimuksen tekemiselle hyvät perusteet, joista lähdän etenemään. Koen, että se kannatti. Tutkimusprosessini eteni seuraavasti: Perehdyin tutkimuskirjallisuuteen helmikuussa 2017. Ryhdyin käymään läpi tutkimukseni aihepiiriin liittyviä aikaisempia tutkimuksia maaliskuussa 2017, jolloin laadin myös tutkimussuunnitelman. Jatkoin kirjallisuuden lukemista ja tutkimussuunnitelman työstämistä huhtikuussa 2017, jolloin suunnittelin myös aineiston keräämisen. Sain tutkimusluvan huhtikuussa 2017. Keräsin tutkimukseni aineiston toukokuussa 2017 ja aloitin tarinoiden läpikäymisen. Kesäkuussa, heinäkuussa ja elokuussa 2017 etenin aineiston analysointi- ja tulkintavaiheeseen. Syyskuussa 2017 siirryin johtopäätösten kirjoittamiseen ja tutkimusraportin viimeistelyyn. Lokakuussa 2017 sain tutkimusraporttini valmiiksi ja tutkimusmatkani päätökseen.

Mitä ajattelen ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten osallisuudesta tämän tutkimusmatkan jälkeen? Ensimmäinen mieleeni tuleva ajatus on se, että

osallisuus on valtavan tärkeä asia. Osallisuus tai osattomuus vaikuttaa ihmisen koko elämään. Se liittyy eri elämäna alueisiin ja niillä toimimiseen. Osallisuus antaa selviytymisen edellytyksiä ja liittyy yksilön sosiaaliseen pääomaan. Kokemus osallisuudesta antaa tärkeyden tunnetta, rohkeutta ja uskallusta vaikuttaa yhteisiin asioihin ja omaan elämään. Osallisuuteen liittyvä kuuluminen johonkin, mukana olo, osallistuminen ja sosiaalinen elämä ovat keskeisiä asioita ihmisen hyvinvoinnille. Osallisuus tuottaa hyvää oloa ja hyvinvointia. Osattomuus syrjäyttää ja aiheuttaa nuorille monia ongelmia, eristäytymistä, pelkoa, ulkopuolisuuden kokemuksia, yksinäisyyttä ja jopa masennusta.

Olen kiinnostunut työni vuoksi nuorten elämästä erityisesti ammatillisen koulutuksen kontekstissa. Olisi mielenkiintoista tutkia monia muitakin nuorten elämään liittyviä asioita narratiivisella tutkimusotteella, sillä pidän tarinan kirjoittamista mielekkäänä aineiston keruutapana. Tarinoita kirjoittamalla ihminen saa kuvata kokemuksiaan vapaasti ja monipuolisesti. Tarinan kirjoitus voi myös toimia tarinankirjoittajalle omia ajatuksia ja omaa tarinaa selkiyttävänä toimintana. Yksi itseäni kiinnostava tutkimuskohde olisi pitkäjänteisempi osallisuuteen liittyvä tutkimus. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten osallisuutta olisi mielenkiintoista tutkia esimerkiksi siten, että tarinat kirjoitettaisiin ensimmäisen opiskeluvuoden alussa ja uudelleen viimeisen opiskeluvuoden lopussa. Tällainen aikajänne voisi tuottaa hedelmällisiä tarinoita siitä, miten osallisuus muotoutuu nuoruuden ja aikuistumisen ikävaiheiden risteyksessä.

Tämän tutkimuksen tekeminen on ollut minulle oppimisprosessi ja koen, että olen oppinut paljon, niin tutkimuksen tekemisestä kuin ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten osallisuudesta. Tutkimusraporttini lukeminen voi auttaa nuorten parissa työskenteleviä ymmärtämään nuorten osallisuutta ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi nuoret voivat löytää tähän tutkimukseen osallistuneiden nuorten tarinoista saamaistumisen kokemuksia. Tutkittavien tarinoiniin syventyminen lisäsi ymmärrystäni ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten miesten osallisuudesta ja herätti kiinnostukseni uusia tutkimuksia kohtaan. Pyrin hyödyntämään tällä tutkimusmatkalla oppimaani työssäni nuorten parissa. Tutkimusmatkani on tullut nyt päätökseen ja tämä tutkimusraportti on minun tarinani matkastani nuorten miesten osallisuuteen.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna 2012: Elämän umpisolmuja avaamassa. Toimijuus ja institutionaaliset rajat nuorten siirtymissä. Teoksessa Pekkarinen, Elina & Vehkalahti, Kaisa & Myllyniemi, Sami (toim.): Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä. Nuorten elinolot - vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 131. Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 180–191. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/103052/elinolot%20vuosikirja%202012.pdf?sequence=1>. Viitattu 24.3.2017.
- Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa 2005: Aikuistumisen ehdot 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (toim.): Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 56. Tampere, 7–32.
- Ahola, Sakari & Galli, Loretta 2010: Nuorten koulupudokkaiden ja heidän ohjaajiensa syrjäytymispuheen ulottuvuudet. Teoksessa Anttila, Anu-Hanna & Kuussaari, Kristiina & Puhakka, Tiina (toim.): Ohipuhuttu nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 132–143. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/elinolot-2010.pdf>. Viitattu 13.3.2017.
- Alanko, Anu 2010: Osallisuuden paikat koulussa. Teoksessa Kallio, Kirsi Pauliina & Ritala-Koskinen, Aino & Rutanen, Niina (toim.): Missä lapsuutta tehdään? Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 105. Helsinki, 55–72. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/missa_lapsuutta_tehdaan.pdf. Viitattu 20.3.2017.
- Alasuutari, Pertti 2011: Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino. Tampere.
- Allardt, Erik 1976: Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY. Helsinki.
- Anttila, Anu-Hanna 2010: Ohipuhuminen sukupolvien välisenä kysymyksenä. Teoksessa Anttila, Anu-Hanna & Kuussaari, Kristiina & Puhakka, Tiina (toim.): Ohipuhuttu nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 6–12. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/elinolot-2010.pdf>. Viitattu 13.3.2017.
- Arnstein, Sherry R. 1969: A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners* 35 (4), 216–224. http://www.historyofsocialwork.org/1969_ENG_Ladderofparticipation/1969,%20Arnstein,%20ladder%20of%20participation,%20original%20text%20OCR%20C.pdf. Viitattu 27.5.2017.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas 1995: Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. 2. painos. 1. painos 1994. Suom. Vesa Raiskila. Alkuperäinen teos *The Social Construction of Reality* vuodelta 1966. Gaudeamus. Helsinki.
- Bourdieu, Pierre 1986: The Forms of Capital. Teoksessa Richardson J. G. (toim.): *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Greenwood Press. New York, 241–258.

- Campos, Ana Christina Viana & Borges, Carolina Marques & Leles, Cláudio Rodrigues & Lucs, Simone Dustra & Ferreira, Efigênia F. 2013: Social Capital and Quality of Life in Adolescent Apprentices in Brazil: An Exploratory Study. *Health* 5 (8), 963–980.
- Checkoway, Barry 2010: What is Youth Participation? School of Social Work, University of Michigan. *Children and Youth services Review* 33, 340–345.
- Coleman, James S. 1988: Social Capital in the Creation of Human Capital. The University of Chicago Press. *American Journal of Sociology*, 94, 95–120.
<http://courseweb.ischool.illinois.edu/~katewill/forchina/readings/coleman%201988%20social%20capital.pdf>. Viitattu 26.3.2017.
- Erkkilä, Raija 2009: Narratiivinen kokemuksen tutkimus: Koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.): Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Lapin yliopistokustannus. 3. painos. 1. painos 2005. Rovaniemi, 195–226.
- Eräranta, Kirsi & Autio, Minna 2008: Polarisatio käsitteenä ja empiirisesti koeteltuna tutkimusteesinä. Teoksessa Autio, Minna & Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami (toim.): Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 84. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämissyksikkö. Helsinki, 8–15.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/polarisoituvanuoruus.pdf>. Viitattu 9.3.2017.
- Eskola, Jari 2015: Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja tutkimusmenetelmiin. 4. uudistettu painos. 1. painos 2001. PS-kustannus. Jyväskylä, 185–206.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. painos. 1. painos 1998. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.
- Eskola, Jari & Wallin, Anna 2015: Eläytymismenetelmä: perusteet ja mahdollisuudet. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. uudistettu painos. 1. painos 2001. PS-Kustannus. Jyväskylä, 56–69.
- European Union 2016: EU Youth Report 2015. European Union. Luxembourg.
http://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/reports/youth-report-2015_en.pdf. Viitattu 28.3.2017.
- Gretschel, Anu 2007: Nuori – Ei asiakkaaksi, vaan vaikuttamaan nuorisotyön keinoin. Teoksessa: Hoikkala, Tommi & Sell, Anu (toim.): Nuorisotyötä on tehtävä. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki, 243–262.
- Haasio, Ari & Zechner, Minna 2014: Identiteettipuhetta Hikikomero -keskustelufoorumilla. Teoksessa Gissler, Mika & Kekkonen, Marjatta & Känkänen, Päivi & Muranen, Päivi & Wrede-Jäntti, Matilda (toim.): Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinolot -vuosikirja. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 51–62.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/120384/THL_2014_TEE019_09062015.pdf?sequence=5. Viitattu 16.3.2017.
- Hacking, Ian 2009: Mitä sosiaalinen konstruktionismi on? Suom. Inkeri Koskinen. Alkuperäinen teos *Social Construction of What?* vuodelta 1999. Vastapaino. Tampere.
- Hallamaa, Jaana & Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma & Launis, Veikko 2006: Etiikkaa ihmistieteille? Teoksessa Hallamaa, Jaana & Launis, Veikko & Lötjönen, Salla & Sorvali,

- Irma (toim.): Etiikkaa ihmistieteille. Tietolipas 211. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 11–27.
- Harinen, Päivi 2008: Hyvä, paha yksinäisyys. Itsenäisyys, yksinäisyys ja ystävyys myöhäisnuoruudessa. Teoksessa Autio, Minna & Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami (toim.): Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 84. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämissyksikkö. Helsinki, 84–93.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/polarisoituvanuoruus.pdf>. Viitattu 9.3.2017.
- Head, Brian W. 2011: Why Not Ask Them? Mapping and Promoting Youth Participation. Institute for Social Research, The University of Queensland. Children and Youth Services Review 33, 541–547.
- Heikkinen, Hannu L. T. 2010: Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa: Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja tutkimusmenetelmiin. 3. uudistettu ja täydennetty painos. 1. painos 2001. PS-kustannus. Jyväskylä, 143–159.
- Herranen, Jatta & Harinen, Päivi 2007: Oikein valinneet jätetään rauhaan. Osallisuus, kulttuuri ja kontrolli. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.): Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 77. Opetushallitus, Nuorten osallisuushanke. Humanistinen ammattikorkeakoulu, Sarja 3. Helsinki, 88–102.
- Hirsjärvi, Sirkka 2013: Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula: Tutki ja kirjoita. 15.–17. painos. 1. painos 1997. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki, 123–166.
- Hirvonen, Ari 2006: Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa Hallamaa, Jaana & Launis, Veikko & Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma (toim.): Etiikkaa ihmistieteille. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Tietolipas 211. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 31–49.
- Hokkanen, Liisa 2013: Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalityöllisessä asianajossa. Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.): Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vastapaino. Tampere, 55–86.
- Holland, Janet 2008: Young People and Social Capital: What Can It Do for Us? London South Bank University. Families & Social Research Group Working Paper No. 24. https://www.lsbu.ac.uk/__data/assets/pdf_file/0005/9437/young-people-social-capital-families-research-working-paper.pdf. Viitattu: 18.3.2017.
- Horelli, Liisa & Haikkola, Lotta & Sotkasiira, Tiina 2007: Osallistuminen nuorisotyön lähestymistapana. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anu (toim.): Nuorisotyötä on tehtävä. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki, 217–242.
- Horelli, Liisa & Kyttä, Marketta & Kataja, Mirkka 2002: Lasten ja nuorten osallistumista tukevia menetelmiä. Teoksessa Gretschel, Anu (toim.): Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Suomen Kuntaliitto. Helsinki, 31–47.
- Hänninen, Riitta 2014: Kaupallinen nuorisokulttuuri ja erottautuminen lumilautailussa. Teoksessa Gissler, Mika & Kekkonen, Marjatta & Känkänen, Päivi & Muranen, Päivi & Wrede-Jäntti, Matilda (toim.): Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinolot -vuosikirja. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 86–88.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/120384/THL_2014_TEE019_09062015.pdf?sequence=5. Viitattu 16.3.2017.

- Hänninen, Vilma 2008: Narratiivisen tutkimuksen eettiset haasteet. Teoksessa Pietilä, Anna-Maija & Länsimies-Antikainen, Helena (toim.): Etiikkaa monitieteisesti. Pohdintaa ja kysymyksiä. Kuopion yliopiston julkaisuja F. Kuopio, 121–137.
- Hänninen, Vilma 2015: Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja tutkimusmenetelmiin. 4. uudistettu painos. 1. painos 2001. PS-kustannus. Jyväskylä, 168–184.
- Junttila, Niina 2010: Sosiaalinen kompetenssi ja yksinäisyys koululaisilla. Teoksessa Joronen, Katja & Koski, Anna (toim.): Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen koulu yhteisössä. Tampereen Yliopistopaino Oy. Tampere, 33-55.
- Juvonen, Tarja 2013: Nuorten aikuisten autonomisen toimijuuden jännitteinen rakentuminen ammatillisen etsivän työn kontekstissa. Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.): Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vastapaino. Tampere, 327–356.
- Järvinen, Minna Riikka 2007: Nuorten osallistuminen ja järjestötyö koulussa. Teoksessa Arola, Pauli & Sallila, Pekka (toim.): Koulussa kansalaiseksi. Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri. Kansanvalistusseura. Helsinki, 113–127.
- Kananen, Jorma 2008: Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 93. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylä.
- Kannasojä, Sirpa 2013: Nuorten sosiaalinen toimintakyky. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, psychology and social research 484. Väitöskirja. Jyväskylä. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42447/978-951-39-5459-8_vaitos23112013.pdf?sequence=1. Viitattu: 10.3.2017.
- Kiilakoski, Tomi 2007: Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.): Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 77. Opetushallitus, Nuorten osallisuushanke. Humanistinen ammattikorkeakoulu, Sarja 3. Helsinki, 8–23.
- Kiilakoski, Tomi 2012: Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. Muistiot 2012:6. Opetushallitus. Helsinki. http://www.oph.fi/download/144743_Koulu_nuorten_nakemana_ja_kokemana_2.pdf. Viitattu: 31.3.2017.
- Kiilakoski, Tomi & Gretschel, Anu & Nivala, Elina 2012: Osallisuus, kansalaisuus ja hyvinvointi. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.): Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 118. Tampere, 9–33.
- Kiviniemi, Kari 2015: Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja tutkimusmenetelmiin. 4. uudistettu painos. 1. painos 2001. PS-kustannus. Jyväskylä, 74–88.
- Kohonen, Eeva 2011: Narratiivisuus – vähän hyödynnetty lähestymistapa kauppatieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.): Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. JTO Johtamistaidon opisto. Vantaa, 196–205.
- Korkiamäki, Riikka 2013: Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 137. Tampere.

- <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68124/978-951-44-9124-5.pdf?sequence=1>. Viitattu: 11.3.2017.
- Korkiamäki, Riikka 2014: ”Jos mä nyt voisin saada ystäviä” – Ulkopuolisuus vertaissuhteissa nuorten kokemana. Teoksessa Gissler, Mika & Kekkonen, Marjatta & Känkänen, Päivi & Muranen, Päivi & Wrede-Jäntti, Matilda (toim.): Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinot -vuosikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere, 38–50. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/120384/THL_2014_TEE019_09062015.pdf?sequence=5. Viitattu 16.3.2017.
- Kostiainen, Leena 2007: Yksilöllinen oppimisyhteisö. Teoksessa Arola, Pauli & Sallila, Pekka (toim.): Koulussa kansalaiseksi. Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri. Kansanvalistusseura. Helsinki, 71–92.
- Kujala, Tiina 2007: Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa Syrjäläinen, Eija & Eronen, Ari & Värri, Veli-Matti (toim.): Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampereen Yliopistopaino Oy. Tampere, 13–39.
- Kuntalaki (10.4.2015/410).
- Kuronen, Ilpo 2010: Peruskoulusta elämäkouluun. Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen. Koulutuksen tutkimuslaitos, tutkimuksia 26. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Kuula, Arja 2006: Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Hallamaa, Jaana & Lounis, Veikko & Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma (toim.): Etiikkaa ihmistieteille. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 124-160.
- Kuula, Arja 2011: Tutkimusetiikka. Aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino. Tampere.
- Kuusela, Pekka 2001: Sosiaalisen konstruktionismin liike sosiaalitieteissä. Teoksessa Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Mikko (toim.): Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 21. Sosiaalitieteiden laitos. Kuopion yliopisto. Kuopio, 17–44.
- Laitinen, Matti & Nurmi, Kari. E. 2007: Aktiivinen kansalaisuus ja sen oppiminen. Teoksessa Arola, Pauli & Sallila, Pekka (toim.): Koulussa kansalaiseksi. Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri. Kansanvalistusseura. Helsinki, 11–32.
- Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta (21.8.1998/630).
- Matthews, Hugh 2001: Citizenship, Youth Councils and Young People’s Participation. *Journal of Youth Studies* 4 (3), 299–318.
- Metsämuuronen, Jari 2008: Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. 3. uudistettu painos. 1. painos 2002. International Methelp Ky. Helsinki
- Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka 2015: Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uudistettu painos. 1. painos 2001. PS-kustannus. Jyväskylä, 52–73.
- Morgan, Antony & Haglund, Bo A. 2012: Researching Social Capital for Young People’s Health. *Socialmedicinsk tidskrift* 4-5/2012, 441–457. <http://socialmedicinsk.tidskrift.se/index.php/smt/article/view/941>. Viitattu 29.3.2017.
- Mäkinen, Olli 2006: Tutkimusetiikan ABC. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

- Mäkinen, Sanna 2015: Näköaloja toimijuuteen nuoruuden siirtymissä ja suunnanotoissa. Teoksessa Kauppila, Päivi Annika & Silvonen, Jussi & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta (toim.): Toimijuus, ohjaus ja elämänkulku. Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology 11. Publications of the University of Eastern Finland. Itä-Suomen yliopisto. Joensuu, 103–127.
http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1747-8/urn_isbn_978-952-61-1747-8.pdf. Viitattu 25.3.2017.
- Nieminen, Liisa 2010: Lasten ja nuorten tutkimuksen oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.): Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 101. Helsinki, 25–43.
 Nuorisolaki (21.12.2016/1285).
- Närhi, Kati & Kokkonen, Tuomo & Matthies, Aila-Leena 2013: Nuorten aikuisten miesten osallisuuden ja toimijuuden reunaehtoja sosiaali- ja työvoimapalveluissa. Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.): Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vastapaino. Tampere, 113–145.
- Opetushallitus 2017a: Ammatillinen koulutus.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus. Viitattu 4.8.2017.
- Opetushallitus 2017b: Ammatillinen peruskoulutus.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/ammattilliset_perustutkinnot. Viitattu: 4.8.2017.
- Opetushallitus 2017c: Ammatillisen koulutuksen reformi.
http://www.oph.fi/kehittamishankkeet/ammattillisen_koulutuksen_reformi. Viitattu: 4.8.2017.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015: Nuorisolain uudistaminen. Työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:16. Nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki.
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75161/tr16.pdf?sequence=1>. Viitattu: 25.3.2017.
- Paju, Petri 2007: Nuorten valtakunnallinen osallisuushanke. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 18. Verkkojulkaisusarja.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/osallisuushanke.pdf>. Viitattu 13.3.2017.
- Palola, Elina & Hannikainen-Ingman, Katri & Karjalainen, Vappu 2012: Nuorten syrjäytymistä on tutkittava pintaa syvemmin. Yhteiskuntapolitiikka 77 (3), 310–315.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102895/palola.pdf?sequence=1>. Viitattu 30.3.2017.
- Pekkarinen, Elina & Vehkalahti, Kaisa 2012: Instituutiot lapsuutta ja nuoruutta rakentamassa – lapset ja nuoret instituutioita uudistamassa. Teoksessa Pekkarinen, Elina & Vehkalahti, Kaisa & Myllyniemi, Sami (toim.): Lapset ja nuoret instituutioiden kehityksessä. Nuorten elinolot -vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 131. Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: 9–21.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/103052/elinolot%20vuosikirja%202012.pdf?sequence=1>. Viitattu 24.3.2017.
- Peltola, Marja & Moisio, Jenni 2017: Ääniä ja äänettömyyttä palvelukentillä. Katsaus lasten ja nuorten palvelukokemuksia koskevaan tietoon. Nuorisotutkimusverkosto/

- Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 112. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisu/aania_ja_aanettomyytta_palvelukentilla.pdf. Viitattu 30.3.2017.
- Perustuslaki (11.6.1999/731).
- Pietarinen, Juhani 2002: Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.): Tutkijan eettiset valinnat. Gaudeamus. Helsinki 58–69.
- Pohjola, Anneli 2003: Tutkijan eettiset sitoumukset. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.): Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 47. Lapin yliopisto. Rovaniemi, 53–68.
- Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2011a: Tieteenfilosofisista kysymyksistä laadullisen tutkimuksen näkökulmasta. Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.): Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. JTO Johtamistaidon opisto. Helsinki, 11–27.
- Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2011b: Mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.): Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. JTO Johtamistaidon opisto. Helsinki, 45–57.
- Pörhölä, Maili 2008: Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä – Miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille? Teoksessa Autio, Minna & Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami (toim.): Polarisoitua nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisu 84. Nuorisosiain neuvottelukunta. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämisyksikkö. Helsinki, 94–104.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisu/polarisoituvanuoruus.pdf>. Viitattu 9.3.2017.
- Raivio, Helka & Karjalainen, Jarno 2013: Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmassa. Teoksessa Era, Taina (toim.): Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 156. Jyväskylä, 12–34.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf. Viitattu: 6.3.2017.
- Raunio, Kyösti 2009: Olennainen sosiaalityössä. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki.
- Reivinen, Jukka 2013: Yksin vai yhdessä eteenpäin? Teoksessa Reivinen, Jukka & Vähäkylä, Leena (toim.): Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki, 7–20.
- Riessman, Catherine K. 2008: Narrative Methods for the Human Sciences. Sage. Los Angeles.
- Ristikari, Tiina & Törmäkangas, Liisa & Lappi, Aino & Haapakorva, Pasi & Kiilakoski, Tomi & Merikukka, Marko & Hautakoski, Ari & Pekkarinen, Elina & Gissler, Mika 2016: Suomi nuorten kasvu ympäristönä. 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Raportti 9/2016. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusverkosto. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
- Ronkainen, Suvi & Pehkonen, Leena & Lindblom-Ylänne, Sari & Paavilainen, Eija 2013: Tutkimuksen voimasanat. Sanoma Pro Oy. Helsinki.
- Saaranen, Anita & Eskola, Jari 2004: Narratiiveja narratiiveista. Eläytymismenetelmäaineiston koettelu. Teoksessa Eskola, Jari & Koski-Jännes, Anja & Lamminluoto, Eija

- & Saaranen, Anita & Saastamoinen, Mikko & Valtanen, Katja (toim.): Tutkimusmenetelmällisiä reflektioita. Kuopion yliopisto. Kuopio, 143–162.
- Saastamoinen, Mikko 2001: Elämänkaari, elämäkerta ja muisteleminen. Teoksessa Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Mikko (toim.): Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 21. Sosiaalitieteiden laitos. Kuopion yliopisto. Kuopio, 135–162.
- Silvonen, Jussi 2015: Toiminta ja suhteet – neljä fragmenttia toimijuudesta. Teoksessa Kauppila, Päivi Annika & Silvonen, Jussi & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta (toim.): Toimijuus, ohjaus ja elämänkulku. Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology 11. Itä-Suomen yliopisto. Joensuu, 3–15.
http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1747-8/urn_isbn_978-952-61-1747-8.pdf. Viitattu 25.3.2017.
- Suurpää, Leena (toim.) 2008: Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 27. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>. Viitattu: 7.3.2017.
- Syrjäjä, Leena 2015: Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu. Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. uudistettu painos. 1. painos 2001. PS-kustannus. Jyväskylä, 257–270.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017: Vaikuttava opiskelija. <https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/toimijat/terveyden-edistaminen-eri-toimialoilla/terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistaminen-ammattillisessa-koulutuksessa/keinoja-terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistamiseen-oppimisympparissa/vaikuttava-opiskelija>. Viitattu: 9.3.2017.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu painos. 1. painos 2009. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Unicef 2017a: LOS, Lasten oikeuksien sopimus. Yhdistyneiden kansakuntien Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>. Viitattu: 29.3.2017.
- Unicef 2017b: Lasten oikeudet. Mikä on lasten oikeuksien sopimus? <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>. Viitattu: 15.3.2017.
- Vehkalahti, Kaisa & Rutanen, Niina & Lagström, Hanna & Pösö, Tarja 2010: Kohti eettisesti kestävästä lasten ja nuorten tutkimuksesta. Teoksessa Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.): Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 101. Helsinki, 10–23.
- Vesikansa, Sari 2002: Demokratia kouluissa ja nuorisotyössä. Teoksessa Gretschel, Anu (toim.): Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Suomen Kuntaliitto. Helsinki, 11–30.
- Vähätalo, Kari 1998: Työttömyys ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus. Tampere.

Liite 1. Huoltajan suostumuslomake lapsen tutkimukseen osallistumisesta

Hei!

Opiskelen Lapin yliopistossa sosiaalityötä ammattitaitoni täydentämiseksi ja teen pro gradu -tutkielmaa poikien osallisuudesta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää sitä, mitä osallisuus pojille tarkoittaa. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään sitä, miten osallisuus tai sen puute ilmenee poikien kertomuksissa. Tutkimuksen ohjaajina toimivat professori Petri Kinnunen p. xxx-xxxxxxx ja yliopistonlehtori Mari Kivistö p. xxx-xxxxxxx Lapin yliopistosta.

Tutkimusta ohjaavana periaatteena on nuorten kokemusten, näkemysten ja toimijuiden arvostaminen. Ideana on saada nuorten ääntä kuuluville ja tuoda heidän näkökulmiaan ja käsityksiään esille. Tutkimusaineisto kerätään nuorten kirjoittamina osallisuuden liittyvinä tarinoina. Tarinoiden kirjoittamisen tueksi annetaan muutama tarinan kirjoittamista helpottava aiheeseen liittyvä kysymys. Tarinoiden pituus on 1-2 sivua ja arvioitu tarinan kirjoittamiseen kuluva aika on noin 20-40 minuuttia.

Tarinat kirjoitetaan nimettöminä ja niitä käsitellään luottamuksellisesti. Tarinoita käytetään ainoastaan tämän tutkimuksen toteuttamiseen. Tarinoita käsitellään niin, ettei poikaasi voida tunnistaa tutkimusraportista. Tutkimuksen hyväksymisen jälkeen tarinat hävitetään.

Ilona Hakalin, p. xxx-xxxxxxx

Lapseni _____ saa osallistua poikien osallisuutta käsittelevään tutkimukseen.

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Liite 2. Nuoren suostumuslomake

Hei!

Opiskelen Lapin yliopistossa sosiaalityötä ja teen pro gradu -tutkielmaa poikien osallisuudesta. Tutkielmani ohjaajina toimivat professori Petri Kinnunen ja yliopistonlehtori Mari Kivistö.

Tarvitsen apuasi aineiston keräämisessä. Pyydän sen vuoksi sinua kirjoittamaan tarinan muodossa omista osallisuuden kokemuksistasi ja käsityksistäsi osallisuudesta. Olen laatinut tarinan kirjoittamisen tueksi muutamia aiheeseen liittyviä kysymyksiä. Tarinan pituus on noin 1-2 sivua. Tarinan kirjoitus kestää noin 20-40 minuuttia.

Saat kirjoittaa tarinasi nimettömänä. Kirjoittamaasi tarinaa käsitellään luottamuksellisesti ja sitä käytetään ainoastaan tämän tutkimuksen toteuttamiseen. Tarinoita käsitellään niin, ettei sinua voida tunnistaa tutkimusraportista. Tutkimuksen hyväksymisen jälkeen tarinat hävitetään.

Osallistumisesi tähän tutkimukseen on erittäin tärkeää, sillä tutkimuksen tuloksia pyritään hyödyntämään myös oppilaitoksesi opiskelijoiden osallisuuden kehittämisessä.

Ilona Hakalin
opiskelija, Lapin yliopisto/ Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Osallistun tutkimukseen.

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Suuret kiitokset Sinulle!

Liite 3. Ohje tarinan kirjoittamiseksi

Ohje oman osallisuustarinan kirjoittamiseen

Saat kirjoittaa tarinasi nimettömänä. Kirjoittamaasi tarinaa käsitellään luottamuksellisesti ja sitä käytetään ainoastaan tämän tutkimuksen toteuttamiseen. Sinua ei voida tunnistaa tutkimusraportista. Tutkimuksen hyväksymisen jälkeen tarinat hävitetään.

Kirjoita tarinan muodossa omista osallisuuden kokemuksistasi ja käsityksistäsi osallisuudesta. Tarinan pituus on noin 1-2 sivua. Tarinan kirjoitus kestää noin 20-40 minuuttia.

Tässä muutamia kysymyksiä, joihin voit vastata tarinassasi:

- Mitä osallisuus on? Mitä sinä ymmärrät sanalla osallisuus?
- Mitä osallisuus sinulle merkitsee?
- Millaista osallisuutta olet kokenut?
- Mitä puutteita sinun osallisuudessasi on? Mikä rajoittaa/estää sinun osallisuuttasi?
- Millaista osallisuutta nuorilla on?
- Millaista osallisuutta nuorilla pitäisi olla?
- Mitä ongelmia nuorten osallisuudessa on?

Tuhannet kiitokset suuresta avustasi!